

Obsah

The Direct Exercise of State Power by Means of Referendum under the Slovak Republic Conditions Júlia Ondrová	2
Predpoklady a podmienky vzniku ČSFR a jej rozdelenie bez referenda (K 50. výročiu vzniku ČSFR a k 25. výročiu vzniku samostatnej SR) Jaroslav Chovanec	13
Zákaz diskriminácie podľa veku v systéme práva Európskej únie Lucia Petříková	37
Väzba v konaní o európskom zatýkacom rozkaze v teórii a aplikačnej praxi Libor Klimek, Eva Szabová, Bystrík Šramel.....	50
Zastavenie trestného stíhania ako následok neprimerane dlho trvajúceho trestného konania Lukáš Michal'ov, Martin Baločko	94
Uplatnenie nároku za škodu spôsobenú štatutárnym orgánom obchodnej spoločnosti zo strany veriteľa Jitka Mlynarčíková	104
 Recenzie	
GÁBRIŠ, Tomáš – JÁGER, Róbert: <i>Najstaršie právo na Slovensku?</i> <i>Pokus o rekonštrukciu predcyrilometodského normatívneho systému.</i> <i>(Pavel Záliš)</i>	116

The Direct Exercise of State Power by Means of Referendum under the Slovak Republic Conditions

Júlia Ondrová *

Abstract:

ONDROVÁ, Júlia: *The Direct Exercise of State Power by Means of Referendum under the Slovak Republic Conditions*. The presented contribution with the title *The Direct Exercise of State Power by means of Referendum under the Slovak Republic Conditions* tries to make clearer the function of the institute of referendum in our country as one of the most obvious forms of direct democracy. The author concentrates her attention to analysis of the relevant Slovak Republic Constitution provisions which define requirements and probabilities to initiate, to announce and to carry into practice an all-state referendum. Besides that in the contribution the consideration is given to the legal effects caused by the referendum valid results as it is stated by ad effectum of the Constitution of the Slovak Republic. At the end the contribution is supplemented by the examination of individual referendums carried out in the Slovak Republic territory.

Key Words:

Referendum, direct democracy, political rights, state power, The Slovak Republic Constitution Court

Introduction

Referendum as one of the most used forms of direct democracy enables citizens to participate in the decision-making processes regarding state and society important problems. In democratic state the referendum should be hold on all question-problems when the acceptance of decision is allowed to be made by means of representation.¹ The Slovak Republic Constitution recognizes direct and representative democracy stated by the provision Article 2 section 1 declaring that the state power comes from citizenry and it is executed by them through their elected representatives or directly. It can be said; that it comes from two basic forms of the state power execution which declares de constitution lata that they are of

* JUDr. Júlia Ondrová, PhD. Katedra ústavného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

1 PALÚŠ, I. and co-authors. *The Constitution Law of the Slovak Republic*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. 2016. p. 225.

equal value.² The right to participate in referendum constitutes one of the citizens' basic political rights in democratic society guaranteed by Article 30 section 1 of the Constitution to participate directly in governing public affairs. The mentioned right does not mean only the citizen's physical personal attendance "as regards time and space of providing referendum" but at the same time it is necessary to take into account that it is arranged by its taking a vote on such public questions which have been pronounced and made to be public by the constitutional or announcement.³ In this way the referendum is a constitutional institute whose function is to safeguard citizens' participation in the state willpower creation. This right is exercised in referendum by citizens' carrying out the vote which has the legal validity.⁴ Thus the referendum is not only the constitutional and legal institute but political as well. The Slovak Republic Constitution understands the direct democracy as the integral part of the representative system which means that the elements of direct democracy are included into the representative decision-making mechanism.⁵ First and foremost the purpose of referendum is to safeguard citizenry, who are the holders of the prime power, to co-operate in the state-will formation. As it has been already mentioned, by means of referendum the Slovak Republic citizens can directly share in the processes of the state-will creation by expressing their stance towards the questions which are the matter-objects of referendum. Besides that, it can be said that referendum might serve as an effective tool of clearing away of the would-be conflicted and disputed opinions which might occur among the highest state bodies and in this way the referendum fulfills the control function.

Referendum as a Constitution and Legal Institute

Referendum as a constitution and legal institute is affirmed by Articles 93-100 Second Part of the Fifth Chapter of the Slovak Republic Constitution. This part regulates merely the amendment of the all-state referendum. On the legal base the ways of referendum announcement are amended by Articles 93-99 of the Slovak Republic Constitution and its execution is stated by Act No. 180/2014 Coll. on the execution conditions of the voting right as amended. The all-national referendum is called by the president of the Slovak Republic if it is asked for by a petition signed by a minimum of 350, 000 citizens, or on the basis of a resolution of the Slovak National Council. Proposal to approve resolution of the Slovak National Council

2 PALÚŠ, I. – SOMOROVÁ E. *State Law of the Slovak Republic*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. 2008. p. 181.

3 II. ÚS 37/98. Finding of the Constitutional Court of Slovak Republic. 26th January 1999.

4 II. ÚS 31/97. Finding of the Constitutional Court of Slovak Republic. 21st May 1997.

5 PALÚŠ, I. – SOMOROVÁ E.. *State Law of the Slovak Republic*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. 2008. p. 181.

can be placed by deputies of the National Council or by government. The motion to pass a resolution of the Slovak National Council concerning calling the referendum is decided by government on the base of the decree pursuant to Article 118 of the Slovak Constitution.

The National Council of the Slovak Republic decides on the motions laid down by deputies or government referring a referendum calling by resolution if it is approved by more than one-half of the presented deputies. In compliance with what has been just said, it can be pointed out that the Slovak Republic Constitution provides opportunities for citizenry, the National Council of the Slovak Republic and the Slovak Republic government to initiate the announcement of referendum. The motion to call a referendum is laid down to President by the Chairman of the Slovak National Council within five days from the approval of the resolution by Parliament. Petition of citizens to call a referendum is directly addressed to president. Political parties and political movements have not the right to initiate, organize and call referendums. The Constitution amends two basic types of referendum; obligatory which is a part of ratification referendum and facultative referendum. By the Constitution Act the obligatory referendum is amended by Article 93 paragraph 1, within its sense if the Slovak Republic National Council confirms a constitution act regarding an access of the Slovak Republic into the union with other states, or in case of it's leaving from this union. In this case the referendum must be hold in order to confirm the authorization of the constitution act. From the valid constitution adjustment it is obvious that an access to the union or leaving it cannot be decided only by the accepting constitution law which is approved by the legislative body. It is valid and applicable only after its approval by referendum. It is the only case in point when approving of the constitution law by referendum is required. By means of referendum citizens decide whether the legitimate force will be imposed as it is presumed by the constitution law as it is declared by the constitution act II. ÚS 31/97.

Within what it has been indicated above to initiate obligatory referendum calling is not justified by the citizen's petition as the quoted articles of the Constitution declare the necessity of the obligatory referendum. This is the only case of the approval of the constitution act required by referendum directly stated by the Constitution. If the right to vote in referendum is not done by the qualified majority of the eligible vote takers, then the constitution act on an access of the Slovak Republic into the union with other states, or it's leaving from this union cannot be considered to be valid concerning the constitution relevant effect.⁶

As regards the facultative referendum, it concerns all cases which are initiated by the citizens' petition. The facultative referendum might touch all important public interest problem-areas. The notion public interest is not precisely defined

6 DRGONEC, J. *The Constitution Law of the Slovak Republic*. Šamorín: Heuréka. 2012. p. 1062.

by the Constitution or by any legal enactment; therefore it can be understood as a relatively ambiguous concept. The notion “public interest” might be considered question referring to the state interests, respectively the needs of some numerically large social group.⁷ The question which does not have a character of a public interest cannot become a subject of referendum. We can agree with the legal opinion that the public interest has to be individually judged depending on a certain case or question which have to become a referendum subject.⁸ Conditions under which a referendum is not possible to call is stated by the Slovak Republic Constitution in provision Article 93 paragraph 3 declaring that citizen cannot decide on the basic fundamental rights and freedoms, taxes, statutory deductions and state budget.

Referendum is called by the president of the Slovak Republic within 30 days after receiving citizens' petition, or the resolution of the National Council of the Slovak Republic. It is with the competence of the president to judge whether the citizens' petition to call referendum is in compliance with the constitution and legal requirements. Under the conditions when the content of the citizens' petition is found not to be in compliance with the Constitution and/or the stated constitutional law referring to the petition right as it is amended in Act No. 85/1990 Coll., the president can refuse to call referendum. Similarly, this rule is also applicable in case when the petition has not the obligatory requirements stated by law. In one proclamation issued by the Constitutional Court it is clearly declared that according to the Constitution of the Slovak republic Article 95, the right of the president to call referendum commenced by citizens' petition is closely interrelated with his rights to examine constitutionality and legality of the presented petition (PL.US 42/95).

Apart from what was said, the preventive control of constitutionality of the referendum subject is recognized and approved by the Constitution of the Slovak Republic. If the president of the Slovak Republic is of the opinion that a subject of referendum is doubtful and it is not in compliance with the Constitution or Constitutional Act, then he/she can file it to the Constitution Court before it is called. If the president has some doubts about compliance of the referendum subject with the Constitution or Constitutional Act, it is not only his duty but it is his constitutional right that before calling a referendum he has to file it with the Constitution Court. The president of the Slovak Republic cannot accept the legal responsibility for applying or for not making use of the right to claim in order to start proceedings on the subject of referendum.⁹ The necessity of this legal adjustment is justified by the fact that it provides a needed extent of time to validate and to state legally whether

7 ČIČ, M. and co-authors. *Commentary to the Slovak Republic Constitution*. Matica Slovenská. 1998. pp. 349 – 350.

8 PALÚŠ, I. and co-authors. *The Constitution Law of the Slovak Republic*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. 2016. p. 230.

9 DRGONEC, J. *Action at the Slovak Republic Constitution Court*. Šamorín: Heuréka. 2008. p. 138.

the proposal for calling a referendum is in accordance with the Constitution and/or Constitution Act. The stated assessment is of a professional character, not to mention the fact that the accomplishment of referendum requires quite costly budget expenses. On the other hand it is desirable to put into attention that the mentioned proceedings do not belong to traditional competencies of the Constitution Court. System and idea of the constitution judiciary of the Slovak Republic are based on the phenomenon to follow strictly the protection of constitutionality.

According to my opinion, the declared constitutional adjustment creates enough room for president to deal a case with the Constitution Court, but by doing this a considerable misbalance is created among constitutional institutions. Consequently, president's political responsibility is in some way transferred to the Constitution Court which causes not only some extra and inadequate commitments and an abnormal preoccupation for its members, but the fact that the Constitution Court might be entangled into some political disagreements; this cannot be excluded, too. That is something which has nothing to do with constitutional and legal issues which belong to the agenda of the Constitution Court.

Before proclamation of its decision the Constitution Court asks the National Council of the Slovak Republic to present its own statement if the referendum is to be called on the basis of its resolution, or the proclamation of the petition committee is required if the referendum is called on the legitimate bases of citizens' petition. As it is declared by the Constitution, the Constitution Court decides on the motion within 60 days after its receiving. From the valid constitutional adjustment we can conclude that in any time the Constitution Court might decide on the motion, even after the expired period of time as it is affirmed by the Constitution, but only under the condition that the lasting of this term is not connected with the legal impact. The Constitution Court decides on the presented motion by means of findings accepted in an assembly meeting, and after that, it is delivered to the petitioner and to the National Council, or to the petitioner committee. If the Constitution Court decides that the subject of referendum is not in compliance with the Constitution or constitution acts then the referendum cannot be called by the president. Referendum is called by means of proclamation declared in the Collection of laws and it is accomplished within 90 days since its calling by the president. The beginning of the constitution- time- limit is of an objective character, by Article 95 paragraph 1 referendum is called by the president of the Slovak Republic within 30 days after receiving citizens' petition, or the resolution of the National Council of the Slovak Republic. Following the mentioned requirements the verification of the exact number of citizens who have placed the petition is of a considerable charge for the president.¹⁰

10 DRGONEC, J. *The SR Constitution-Commentary*. Bratislava: C. H. Beck., 2015. p. 1160.

Pursuant to Article 97 paragraph 1 of the Slovak Republic Constitution referendum cannot be called in shorter time than 90 days before the election to the National Council of the Slovak Republic, but the Constitution within the sense of Article 97, paragraph 2 does not exclude that it can be called in the day of elections to the Slovak National Council. The stated adjustment considerably obstructs the misuse of referendum, respectively the exploitation of its results in a political struggle of political parties. What's more, taking into consideration an economic point of view, it also helps to use reasonably and economically the state budget.

The right to participate in referendum is given to every citizen who has the right to take part in elections to the National Council of the Slovak Republic. Each citizen who is eligible to vote in referendum has the right to obtain a ballot paper with questions which are in correspondence to those stated publicly in the announcement of the president of the Slovak Republic in order to meet conditions connected with the calling of referendum expressed and defined by the Collection of Laws of the Slovak Republic. As amended by the Article 94 section 30 paragraph 1 of the Constitution of the Slovak Republic, the legal judgment of the Constitution Court is as follows; to fulfill the constitution right of citizens can be exercised only under the conditions when citizens with the right to vote in referendum are allowed to participate in referendum which is announced by the president's public statement as it is declared by the Collection of Laws of the Slovak Republic. By Article 98 paragraph 1 of the Slovak Republic Constitution the referendum is valid when more than a half of eligible voters take part in it and if a decision is accepted by more than a half of referendum participants. The fulfillment of both conditions is needed for its validity. The Slovak National Council declares the results of referendum in the same way as it is done by law; it means in such a way as it is stated in the Collection of Acts. The proposal accepted by referendum can be enforced by law on the day of its declaration in the Collection of Acts of the Slovak Republic. Pursuant to the second section of the Fifth Chapter, according to the legal judgment of the Constitution Court, it is not possible directly to change the Constitution on the basis of elections provided by referendum. The recognition of the proposal in referendum is of the constitutional relevance in that sense that those citizens who participate in referendum elections can pledge the Parliament and the Slovak National Council, with an obligation to change that part of the Constitution which constituted the subject- matter of referendum calling and when it is in compliance with the proposal accepted by referendum.(II. ÚS 31/97).

The Constitution Court of the Slovak Republic does not give the right to citizens to vote on the formulation of the proposed constitution change. According to section 72 of the Constitution the right to change Constitution is vested only to the Slovak National Council which is the only legislative and constitution body. It can be said, that in this way the Constitution impedes to do any changes in the text

of Constitution by some other state bodies. The constitution adjustment might be comprehended as a problematic matter if the will of citizens expressed in referendum has to be carried out. It can be performed only under the condition when the constitution law is approved in order to change the specific part of the Constitution. The question is, whether the results of referendum have enough force to become a sufficient proposal for the constitution law? Who is then competent enough to put down a motion in order to approve the constitutional law, as the constitutional and legislative proposals can be laid down only by deputies or committees of the Slovak National Council and government of the Slovak Republic? Pursuant to the valid constitution and legitimate amendment citizens have not the right to lay down the bill of law. Another problem which might occur rests in the approval of the bill of law itself. In professional literature we can find legal attitudes and approaches to this problem which are mostly aimed at the requirement to do some necessary changes in our Constitution, or at least to specify its provisions. One of the possible amendments might be to state clearly the procedure concerning the change of the Constitution which might be solely left to Parliament or it can be amended by the so-called constitution veto, enabling thus citizens to ratify the proposed changes. Connected with changing the constitutional content, another way is possible which would rest in an encouragement of the possible public initiative. In this way such reality might be created where citizens would be able to suggest provisions by them. Thus their decisions would result in the Constitution changes, but finally, the suggested changes might be approved only by Parliament or by citizens which are given a chance to express their say by means of referendum ratification.

I think, it would be appropriate to amend the Constitution and to accept constitution and legislative incentives of citizens and give them a chance to lay down a proposal of law concerning the issue of a certain specific law or initiate some changes in the Constitution, respectively to take into consideration their recommendation to some amendments. It should be done by means of a petition which would be signed by an affirmed number of citizens. In this way, Parliament would be obliged to deal with it and decide by means of voting after fulfilling all formal and material conditions connected with this proposal.

The result of referendum can be changed or annulled by the National Council of the Slovak Republic by means of the Constitution Act after three years since its enforcement. In connection with Article 2 paragraph 2 of the Slovak Republic Constitution the referendum result is absolutely unchallenged for all state bodies with the only exception and that is the Slovak Republic National Council. Local administrative bodies or any other bodies of public power are not of any competence to interfere into the referendum results. In compliance with Article 99 section 2 of the Constitution referendum on the same issue can be repeated no sooner than after three years since its implementation. Three-Year's time is wanted for recalling of

referendum on the same issue or for doing some occasional changes, or for the abolition of the results of referendum; in all those cases it is understood as a matter of order and regulation. Applying the above stated measures saves not only the stability of the legal order of democratic state, but at the same time, it reinforces the social and political stability. It helps to divert a potential misuse of referendum, and finally, it stimulates and leads to a reasonable utilization of financial resources. In congruence with what have been said the Slovak Republic Constitution acknowledges the right to citizens to decide on some demanding questions by means of referendum, essentially questions regarding the public interest. On the other hand this citizens 'right is hampered by prohibiting to decide on some questions by referendum or to repeat referendum on the same issue no sooner than the three-year' time. By the Slovak Republic Constitution Court the citizenry right is not of an absolute character, it comes into being and it must be realized only within the range of conditions stated by the Constitution (I. ÚS 22/00).

Grievances against the results of referendum can be laid down by one fifth of deputies of the Slovak National Council, or by president, government, Attorney General, or by a group of citizens consisting at least of 350 000 members. Grievances are put down against the state administrative bodies which not only participated in organizing referendum, but they took part in examining its results as well. According to the law the upper limit for presenting grievances is 30 days since the announcement of the results of referendum. Petitions are considered to be justified only in such cases when they are in relation to the results of referendum made public in ways as it is declared by Act No. 564/1992 Coll. as amended, referring to the execution of referendum. Results of elections achieved in referendum are made public by The Central Referendum Committee by means of the Slovak Press Agency. It is done immediately after the conveyance of the referendum report to the Slovak National Council. The Constitution Court can declare referendum for invalid in case when the abuse of the Constitution has been found, which might have had a considerably impact on referendum, or in case when there is a justified evidence that the results of referendum were manipulated. Until now there has been only one successful referendum in which the Slovak citizens expressed their approval with the Slovak Republic to become one of the member-states of the European Union.¹¹ The second referendum was called in 1997 concerning questions if the Slovak Republic has to enter NATO, deployment of the nuclear weapons and army bases on the territory of the Slovak Republic. The fourth question was initiated by the citizens 'petition regarding the direct election of president. This referendum was proclaimed but it was not accomplished on the base of the legal order. The distribution of voting ballots with four questions had been stopped, and only one day before carrying out of referendum

11 SPÁČ, P. *Direct and Representative Democracy*. Brno: Centre for the Study of Democracy and Culture. 2010. pp.196 – 197.

the new question was made out. At the instance of the then minister of internal affairs the voting ballot missed the question on the direct election of president. As a result of this the referendum was not hold and the Central Referendum commission declared that the referendum was brought to naught. In 1998 the third referendum was hold regarding the eligible citizens 'decision on the acceptance of the Constitution Act on the base of which the privatization of the six strategic enterprises would be prohibited. In spite of the reality that the voting had been connected with the elections the participation of the eligible voters was 44, 25 % and that was not enough for the validity of the referendum results. In 2000 the further unsuccessful referendum had been hold with the 20, 03% participation. The subject of the referendum was the shortening of the electoral term to the National Council of the Slovak Republic and the early parliamentary elections. The referendum question had been perceived as an unconstitutional by the juristic entities, even the many representatives of the European Union had marked the question as an element threatening after-election stability. In spite of those negative stances the Constitution Court had not come to the solution of the problem core-basis and the formulated question had remained to a certain way questioned.¹²

In 2004 the six referendums was called with only one question with the following wording: "Are you for the approval of the Constitution Act on the shortening of the third election term to the SR National Council in order to be hold in 2004by the deputies of the Slovak National Council?" The initiator of that referendum had been the Conference of Trade Unions and in comparison with the first not so successful attempt to reach the approval of the early elections the result of those later initiatives were 35, 86 % of the eligible voters who participated in voting. The seventh referendum was called in 2010. The subject of that referendum had been created by six questions concerning concessionary payments, abolishment of the transgression immunity, reduction of the number of deputies of the European Parliament by means if internet and the abolishment of the right to answer regarding the publicly active individuals. The referendum had been unsuccessful because of the low participation of the eligible voters whose number reached 22, 84%. The last referendum, so called referendum on family, had been hold in 2015. The subject of the referendum had been three questions: 1. Do you agree to call matrimony only the bonds of wedlock of one man and one woman and not any other cohabitation of persons? 2. Do you agree to give right to adopt children and per consequence to ensure their upbringing by couple or group of people of the same gender? 3. Do you agree to give the right to parents not to allow their children to participate in the school instruction as regards the area of the sexual behavior or euthanasia if they do not accept such type of the education content? Referendum was not successful because of the low participation of eligible voters which was only 21%.

12 Ibid. p. 222.

Conclusion

Referendum representing one of the forms of direct democracy which is characteristic by the fact that on the questions which are the referendum subjects is decided directly by citizens of the state. Referendum as the constitution and legal institute is included in the Articles 93-100 of the second section, the Fifth Chapter of the Slovak Republic Constitution and as regards the legal basis it is more specifically characterized by Article No. 180/20014 Coll. on conditions of the execution of the right to vote as amended. In spite of the fact that the referendum institute represents one of the few tools by means of which citizens participate in the administration of public affairs, there have been only eight referendums from which only one was successful during the existence of the independent Slovak Republic. In connection with this reality I incline to the legal opinion that the unsuccessfulness of the referendum institute proves that its meaning is considerably underestimated, and what more under the conditions of the Slovak Republic it does not belong to the most significant questions. One of the decisive reasons can be considered the minimal participation limit of the eligible voters in votes stated by the Constitution. Besides that the choosing of questions to be decided by citizenry can be regarded as the reason of the referendum unsuccessfulness as well. The questions to be decided in referendum should be of a character touching the interests of wide social groups together with the problem-topics which resound in our society, respectively in the Slovak politics for quite a long time.

Bibliography:

- ČIČ, M., and co-authors, 1997: *Commentary to the Slovak Republic Constitution*. Matica Slovenská, p. 831. ISBN 9788089447930
- DRGONEC, J., 2008: *Action at the Slovak Republic Constitution Court*. Šamorín : Heuréka, p. 251. ISBN 978-80-89122-48-6
- DRGONEC, J., 2012: *The Constitution Law of the Slovak Republic*. Šamorín: Heuréka.
- DRGONEC, J., 2015: *The Slovak Republic Constitution. Theory and Practice*. C. H. Beck, p. 622. ISBN 978-80-89603-39-8
- GIBA, M., 2017: *Judicial control of constitutionality*. Bratislava : Prf UK. 277p. 978-80-8168-741-9.
- JÁGER, R. – TUROŠÍK, M., 2013: The Act empowered to change the Constitutional Charter and constitutional laws of the Republic of Czechoslovakia and its implications for the treatment of fundamental human rights and freedoms. In: *Europe of Founding Fathers: Investment in common future*. Olsztyn : Faculty of law and administration and University of Warmia and Mazury in Olsztyn. (pp. 371-381), ISBN 978-83-62383-40-5

- JÁGER, R., 2007: Dictatorship and discrimination and its consequences in law during war time Slovak republic. In: *Právni a ekonomické problémy súčasnosti III*. Ostrava : Key Publishing. pp. 8-15. ISBN 978-80-87071-46-5.
- PALÚŠ, I. – SOMOROVÁ Ľ., 2008: *State Law of the Slovak Republic*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, p. 557. ISBN 978-80-7097-703-3
- PALÚŠ, I., and co-authors, 2016: *The Constitution Law of the Slovak Republic*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, p. 464. ISBN 978- 80 -8152 – 442 -4
- SPÁČ, P., 2010: *Direct and Representative Democracy*. Brno: Centre for the Study of Democracy and Culture, p. 278. ISBN 978-80-7325-238-0
- TUROŠÍK, M. 2013: *Roman Law*. Banská bystrica : Univerzita Mateja Bela. 115 p. ISBN 978-80-557-0556-9

Zusammenfassung: Direkte Ausübung der Staatsgewalt mittels Referendum in den Bedingungen der Slowakischen Republik

Der vorliegende Beitrag, der den Titel *Direkte Ausübung der Staatsgewalt mittels Referendum in den Bedingungen der Slowakischen Republik* trägt, beschäftigt sich mit dem Referendum, das ein Instrument der direkten Demokratie darstellt. Die Aufmerksamkeit wird der Analyse einiger ausgewählter Bestimmungen der Verfassung gewidmet, die die Bedingungen und Regelungen über die Initiierung, Erklärung und Durchführung der gesamtstaatlichen Volksabstimmung bestimmen können. Im Beitrag wird auch die rechtliche Nachwirkung der geltenden Referendumsergebnisse gemäß der Verfassung der Slowakischen Republik behandelt. Außerdem werden im Beitrag einzelne Volksabstimmungen analysiert, die auf dem Gebiet der Slowakischen Republik durchgeführt worden sind.

JUDr. Júlia Ondrová, PhD.

Univerzita Mateja Bela

Právnická fakulta, Katedra ústavného práva

Komenského 20

974 01 Banská Bystrica

Slovenská republika

julia.ondrova@gmail.com

Predpoklady a podmienky vzniku ČSFR a jej rozdelenie bez referenda (K 50. výročiu vzniku ČSFR a k 25. výročiu vzniku samostatnej SR)

Jaroslav Chovanec *

Abstrakt:

CHOVANEČ, Jaroslav: *Predpoklady a podmienky vzniku ČSFR a jej rozdelenie bez referenda (K 50. výročiu vzniku ČSFR a k 25. výročiu vzniku samostatnej SR)*. V štúdií Predpoklady a podmienky vzniku ČSFR a jej rozdelenie bez referenda autor diskutuje a hodnotí Ústavu ČSSR a jej implementáciu v praxi. Zároveň kritizuje zrušenie ústavného zástupcu - výkonného orgánu SNR. Autor sa zaoberá aj krízou spoločnosti a štátu, a jej vyvrcholením v roku 1968 do demokratizačného procesu, a to pod heslom „socializmus s ľudskou tvárou“, „... Nahromadené problémy boli riešené, vrátane riešenia slovenskej otázky na princípe „rovný s rovným“, inými slovami formou federácie. Ďalej poukazuje na prerušenie demokratizácie spoločnosti a štátu inváziou vojsk Varšavskej zmluvy do Československej socialistickej republiky dňa 21. augusta 1968. Napriek týmto skutočnostiam, autor hodnotí pozitívne vznik česko-slovenskej federácie 27.- 28. októbra 1968 – na základe ústavného zákona Č. 143/1968 Zb. o československej federácii, ktorý vstúpil do platnosti 1. januára 1969. V štúdií sa autor venuje taktiež procesu „normalizácie“, ktorý začal po invázii vojsk Varšavskej zmluvy v roku 1969, čo malo negatívny dopad na ľudské práva, ktoré boli porušované. „Normalizácia“ prispela k prehĺbeniu politickej a sociálnej krízy v Česko-Slovensku, ktorá vyústila do „Nežnej revolúcie“ 17. novembra 1989. Na základe demokratických princípov sa začala transformácia československej spoločnosti, čo viedlo k budovaniu demokratického právneho štátu. Okrem toho sa vytvorili aj podmienky pre rozsiahlu kritiku československej federácie a emancipačný proces slovenského a českého národa. Po všeobecných voľbách do zákonodarných orgánov (FZ ČSSR, ČNR a SNR), ktoré sa konali v júni 1992, tento proces nakoniec vyústil do zániku ČSFR demokratickým, pokojným, parlamentným a ústavným spôsobom, prostredníctvom ústavného zákona č. 542/1992 Zb. o Zániku ČSFR, čím ČSFR 31. decembra 1992 bez referenda zanikla. V tejto súvislosti autor odôvodňuje, prečo sa referendum o zániku ČSFR neuskutočnilo. Dva nástupnícke štáty – Slovenská republika a Česká republika – vznikli rozdelením ČSFR, legálne a legitímne. Autor dochádza k záveru, že vznik Slovenskej republiky bol úspešný príbeh a že nezávislé republiky – Slovenská republika a Česká republika – sú už 25 rokov úspešné. Svedectvom tohto úspechu je aj členstvo oboch republík v Európskej únii, NATO a v ďalších medzinárodných organizáciách.

* Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc. Katedra právnych a humanitných vied, Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave.

Kľúčové slová:

Československá socialistická republika, Ústava ČSSR, Ústavný zákon o česko-slovenskej federácii, slovenské predjanie, Pražské jaro, demokratizácia, socializmus s ľudskou tvárou, normalizácia, Česká socialistická republika, Slovenská socialistická republika, kríza spoločnosti a štátu, zamatová revolúcia, proces emancipácie slovenského národa, všeobecné voľby v roku 1992, vytvorenie deklarácie SNR o suverénite, Ústava SR v roku 1992, ústavný zákon o zámiku ČSFR, vytvorenie nezávislých SR a ČR, referendum, právny štát.

Prerequisites and Conditions of the Establishment of the Czech and Slovak Federal Republic (CSFR) and its Division without a Referendum, (On 50th Anniversary of the Establishment of the CSFR and 25th Anniversary of the Origin of the Independent Slovak Republic)**Abstract:**

CHOVANEK, Jaroslav: *Prerequisites and Conditions of the Establishment of the Czech and Slovak Federal Republic (CSFR) and its Division without a Referendum, (On 50th Anniversary of the Establishment of the CSFR and 25th Anniversary of the Origin of the Independent Slovak Republic)*. In the study **Prerequisites and conditions of the establishment of the Czech and Slovak Federal Republic (CSFR) and its division without a referendum** the author discusses and evaluates the Constitution of the CSSR and its implementation in practice. At the same time, he criticizes the abolition of the Constitution of the Deputy Body – the executive body of the Slovak National Council (SNC). He points out the underestimating of the solution of the Slovak issue within the CSSR. The author also deals with the crisis in the society and in the state and its culmination in 1968 into the democratization process, under the motto “socialism with a human face “. The accumulated problems were to be addressed, including the solution of the Slovak question on the principle “equal to equal“, in other words through the form of a federation. Further, he points out the interruption of the democratization of the society and the state by invasion of the Warsaw Pact troops into the Czechoslovak Socialist Republic on 21st August, 1968. Despite these facts, the author favourably judges the establishment of the Czechoslovak Federation on 27th-28th October, 1968 – by the Constitutional Act No. 143/1968 Coll. on the Czechoslovak Federation, which came into force on January 1, 1969. In the paper, the process of “normalization “is also discussed. It started under the influence of the invasion by the Warsaw Pact troops in 1969 and it had a negative impact on human rights – they were violated. “Normalization “contributed to the deepening of political and social crises in the Czech-Slovak Republic, which resulted into the “Velvet Revolution“ on November 17, 1989. It began the transformation of the Czechoslovak society to be based on democratic principles, and it led to the building of a democratic rule of law. Moreover, it also created conditions for extensive criticism of the Czechoslovak federation and of the emancipation process of both the Slovak and the Czech nations. After the general election for legislative bodies (FA CSSR, CNC and SNC) held in June 1992, the process finally resulted in the dissolution of the CSFR in a democratic, peaceful, parliamentary and constitutional way through

Constitutional Act No. 542/1992 Coll. on Dissolution of the CSFR, which expired on December 31, 1992 without a referendum. In this perspective, the author justifies why the referendum on dissolution of the CSFR was not held. Two successor states – the Slovak Republic and the Czech Republic – came into being in the wake of the CSFR, legally and with legitimacy. The author concludes that the emergence of the Slovak Republic has been a successful story and that independent republics – the Slovak Republic and the Czech Republic – have been successful for 25 years, they are members of the European Union and NATO, along with other international organizations.

Key words:

The Czechoslovak Socialist Republic, the Constitution of the CSSR, Constitutional Act on the Czecho-Slovak Federation, Slovak pre-spring, Prague Spring, democratization, socialism with a human face, normalization, the Czech Socialist Republic, the Slovak Socialist Republic, crisis of society and state, the Velvet Revolution, emancipation process of the Slovak nation, general election in 1992, creation of the Declaration of SNC on sovereignty, Constitution of the SR in 1992, Constitutional Act on dissolution of the CSFR, creation of independent SR and CR, referendum, rule of law.

V tomto roku slovenský a český národ oslávil 100 rokov od vzniku samostatného československého štátu – Československej republiky. V rámci tejto storočnice tieto národy spolu s národnostnými menšinami a etnickými skupinami oslávia i iné historické významné výročia, ktoré bezprostredne súvisia s tzv. osmičkovým rokom. V našej kapitole sa venujeme len 50. výročiu vzniku česko-slovenskej federácii – ČSFR a 25. výročiu vzniku samostatnej Slovenskej republiky.

* * * * *

Od prijatia Ústavy 9. mája 1948 do prijatia Ústavy Československej socialistickej republiky v roku 1960 uplynulo dvanásť rokov. Za ten čas nastali veľké spoločenské zmeny v oblasti hospodárskej, politickej a kultúrnej. Celé obdobie však poznačilo množstvo kontroverzných proklamácií o budovaní základov socializmu, úlohe diktatúry proletariátu, o demokratickom centralizme a podobne. Podľa názoru predstaviteľov KSČ a vtedajšej štátovedy sa vraj ľudovodemokratický politický systém už pretvoril na socialistický politický systém, a bol vybudovaný socializmus.

Štátoprávni teoretici a najmä predstavitelia KSČ a politici v akomsi presvedčení konštatovali, že Ústava 9. mája splnila svoj cieľ. Bola to Ústava budovania socializmu. Koncom päťdesiatych rokov, najmä v priebehu roka 1960 KSČ resp. jej predstavitelia navrhli vypracovať novú ústavu, ktorá by zakotvila dosiahnutý stupeň a ďalšie perspektívy rozvoja spoločnosti. Vychádzali z nesprávneho a svojského chápania spoločenského vývoja vrátane prispôsobovania všetkých foriem spoločenského života a ich pretvárania do podôb cudzích česko-slovenským tradíciám. Vzorom

bol sovietsky marxisticko-leninský model, diametrálne odlišný od modelu, ktorý sa celkom prirodzene vyvinul v stredoeurópskom regióne (to znamená aj v ČSR). Príčinou tejto zmeny bolo nezmyselné úsilie demonštrovať svetu (prirodzene, aj pre neutíchajúcu ústretoivosť k Sovietskemu zväzu) razantnosť a rýchlosť česko-slovenskej robotníckej triedy „pri dosahovaní mét socializmu a komunizmu“. V neskoršom období „sa prišlo“ na to, že budovanie „rozvinutej socialistickej spoločnosti“ bude relatívne dlhá etapa vývoja. Marxisticko-leninistickým štátoprávnym teoretikom to však pri koncipovaní novej ústavy neprekážalo a neskôr, ako spravidla všetko, to marxisticko-leninský teoretický front aj „náležite“ zdôvodnil. V tejto situácii sa pripravoval návrh novej ústavy, ktorý bol predložený na všeľudovú diskusiu. Táto prebiehala v predvolebnom období, a tak sa stala i hlavným obsahom volebnej kampane (apríl až jún 1960). Po voľbách do zastupiteľských orgánov bol návrh ústavy upravený – ako sa vtedy tvrdilo – v zmysle výsledkov diskusie. Dňa 5. júla 1960 ho prerokovali a schválili na celoštátnej konferencii KSČ. Takto upravený návrh socialistickej ústavy bol predložený novozvolenému Národnému zhromaždeniu ČSR, ktoré ho 11. júla 1960 schválilo. Uvedený postup je ukážkou komunistickej prezentácie „jednoty spoločnosti“ aj legislatívneho procesu, ktorý sa nemohol ani začať, ani skončiť bez réžie KSČ. Ústava nadobudla účinnosť dňom schválenia a potom bola publikovaná ako ústavný zákon č. 100/1960 Zb. z formálnej stránky sa skladala z Vyhlásenia, deviatich hláv a 112 článkov.¹

Ústava ČSSR bola marxisticko-leninskou štátovedou charakterizovaná ako Ústava socialistickej republiky svojím obsahom a formou, čo sa malo zvýrazniť aj potrebou zmeny názvu ČSR na „Československá socialistická republika“ (ČSSR)

Ústava zakotvovala ďalšie prehĺbovanie a rozvíjanie „socialistickej demokracie“ (v čl. 20). To bolo prakticky zavádzajúce. Obsah pojmu socialistickej demokracie bol zásadne určený štátostranou, ústavne zakotvenou vedúcou úlohou KSČ (v čl. 4), tzv. záujmami a potrebami pracujúceho ľudu či jednotou, homogénnosťou socialistickej spoločnosti a podobne. Pritom treba poukázať, že v čl. 6 Ústavy ČSSR z r. 1960 bola zakotvená i vedúca úloha KSČ v Národnom fronte a to takto: „Národný front Čechov a Slovákov, v ktorom sú združené spoločenské organizácie, je politickým výrazom zväzku pracujúcich miest a vidieka, vedeného Komunisticou stranou Československa.

Ústava v jednotlivých ustanoveniach konkrétne upravila spoločenské zriadenie, práva a povinnosti občanov a jednotlivé orgány štátnej moci, a to zákonodarnej (NZ ako jednokomorového parlamentu), výkonnej (prezident a vláda) a súdnej, ku ktorej však priradila aj prokuratúru, nielen sústavu súdov. Okrem toho novým, priam nefunkčným spôsobom upravila postavenie a fungovanie Slovenskej Národnej rady.

1 Ústava Československej socialistickej republiky. Ústavný zákon č. 100/1960 Zb., čiastka 40.

Ústava obsahovala aj ustanovenia, ktoré sa týkali národných výborov ako miestnych orgánov štátnej moci a správy.

V súvislosti s posudzovaním významu ústavy, základných zákonov a vôbec legislatívnej tvorby v spoločnosti a štáte za vlády komunistov bola úloha práva a právneho usporiadania v porovnaní so súčasnou našou demokratickou spoločnosťou podstatne iná. Právo a zákonnosť museli byť vždy upravené tak, aby zodpovedali vôli a politike štátostраны, teda vedúcej úlohe KSČ, a to rovnako ako zákonodarné tak aj výkonné orgány štátu, resp. i miestne orgány štátnej moci a správy.

Problém vzájomných vzťahov Čechov a Slovákov Ústava ČSSR nielenže nevyriešila, ale skôr skomplikovala. Pokus o nové riešenie postavenia výkonných orgánov SNR tým, že Zbor povereníkov bol zrušený, nepriniesol pozitívne výsledky. V podstate znamenal len ďalšie zúženie právomoci slovenských národných orgánov. Táto situácia negatívne vplývala na ich činnosť, a to aj napriek úsiliu, že v rokoch 1963-1964 bola snaha o zlepšenie ich činnosti, očakávané výsledky sa nedosiahli.

Všetky tieto pokusy nemohli vyznieť pozitívne podľa nášho názoru preto, že asymetrický model, nazývaný i model *sui generis* sa už v svojej podstate ukazoval ako nevhodný a neschopný aplikovať v štátnom spolunažívaní zásadu rovný s rovným a neposkytoval priestor na uplatnenie národnej suverenity obidvoch štáttvorných národov rovnakým spôsobom. Vedúca politická sila – KSČ nechápala ani nepokladala za potrebné riešiť tento problém takým spôsobom, akým riešili vzťahy vo viacnárodnom štáte iné krajiny. Predovšetkým formou federácie, ktorá by mohla v plnom rozsahu zabezpečiť dôstojné spolužitie dvoch rovnoprávných a samobytných národov – Čechov a Slovákov. V tejto súvislosti sa žiada poukázať na skutočnosť, že Ústava ČSSR z roku 1960 do prijatia ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii bola niekoľko krát zmenená.

V polovici šesťdesiatych rokov sa v rozličných dokumentoch štátnych a politických orgánov, ako aj vo vedeckých inštitúciách poukazovalo na široký okruh problémov, ktoré bolo potrebné riešiť. Tieto kritické hlasy sa v mnohých smeroch nebrali do úvahy. Necitlivý prístup vedenia KSČ sprevádzaný administratívnymi zákrokmi komplikoval aj riešenie národnostnej otázky, najmä medzi Čechmi a Slovákmí. Stupňujúce sa obmedzovanie právomocí slovenských národných orgánov a napokon odbúranie ich výkonných funkcií urýchlilo v druhej polovici šesťdesiatych rokov narastajúcu krízu.

Po januári 1968 väčšina občanov Česko-Slovenska dúfala, že bude možné nastúpiť cestu demokratizácie spoločenského života a postupne riešiť nahromadené problémy a kľúčové otázky ďalšieho rozvoja spoločnosti, štátu, politického systému, hospodárstva, ako i vzťahy Čechov a Slovákov na princípe rovný s rovným. Vpád sovietskych vojsk i ďalších armád štátov Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968

však nadhlo pochoval tieto nádeje.² Z iniciatívy Slovákov sa predsa len podarilo presadiť riešenie vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi na báze federalizácie Česko-Slovenska, ako sa to požadovalo už v období Slovenského národného povstania a prípravy Košického vládneho programu. Vstupom vojsk varšavskej zmluvy na čele ZSSR nebolo možné uskutočňovať reformy a budovať “socializmus s ľudskou tvárou”, ktorú hlásal A. Dubček ako predstaviteľ reformných komunistov v ČSSR. V ovzduší názorových bojov podmienených vnútroštátnou politickou situáciou nadobúdala projekt federácie konkrétnejšiu podobu. Výsledkom bolo prijatie ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 1969.³ Predchádzalo mu prijatie ústavného zákona č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania ČSSR. Vychádzajúc z práva slovenského a českého národa na sebaurčenie, a zo zásady ich rovnoprávnosti postavenia, ústavný zákon upravil zriadenie – vznik Českej národnej rady (ČNR) ako dočasného orgánu ústavnej politickej reprezentácie českého národa. Stanovil jej úlohy a taktiež spôsob prijímania ústavných zákonov v Národnom zhromaždení ČSSR (NZ), ktoré mali upravovať štátoprávne vzťahy medzi slovenským a českým národom.⁴

Vyššie uvedenými skutočnosťami začala sa nová etapa česko-slovenskej štátnosti – unitárny česko-slovenský štát sa zmenil na štát zložený, to je na štát federatívny. Subjektmi česko-slovenskej federácie sa stali dve národné republiky – Česká socialistická republika (ČSR) a Slovenská socialistická republika (SSR). Táto premena formy štátneho zriadenia aj v inštitucionálnej rovine konečne vyjadrila už dávnejšie proklamovanú zásadu rovnoprávneho spolunažívania Čechov a Slovákov, a to v SNP teda zásadu rovný s rovným. Česko-slovenská federácia stavala na marxisticko-leninských zásadách riešenia národnostnej otázky vo viac národnom štáte. Deklarovala síce právo národov na sebaurčenie, dobrovoľnosť a rovnoprávnosť vytvorenia federácie, spojenie národných štátnych útvarov, a to všetko na základe a pri bez výhradnom rešpektovaní socialistického internacionalizmu, demokratického centralizmu a vedúcej úlohy komunistickej strany. V takejto podobe sa marxisticko-leninské zásady premietli aj do ústavného zákona o československej federácii a ovplyvnili jeho obsah i štruktúru. V konečnom dôsledku bol ich charakter prakticky v niektorých prípadoch viac – menej deklaratívny, formálny.

Ústavný zákon o československej federácii sa skladal z preambuly, 8 hláv a 151 článkov. Ťažiskom jeho ustanovení bolo rozdelenie pôsobnosti federácie a republík

2 Bližšie pozri LALUHA, I.: *Alexander Dubček politik a jeho doba*. Bratislava: Nová Práca, 2000, s. 26 a nasl. VONDROVÁ, J. – ŽATKULIAK, J.: Spoločenská reforma v rokoch 1968-1969. In: *Alexander Dubček: Od totality k demokracii. Prejavy, články a rozhovory, výber 1963-1992. Dokumenty*. Bratislava: Veda, 2002, s. 91-222.

3 Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii, čiastka 41, s. 381 a nasl., účinnosť nadobudol 1. januára 1969.

4 Ústavný zákon č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania ČSSR, čiastka 25, s. 217-218. Účinnosť nadobudol dňom vyhlásenia v Zb.

a nová úprava štátnej moci a štátnej správy, ktorá ustanovila federálne orgány – Federálne zhromaždenie, úrad prezidenta, federálnu vládu, federálne ministerstvá, federálny ústavný súd, najvyšší súd, generálnu prokuratúru a štátne orgány republík: SNR, ČNR a republikové vlády a ministerstvá, ústavné súdy a najvyššie súdy, ako i prokuratúru vrátane generálnej prokuratúry a všeobecné súdy.

Platná Ústava ČSSR bola prijatím tohto ústavného zákona zmenená – v zmysle čl. 143 sa zrušili ustanovenia čl. 1 odsek 2 a článok 12, ustanovenia tretej, štvrtej, piatej a šiestej hlavy (článok 39-85) a ustanovenia článkov 107 až 109 a článku 111 ústavy. V tejto súvislosti článok 111 v odseku dva zakotvoval, že „kde sa v ustanoveniach ústavy a iných zákonov hovorí o Československej socialistickej republike, rozumie sa tým podľa povahy veci aj Česká socialistická a Slovenská socialistická republika“.

V zmysle ústavného zákona o československej federácii začalo svoju činnosť Federálne zhromaždenie ČSSR (FZ ČSSR). Vytvorila sa Snemovňa národov a bývalé Národné zhromaždenie bolo premenované na Snemovňu ľudu. Obidve snemovne i FZ ČSSR si vytvorili vlastné orgány. Konštituovala sa federálna vláda ako výkonný orgán česko-slovenskej federácie a boli vytvorené federálne ministerstvá a iné ústredné orgány. Na úrovni národných štátov začali činnosť národné rady ako najvyššie orgány štátnej moci národných republík, národné vlády, ministerstvá a iné ústredné orgány.

Činnosť týchto orgánov ako aj skutočné kompetencie v praktickom živote poukázali na možnosti riešenia spolužitia Slovákov a Čechov vo federácii. Na druhej strane však z priebehu realizácie ústavného zákona o československej federácii vyplynuli aj problémy a nedôslednosti. Ich riešenie však bolo poznamenané stupňujúcou sa „normalizáciou“ po zasadnutí ÚV KSČ v apríli 1969. Bolo to obdobie v mnohom pripomínajúce päťdesiate roky: integrácia sa zamieňala za jednotu, jednota za centralizmus, demokracia za byrokráciu. Konfrontácia rozličných názorov nebola prípustná, pluralita názorov sa neuplatňovala a vyhľadávanie vnútorného i vonkajšieho nepriateľa bolo opäť aktuálne. Znova sa začala uplatňovať cenzúra v médiách. Toto obdobie poznačilo aj ďalší ústavnoprávny vývoj. Odzrkadlil sa nielen v novelizácii ústavného zákona o československej federácii, ale predovšetkým v jeho praktickej realizácii. Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení ústavný zákon 143/1968 Zb. o československej federácii a s ním súvisiace predpisy, ktoré menili predovšetkým kompetenčné vzťahy medzi federáciou a národnými republikami, ich takýmto zásahom upravili novým spôsobom. Kompetenčné väzby, ktorých cieľom bolo posilnenie štátu, sa zdôvodňovali potrebou jednotnej ekonomiky, jednotného plánovania a rozpočtu v celej ČSSR, čo v konečnom dôsledku malo posilniť riadiace centrum predovšetkým na úrovni federácie. Taktiež sa posilnenie štátu zdôrazňovalo i potrebou RVHP. Ďalšími ústavnými zákonmi, respektíve zákonmi nastali podstatné zmeny v sústave

federálnych ústredných orgánov, v úprave pravidiel štátneho rozpočtu federácie a republík i národohospodárskeho plánovania.

Prijatie ústavného zákona o československej federácii znamenalo vykročenie správnym smerom a možno ho hodnotiť ako jeden z prostriedkov na zabezpečenie spolužitia štátotvorných národov Čechov a Slovákov v spoločnom štátnom útvaru. Jeho praktické uplatnenie v živote obidvoch národov však záviselo od konkrétnej realizácie jednotlivých ustanovení, ktoré sa postupne v duchu a intenciách tzv. „normalizácie“ – keď sa tvrdo uplatňoval tzv. demokratický centralizmus, a teda i vedúca úloha KSČ – zmenili najmä novelizáciami z roku 1970 a neskôr. Postupne sa federalizačné prvky čoraz väčšmi oslabovali a menili do takej miery, že opäť išlo o viac menej unitárny štát. Komunistická strana Československa „normalizáciou“, zdôrazňovala „späťosť“ komunistickej strany so všetkým ľuďom a „legitimitu“ jej vedúceho postavenia. Pritom treba upozorniť na skutočnosť, že „normalizácia“ okrem iného negatívne ovplyvňovala, a to najmä po decembri 1970 i budovanie československej federácie a jej uplatňovanie v praxi. Prejavovalo sa to silnou centralizáciou, odbúraváním federalizačných prvkov štátu, čo malo za následok unitarizáciu štátu. Opäť sa nepriamo zavádzala asymetria štátoprávnych vzťahov Čechov a Slovákov. To vyvolávalo najmä v Slovenskej republike nespokojnosť.

V osemdesiatych rokoch postupne narastala spoločensko-politická a hospodárska kríza, hoci v oficiálnych dokumentoch komunistickej strany i najvyšších orgánov sa neustále proklamovali úspechy. Navyše najvyšší predstavitelia komunistickej strany prehliadali alebo vyslovene nechceli vidieť signály, že česko-slovenská spoločnosť sa nachádza v stave, keď bude treba vykonať podstatné zásahy vo všetkých oblastiach politického, štátneho, hospodárskeho, ale aj v iných oblastiach spoločnosti. Pokiaľ sa aj uvádzala potreba zmien, tak to vyznievalo len ako konzervovanie daných skutočností, prípadne malo to skôr iba proklamatívny charakter. Tak to bolo i v prípade potreby vypracovania novej ústavy česko-slovenskej federácie a vtedy ešte stále nenaplnenej požiadavky prijatia ústav národných republík, vyslovenej v ustanovení čl. 142 odsek 2 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o česko-slovenskej federácii.⁵ Táto požiadavka zaznela na XVII. zjazde KSČ v roku 1986, keď sa konštatovalo, že „dozrel čas na vypracovanie novej Ústavy Československej socialistickej republiky“ a to s odôvodnením, že „od prijatia uplynulo štvrtstoročie. Za ten čas nastali významné zmeny. Vývoj si vynútil rad doplnkov vo forme ústavných zákonov, ktoré treba zjednotiť v jednom dokumente“.⁶ O vypracovaní ústav národných republík sa však nehovorilo, hoci najmä zo strany slovenských odborníkov z oblasti vied o štáte a práve sa táto požiadavka neustále vyslovovala. To vyvolá-

5 Článok 142 odsek 2 úst. zák. 143/1968 Zb. o československej federácii zakotvoval, že „spolu s prijatím Ústavy ČSSR si prijímajú obidve republiky vlastné ústavy. Do prijatia Ústavy ČSSR sa ústavné pomery v týchto republikách spravujú týmto ústavným zákonom a ostatnými ústavnými predpismi.“

6 XVII. zjazd KSČ. Dokumenty a materiály. Bratislava: Pravda 1986, s. 29.

valo obavy, že aj naďalej bude pokračovať tendencia odbúravania federalizačných prvkov v prospech unitárneho štátu a či sa vôbec dorieši do všetkých dôsledkov štátne zriadenie v podobe federácie a federalizačné prvky sa premietnu dôsledne aj do politického a hospodárskeho systému.

Pri hodnotení významu dokumentov komunistickej strany si treba uvedomiť, že základy právnej politiky, a teda aj zámerov legislatívy najmä v oblasti ústavného zákonodarstva, boli vytyčované len orgánmi komunistickej strany, ktorá úplne zrástla so štátnym aparátom a štátnymi orgánmi. Tak sa tiež stalo, že v roku 1987 sa začali práce na novej Ústave ČSSR, ale nie na ústavách národných republík. Dokonca 31. októbra 1989 federálny minister pre legislatívu Marián Čalfa prišiel na 16. schôdzu SNR (ktorá bola mimoriadne zvolaná len na tento účel – na schválenie návrhu ústavného zákona FZ ČSSR) presviedčať poslancov SNR o potrebe zrušenia čl. 142 ods. 2 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii a zdôraznil potrebu prijatia novej Ústavy ČSSR a ústav národných republík v podobe jedného dokumentu ako trojjedinej ústavy. Autor tejto kapitoly (vtedy doc. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc.) spolu s doc. JUDr. Pavlom Hollanderom, CSc., JUDr. Petrom Mozolíkom, CSc. boli experti Ústavnoprávneho výboru SNR a JUDr. Richardom Schinom, tajomníkom Výboru SNR pre NV a národnosti, na základe jeho požiadania a predsedu ústavnoprávneho výboru SNR prof. JUDr. A. Bajcuru, CSc. vypracovali „Pripomienky k návrhu zákona o spôsobe prijatia novej Ústavy Československej socialistickej republiky“.⁷ Tieto mali vlastne charakter

7 Bližšie pozri Pripomienky k návrhu ústavného zákona o spôsobe prijatia novej Ústavy Československej socialistickej republiky, Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky. 1. Preambula: „*My, národ český a slovenský, vychádzajúc z poznania, že naše novodobé dejiny sú preniknuté obojstrannou vôľou žiť v spoločnom štáte... „Uznávajúc neodňateľnosť práva na sebaurčovanie až do oddelenia a rešpektujúc suverenitu každého národa a jeho práva utvárať si slobodne spôsob a formu svojho národného a štátneho života... sme sa dohodli na vytvorení čs. federácie“* – princíp zmluvný – prirodzenoprávne východisko. 2. Článok 1 ods. 5 „*Obidve republiky rešpektujú navzájom svoju suverenitu i suverenitu ČSSR, tak isto ČSSR rešpektuje suverenitu národných štátov*“ 3. Článok 3, ods. 2 „*Hranice ČSSR a hranice ČSR a SSR môžu byť zmenené len ústavným zákonom FZ*“. Odsek 3 „*Hranice každej z obidvoch republík sa môžu zmeniť iba so súhlasom príslušnej národnej rady. Národná rada dáva súhlas svojim ústavným zákonom*“. 4. Článok 36 ods. 1 písm. a/ „*Do pôsobnosti FZ patrí najmä a/ uznávať sa na ústave ČSSR a na ústavných a iných zákonoch FZ*“ 5. Článok 41 „*Na prijatie federálnej ústavy ústavného zákona FZ a na ich zmenu...*“ 6. Článok 101 ods. 1, 2 „*Predstaviteľom národnej zvrchovanosti a svojbytnosti českého (slovenského) národa a najvyšším orgánom štátnej moci v ČSR (SSR) je ČNR (SNR)*“. I. Návrh predstavuje porušenie článku 102, ods. 1, 2 ústavného zákona číslo 143/1968 Zb. o čs. federácii. Suverenita národa a rozhodovanie o veciach, ktoré z nich vyplývajú, je neprenosná. V prípade takéhoto prenosu národné rady predstavujú byť predstaviteľmi národnej suverenity. FZ nie je totiž predstaviteľom národnej suverenity, ale suverenity federácie. Týmto návrh porušuje tiež preambulu ústavného zákona o čs. federácii. II. Navrhovaným ústavným zákonom dochádza ďalej k porušeniu čl. 1 ods. 5 ústavného zákona o čs. federácii, ktorý zakotvuje princíp koexistencie a vzájomného rešpektovania suverenity federácie a republík. V navrhovanom modeli sa totiž predpokladá, že

„výzvy“ aby poslanci SNR zaň nehlasovali. JUDr. Richard Schin v tichosti zabezpečil spolu s jeho sekretárkou rozmnoženie a rozdanie predmetných pripomienok všetkým poslancom SNR. Citované pripomienky poukazovali a zdôvodňovali, že návrh ústavného zákona poškodzoval slovenskú národnú štátnosť, respektíve národné republiky ako subjekty česko-slovenskej federácie. S touto výzvou sa stotožnili vo svojich vystúpeniach viacerí poslanci SNR, ako napr. Vladimír Mináč, Vasil' Bejda a Ján Majer, čo v konečnom dôsledku vyvolalo búrlivú diskusiu a polemiku o fundamentálnych otázkach slovenského národa – národných ústavách – a spochybnilo schvaľovací proces predloženého návrhu ústavného zákona FZ ČSSR o spôsobe prijatia novej Ústavy ČSSR, ČSR a SSR. Na tejto mimoriadnej schôdzi SNR v rámci rozpravy k návrhu ústavného zákona FZ ČSSR o spôsobe prijatia novej Ústavy ČSSR, ČSR a SSR (Tlač č. 185) Vladimír Mináč, Vasil' Bejda a Ján Majer návrh tvrdo kritizovali, namietali porušenie suverenity národa, suverenity národných republík, silnú centralizáciu, respektíve silnejšiu ako v bývalom unitárnom štáte. Tento návrh ústavného zákona FZ ČSSR odmietli podporiť.⁸ Napriek tomu pod tlakom vystúpení predsedu SNR Viliama Šalgoviča a ďalších poslancov Slovenská národná rada návrh ústavného zákona v takejto podobe schválila.⁹ To malo za následok, že autorov – expertov „Pripomienok k návrhu ústavného zákona o spôsobe prijatia novej Ústavy Československej socialistickej republiky“ vykázali zo zasadania SNR a na druhý deň ich vôbec nevpustili do budovy SNR, kde zasadala. Okrem toho sa

pri schvaľovaní ústavy ČSSR, ČSR a SSR budú o otázkach patriacich do výlučnej pôsobnosti republík, patriacich teda výlučne do oblasti suverenity republík, rozhodovať národné rady navzájom. III. Návrhom dôjde ďalej ku konfliktu medzi základným princípom federácie, ktorým je delená suverenita a spôsobom prijímania ústavy. Národné rady nebudú môcť v ústavnej rovine, teda v rovine vyjadrujúcej ich suverenitu, meniť časti ústavy ČSSR, ČSR a SSR v oblastiach, ktoré táto ústava zverí do výlučnej pôsobnosti republík. Ako dôsledok sa tým vytvorí fikcia federácie a nie federácie s reálne suverénnymi republikami. Znamená to, že ústava založí výlučnú pôsobnosť republík, ale v ústavnej (teda mocensky suverénnej) rovine bude o nej rozhodovať FZ, orgán federácie. IV. Súhlas národných rád s návrhom ústavy, ktorý predvída návrh nemá konštitutívny charakter, ten má až rozhodnutie FZ. Možno tým dokumentovať, že tento mechanizmus prijímania ústavy predstavuje narušenie suverenity republík: príkladom môže byť situácia ak národné rady vyjadria s ústavou súhlas v tom rámci aj s oblasťou, ktorá patrí do ich výlučnej pôsobnosti a FZ tento návrh neprijme. V. Prijatie predloženého návrhu predpokladá zrušenie nielen čl. 142 ústavného zákona o čs. federácii, ale i celého radu ďalších ustanovení (čl. 36 ods. 1, čl. 41, čl. 107 ods. 1). Je tomu tak preto, lebo celý ústavný zákon o čs. federácii vychádza z predpokladu existencie troch ústav. VI. Zvolená procedúra prijatia ústavného zákona o spôsobe prijímania ústavy je v rozpore s ústavným zákonom o čs. federácii. Pri prijímaní ústavného zákona, ktorý mení ústavný zákon o čs. federácii, sa predchádzajúci súhlas národných rád vyžaduje podľa čl. 3 ústavného zákona 143/1968 Zb. len v prípade zmeny územia. Všeobecne tu platí čl. 41. Citované podľa: CHOVANEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky – základný zákon štátu*. Bratislava: Procom, 2002, s. 269 -271.

8 Pozri Stenografická správa o schôdzi Slovenskej národnej rady (16. schôdza konaná 31. októbra 1989). Bratislava, október 1989, s. 26-28, 30-32, 33-37.

9 Pozri Tamže, s. 4-15, 16-21, 22-25, 29-30, 38-41, 42.

vyvodzovali konzekvencie proti autorom „Pripomienok...“ či „výzvy“ v zamestnaní. Tento návrh ústavného zákona bol schválený uznesením SNR z 31. októbra 1989 pod číslom 115, ktoré bolo vyhlásené pod č. 124/1989 Zb. o spôsobe prijatia novej Ústavy ČSSR, ČSR a SSR. Treba však zdôrazniť, že po novembri 1989 bolo medzi prvými právnymi aktmi SNR zrušenie tohto uznesenia SNR, a to uznesením čl. 167/1989 Zb. o zrušení uznesenia SNR z 31. októbra 1989 pod číslom 115, vyhláseného pod č. 124/1989 Zb. o spôsobe prijatia Ústavy ČSSR, ČSR a SSR.

V tejto súvislosti treba poukázať na významnú skutočnosť, že ešte pred mimoriadnym zasadaním SNR – 16. schôdzou SNR – návrh ústavného zákona FZ ČSSR (Tlač č. 185) prerokúvali výbory SNR. Aj v niektorých z nich prebiehala búrlivá a kritická diskusia. Napriek tomu aj výbory SNR odporúčali plénu SNR návrh schváliť. Okrem toho pred prerokovaním vo výboroch a v pléne SNR sa 17. októbra 1989 uskutočnila politicko-odborná príprava poslancov SNR, na ktorej s hlavným referátom vystúpil federálny minister pre legislatívu M. Čalfa, ktorý okrem iného prezentoval prípravu, štruktúru a obsah novej Ústavy ČSSR, ČSR a SSR a jednoznačne zdôvodňoval potrebu jej schválenia v podobe tzv. trojjedinej Ústavy ČSSR, ČSR a SSR. Po jeho vystúpení bola vyhlásená 15 – minútová prestávka, po nej sa uskutočnila diskusia k referátu. V diskusii bolo ministrovi M. Čalfovi položených päť otázok, ktoré sa bezprostredne dotýkali najmä zrušenia čl. 142 ods. 2 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii, obsahu ústavy z hľadiska záruk zvrchovanosti národných republík, ako i postavenia národnostných menšín a symbolov národných republík. Ďalšou bola otázka, či by nebolo správne, aby vznikli 3 ústavy, ako to predpokladal článok 142 ods. 2 citovaného ústavného zákona a to i napriek tomu, že by mali v podstate rovnaké znenie.¹⁰ M. Čalfa vo svojej odpovedi opäť zdôraznil tzv. trojjedinú Ústavu ČSSR, ČSR a SSR.¹¹ Pritom treba upozorniť na skutočnosť, že návrh ústavného zákona FZ ČSSR (Tlač č. 185) nehovoril o zrušení článku 142 ods. 2 ústavného zákona 143/1968 Zb. o československej federácii, ktorý zakotvoval, že v súvislosti s vytvorením federálnej ústavy budú vytvorené ústavy národných republík. Napriek názvu ústavného zákona Federálneho zhromaždenia ČSSR vždy išlo o zrušenie citovaného článku, pretože inak by nebolo možné vytvoriť tzv. trojjedinú Ústavu ČSSR, ČSR a SSR. Návrh trojjedinej Ústavy ČSSR, ČSR a SSR nielen že zasahoval do suverenity národa ale i do suverenity národných republík, a okrem toho chcel zaistiť a stabilizovať vtedajšie ústavné pomery.

Neustále sa prehlbujúce rozpory v Česko-Slovensku, ale v rozhodujúcej miere aj medzinárodnopolitická situácia, predovšetkým nezadržateľný rozpad socia-

10 Pozri M. Čalfa, federálny minister pre legislatívu, prejav. Stenografický záznam, s. 1-29m prepísaný 23. októbra 1989, Bratislava, Archív Kancelárie SNR, bez signatúry.

11 Pozri Odpovede na otázky poslancov SNR na politicko-odbornej príprave, ktorá sa konala 17. októbra 1989. Stenografický záznam, s. 1-30, prepísaný 23. októbra 1989, Bratislava, Archív Kancelárie SNR, bez signatúry.

listických štátov riadených z Moskvy, vyústili v novembri 1989 u nás do Nežnej revolúcie, ktorá privodila koniec vlády komunistov. Taktiež vytvorila predpoklady a podmienky i pre zrušenie článku 4 čl. a čl. 6 Ústavy ČSSR o vedúcej úlohe KSČ. Vytvorila i podmienky pre budovanie demokratickej spoločnosti a štátu, a to na princípoch politického a ekonomického pluralizmu, ako aj trhového hospodárstva so sociálnymi a ekonomickými aspektmi. Pritom sa začala zdôrazňovať potreba uplatňovania a ochrany základných ľudských a občianskych práv a slobôd v duchu medzinárodných dokumentov, ako aj základnej listiny ľudských práv a slobôd v ČSSR, a to v spoločensko-politickej a ústavnoprávnej praxi. Ďalej môžeme konštatovať, že „Nežnou revolúciou“ sa začal i transformačný proces československej spoločnosti a štátu, a to politickou ako aj právnou cestou. V rámci „Nežnej revolúcie“ sa uskutočnila i kritika federatívneho usporiadania ČSSR, ktorá končila konštatovaním, že federácia sa prekonala, a to najmä preto, že nenaplnila realizáciu princípu „rovný s rovným“ najmä po „normalizácii“ spoločnosti a štátu. V tejto súvislosti sa žiada upozorniť na skutočnosť, že „Nežná revolúcia“ vytvorila podmienky pre diskusiu medzi Predsedníctvom SNR a Predsedníctvom ČNR o štátoprávnom riešení vzťahov Čechov a Slovákov a taktiež o príprave a rokovaní nových ústav. Tieto rokovania prebiehali viackrát po sebe v rôznych miestach, a to tak v Čechách ako aj na Slovensku. V konečnom dôsledku Predsedníctva národných rád (ČNR a SNR) nedospeli ku konkrétnemu záveru o budúcom štátoprávnom riešení vzťahov Čechov a Slovákov. Túto problematiku nechalo otvorenú, aby bola vyriešená po pripravovaných voľbách do Federatívneho zhromaždenia ČSSR a ČNR a SNR, ktoré sa mali uskutočniť v júni 1992. V tejto súvislosti sa žiada konštatovať, že i napriek kritike nedostatkov česko-slovenskej federácie, táto forma riešenia štátoprávnych vzťahov Čechov a Slovákov oproti dovtedajšiemu asymetrickému riešeniu bola pozitívnym prínosom pre uplatňovanie princípu „rovný s rovným“, ale aj pre štátoprávne postavenie Slovenska v Česko-Slovensku.

* * * * *

Na úvod tejto časti sa žiada zdôrazniť významnú skutočnosť, že pred 50 rokmi vznikla česko-slovenská federácia ako jeden zo zachovaných kladných výsledkov slovenského predjara a pražskej jari, resp. česko-slovenskej jari roku 1968. Toto nové štátoprávne riešenie vzťahov Čechov a Slovákov bolo vlastne výsledkom nastúpeného demokratizačného procesu v politicko-spoločenskej a ústavnoprávnej oblasti v Česko-Slovensku. Okrem iného taktiež aj výsledkom kritiky chýb a nedostatkov v riešení otázky v ČSSR, a to asymetrickým modelom, ktorý bol nazývaný i *sui generis*, a ktorý vlastne predstavoval nedôstojné postavenie **Slovenska a vôbec Slovákov v Česko-Slovensku, a to najmä podľa Ústavy ČSSR z roku 1960**, ktorá zrušila Zbor povereníkov na Slovensku a zakotvila postavenie

slovenských národných orgánov nedôstojným spôsobom. Takýto stav v roku 1968 v rámci demokratizačného procesu bol podrobený totálnej kritike. Česko-slovenská federácia vznikla na základe ústavného zákona z 24. júna 1968 č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania Československej socialistickej republiky, ktorému predchádzalo „Vyhlásenie Slovenskej národnej rady k federalizácii ČSSR z 15. marca 1968“ a následne po vzniku citovaného ústavného zákona bolo prijaté „Stanovisko Českej národnej rady k federatívnejmu usporiadaniu ČSSR, prijaté na plenárnom zasadnutí ČNR 18. septembra 1968“. Potom dňa 27. októbra 1968 bol Národným zhromaždením ČSSR schválený ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii a 30. októbra 1968 podpísaný na Bratislavskom hrade, a účinnosť nadobudol 1. januára 1969.

Preambula ústavného zákona o československej federácii okrem iného zakotvila právo národov na sebaurčenie, a to takto: „uznávajúc neodňateľnosť práv na sebaurčenie až do oddelenia a rešpektujúc suverenitu každého národa a jeho právo utvárať si slobodne spôsob a formu svojho národného a štátneho života“. V preambule bolo negatívnou formou zakotvené či vyjadrené právo výstupu z česko-slovenskej federácie, t. j. právo secesie. Žiaľ, že toto nebolo potom právne upravené. V závere preambuly sa konštatovalo, že: „*reprezentovaní (myslí sa Česi a Slováci) svojimi zástupcami v Českej národnej rade a v Slovenskej národnej rade sme sa dohodli na vytvorení československej federácie.*“ Článok 1 ústavného zákona o československej federácii zakotvoval, že: „*ČSSR je federatívny štát dvoch rovnoprávných bratských národov Čechov a Slovákov. Základom ČSSR je dobrovoľný zväzok rovnoprávných národných štátov českého a slovenského národa, založený na práve na sebaurčenie každého z nich. Česko-slovenská federácia je výrazom vôle dvoch svojbytných suverénnych národov, Čechov a Slovákov, žiť v spoločnom federatívnom štáte. Československú socialistickú republiku tvoria Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. Obidve republiky majú v ČSSR rovnoprávne postavenie. Obidve republiky rešpektujú navzájom svoju suverenitu i suverenitu ČSSR; takisto ČSSR rešpektuje suverenitu národných štátov.*“

Vznikom česko-slovenskej federácie sa zároveň konštituovali (utvorili) dva národné štáty – Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika – ako rovnoprávne subjekty česko-slovenskej federácie. Vychádzajúc z týchto skutočností môžeme potom odvodzovať pri zániku ČSFR zdroj jej legitimacy, ako aj legality. Teda ani česko-slovenská federácia nevznikla referendum, ale ju vytvorili obidve národné politické a štátne reprezentácie – Česká národná rada a Slovenská národná rada a v konečnom dôsledku Národné zhromaždenie ČSSR, v ktorom boli zastúpené obidva národy v októbri 1968. (27. a 30.)

Popri vzniku česko-slovenskej federácie sa žiada osobitne zdôrazniť skutočnosť, že jej vznik bol sprevádzaný a ovplyvnený i vstupom vojsk Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968, ktoré obsadili Česko – Slovensko a negatívne ovplyv-

nili demokratizačný proces, ako aj pokus o budovanie socializmu s ľudskou tvárou. Napriek i tejto smutnej udalosti sa podarilo Národným zhromaždením ČSSR schváliť ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii.

V období po novembri 1989, teda ako dôsledok Nežnej revolúcie sa čoraz častejšie ozývali kritické hlasy na dovtedajšie fungovanie česko-slovenskej federácie. V tejto súvislosti sa žiada upozorniť na to, že pod vplyvom vstupu vojsk Varšavskej zmluvy (21. augusta 1968) sa koncom roku 1970 začal proces normalizácie, ktorý spôsobil unitarizáciu a centralizáciu federálneho štátu, čo v konečnom dôsledku malo za dôsledok postupné odbúravanie federalizačných prvkov, a začal sa opäť presadzovať pražský centralizmus, ako to bolo v duchu Ústavy ČSSR z roku 1960. Okrem týchto skutočností sa v kritických hodnoteniach a analýzach často konštatovalo, že právomoc federácie je prežitá a neraz brzdí hospodársky rozvoj. Poukazovalo sa takisto na potrebu racionalizovať celkový rozsah činnosti spoločného štátu, zabezpečiť zvrchovanosť národných republík pri výkone vlastnej štátnej činnosti a odstrániť unitaristické prvky z oblasti vzťahov národných štátov a spoločného súštátia.¹² Napriek všetkým nedostatkom a chybám oproti predchádzajúcemu unitárnemu asymetrickému modelu štátoprávneho usporiadania Česko-Slovenska, federatívne usporiadanie Česko-Slovenska bolo prínosom najmä pre rozvoj národného povedomia slovenského národa, rozvoj ekonomiky, kultúry a školstva SR, ako aj pre rozvoj slovenskej štátnosti vôbec, ktorá spočívala najmä v inštitucionálnom, komplexnom vybudovaní štruktúry štátnych, ako aj iných orgánov. Taktiež prispela k formovaniu vlastnej slovenskej inteligencie, ktorá sa stala predstaviteľkou a nositeľkou ideí slovenskej štátnosti.¹³ Po voľbách v roku 1992 sa vzhľadom na dohody víťazných politických strán – Občianskej demokratickej strany (ODS) a Hnutia za demokratické Slovensko (HZDS) – proces dohody o udržaní spoločného štátu či iného spoločného útvaru ČR a SR dostal do opačnej polohy, z ktorej sa už nehľadalo východisko. Intenzívne sa začali práce na návrhoch ústavného rozdelenia ČSFR a konštituovania samostatných, zvrchovaných národných republík – Českej republiky a Slovenskej republiky. Pritom sa nevylučovali rôzne formy vzájomnej spolupráce na rôznych úrovniach. Taktiež sa počítalo so spolupracou so všetkými štátmi sveta, osobitne so susednými štátmi.

Ďalej sa žiada poukázať na skutočnosť, že v osemdesiatych rokoch minulého storočia v česko-slovenskej federácii – ČSSR – postupne narastala spoločensko-politická a hospodárska kríza. Pritom v oficiálnych dokumentoch Komunistickej strany Československa i najvyšších štátnych orgánoch sa neustále proklamovali úspechy. Predstavitelia štátu a komunistickej strany prehliadali alebo vyslovene

12 Bližšie GAŠPAR, M. – CHOVANEC, J.: Národné štáty – najstabilnejšia kategória súčasných štátnych útvarov In: *Právny obzor*, 75, 1992, č. 2, s. 120-131.

13 Pozri JIČÍNSKY, Z.: Ke ztroskotání československého federalizmu. In: *Rozloučení s Československem*. Praha: Český spisovatel, 1993.

nechceli vidieť signály, že česko-slovenská spoločnosť sa nachádzala v stave, keď bolo potrebné vykonať podstatné zásahy vo všetkých oblastiach politického, štátneho, hospodárskeho, ale aj v iných oblastiach života spoločnosti a štátu. Neustále sa prehlbujúce rozpory v Česko-Slovensku a taktiež i vplyv krachu komunistických autokracií prakticky vo všetkých tzv. socialistických krajinách vyústili v novembri 1989 do Nežnej revolúcie, ktorá znamenala koniec vlády komunistov.

Nežná revolúcia okrem iného umožnila završenie národnoemancipačných snáh a naplnenie historických túžob slovenského národa o vlastnom štáte. Tento proces predstavuje dlhú cestu sprevádzanú rôznymi úskaliami, ťažkosťami a zložitostami historického vývoja a osobitne štátoprávneho a ústavnoprávneho vývoja Slovenska. Jedno z najúspešnejších období rozvoja slovenského národa a vôbec Slovenska bolo obdobie vzniku a trvania česko-slovenskej federácie, a to i napriek jej kritike z obdobia rokov 1989 – 1992, najmä preto, že v rámci česko-slovenskej federácie slovenský národ počas celej svojej histórie realizoval prvýkrát právo na sebaurčenie demokratickou cestou, t. j. na princípe dobrovoľnosti a rovnoprávnosti národov, a na základe toho si vytvoril svoj národný štát – Slovenskú socialistickú republiku, ktorá sa stala spolu s Českou socialistickou republikou subjektom česko-slovenskej federácie – ČSFR. V nadväznosti na tieto skutočnosti treba poukázať na to, že ďalšími významnými aspektmi na ceste naplnenia emancipačných snáh a túžob slovenského národa boli Deklarácia SNR o zvrchovanosti SR (schválená 17. júla 1992) a Ústava Slovenskej republiky (schválená 1. septembra 1992), ktoré v súčinnosti s ústavným zákonom FZ ČSFR č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, ako aj s Vyhlásením Národnej rady Slovenskej republiky k parlamentom a národom sveta a Vyhlásením Národnej rady Slovenskej republiky k vzniku nezávislosti Slovenskej republiky konštituovali Slovenskú republiku ako samostatný, nezávislý, suverénny štát.¹⁴ Taktiež treba zdôrazniť, že vznik samostatnej Slovenskej republiky sa uskutočnil na základe realizácie práva národov na sebaurčenie pokojnou, ústavnou a parlamentnou cestou, a to legitímne a legálne. Tieto skutočnosti potvrdzujú všetky náležitosti, ktoré obsahujú pojmy legitimita a legalita, a to z hľadiska ich naplnenia, resp. vloženia – subsumovania rozhodujúcich predpokladov a podmienok či rozhodujúcich krokov vzniku samostatnej Slovenskej republiky. V tejto súvislosti treba poukázať i na to, že o zániku či rozdelení ČSFR sa neuskutočnilo referendum.

Na uskutočnenie referenda nebola politická vôľa ani u jednej z politických a štátnych reprezentácií, ktoré vzišli zo všeobecných demokratických volieb v júni 1992 – víťazi ODS v ČR a HZDS v SR. Práve tieto voľby okrem už uvedeného dali legitimitu obidvom štátnym reprezentáciám zvoleným, a to tak do Federálneho zhromaždenia ČSFR, ako aj do národných orgánov republík – do ČNR a SNR, kto-

14 Bližšie pozri: Vyhlásenia Slovenskej národnej rady a Národnej rady Slovenskej republiky od roku 1990. Národná rada SR, I. volebné obdobie. Bratislava, júl 1995, s. 9 a n.

ré sa dohodli na zániku či rozdelení ČSFR ústavnoprávnou formou, a to i napriek tomu, že existoval ústavný zákon č. 327/1991 Zb. o referende a zákon č. 490/1991 Zb. o spôsobe vykonania referenda. Pritom vychádzali zo skutočnosti, že ani prvá Česko-slovenská republika a taktiež ani česko-slovenská federácia nevznikla na základe referenda, ale parlamentnou ústavnoprávnou cestou. Preto sa víťazné strany v júni 1992 – ODS v ČR a HZDS v SR rozhodli, že o zániku ČSFR sa neuskutoční referendum. Obidve politické reprezentácie – Česká národná rada a Slovenská národná rada – neuskutočnenie referenda zdôvodňovali aj faktorom času. Pritom brali na zreteľ skutočnosť, že politická a štátna reprezentácia, tak federálna, ako aj národných republík, boli utvorené na základe výsledkov volieb v júni 1992. Novoutvorená vláda ČSFR po júnových voľbách 1992 si do volebného programu ako jednu z hlavných úloh dala prípravu na pokojný a demokratický zánik ČSFR, ktorý sa mal uskutočniť do konca roku 1992. Toto krátke časové obdobie vzbudzovalo u politických reprezentácií obavu, že volebný program federálnej vlády sa nebude môcť realizovať v stanovenom termíne. Bola tu i obava, že napätie, ktoré vzniklo v česko-slovenskej spoločnosti (v českej a slovenskej) spôsobené rokovaním o štátoprávnom usporiadaní vzťahu Čechov a Slovákov, ktoré v podstate prebiehalo od roku 1990 až do júna 1992 a bolo vyvolávané nacionalistickými vášňami, a to tak v Čechách, ako aj na Slovensku (úsilie o vrátenie tradičných symbolov Slovensku, presadenie rovnoprávného postavenia slovenskej symboliky vo federálnom znaku, písanie názvu štátu Česko-Slovensko, resp. pomlčková vojna, ako aj nesúhlas slovenskej reprezentácie s návrhom tuhej unitaristickej federácie – zo strany českej reprezentácie a na druhej strane nesúhlas českej politickej reprezentácie s návrhmi slovenskej politickej reprezentácie s vytvorením konfederácie, resp. federácie s právnou subjektivitou členských štátov, a iné negatívne sprievodné javy a emócie), môže vyústiť do neželateľného konfliktu s nedozernými následkami. Tieto skutočnosti utvrdzovali obidve víťazné politické reprezentácie národných štátov – Českej republiky a Slovenskej republiky – v rozhodnutí neuskutočniť referendum o zániku ČSFR.

V tejto súvislosti môžeme uviesť i jeden z názorov **Petra Pitharta**, vtedajšieho predsedu vlády ČR, ktorý okrem iného napísal: „*S referendom bolo spojené nemálo rizík – z hľadiska tých, ktorí si priali štát rozdeliť, čo keď budú ľudia proti? Čo keď sa pre rozdelenie štátu vyslovia občania našej republiky (myslí ČR), a v tej druhej rozdelenie odmietnu? Aké to potom bude mať medzinárodné dôsledky? Ako to bude s nástupníckymi právami?*“¹⁵ Pritom **Peter Pithart** ďalej uvádza, že každá z dotknutých strán si priala, aby bola za rozdelenie zodpovedná tá druhá strana, pri najlepšom však, aby do rozdelenia boli namočené obidve strany spoločnou rukou

15 PITHART, P.: *Kdo jsme? Mezi vzpomínkami a reflexi. Texty z let 1992-1996*. Bratislava: Kalligram, Brno: Doplněk, 1998, s.169-170

nerozdielnou.¹⁶ Okrem uvedeného **Petr Pithart** vo svojej knihe poukazuje na obavy, ako by referendum dopadlo, ktoré vyjadril predseda parlamentu – ČNR – **Uhde**, keď povedal, že: „otázka rozdelenia štátu je pre občanov príliš komplikovaná“. Ďalej poukázal na to, že: „iní otvorene pripúšťali, že referendum by mohlo celý problém skomplikovať: občania by sa vyslovili pre spoločný štát, ale politici by sa opäť nezhodli na tom, ako ho skonštruovať, predovšetkým ako rozdeliť kompetencie.“¹⁷ Všetkým trom politickým a štátnym reprezentáciám (federálnej a národných republík) na uvedené konanie – na neuskutočnenie referenda o zániku ČSFR – dávali legitimitu v týchto intenciách všeobecné a demokratické voľby z júna 1992.

Na podporu konštatovania, že vznik samostatnej Slovenskej republiky bol legitímny a legálny i bez uskutočnenia referenda o zániku ČSFR, môžeme uviesť i názor významného slovenského historika **prof. PhDr. Richarda Marsinu, DrSc.**, ktorý okrem iného napísal: „Nové štáty v našom teritóriu mohli vzniknúť iba pri takzvaných historických zlomoch... Československá republika vznikla po prvej svetovej vojne, keď sa budovala nová štruktúra štátov v rámci Európy... Terajšia Slovenská republika vznikla v roku 1993, tri roky po obrovských zmenách nielen u nás, ale v celej Európe. Nad argumentáciou, že nebol plebiscit, sa ako historik môžem iba usmiať. Rozhodujú politické reprezentácie a nie plebiscity. Štát nikdy nevznikal plebiscitom.“¹⁸

Majúc na zreteli uvedené skutočnosti záverom treba jednoznačne konštatovať, že i napriek absencii referenda sa zánik či rozdelenie ČSFR uskutočnil demokraticky, pokojnou parlamentnou ústavnoprávnou cestou, legitímne a legálne.

Pritom treba poukázať na skutočnosť, že s odstupom času aj tí, ktorí s rozdelením ČSFR nesúhlasili, vyjadrujú sa o ňom pozitívne. Napríklad bývalá ministerka zahraničných vecí USA **M. Albrightová** v rozhovore pre Národnú obrodu pri návšteve SR v októbri 2003 okrem iného povedala: „Bola som presvedčená, že rozdeliť československý štát bola chyba a že to poškodí český i slovenský národ, ktoré boli veľmi úzko spojené aj ľudsky, nielen ekonomicky či kultúrne... ale dnes vidím a v mnohých rozhovoroch v Prahe i Bratislave som sa presvedčila, že vzťahy medzi Českom a Slovenskom sú oveľa lepšie a úprimnejšie a pre obe strany prínosnejšie. Priznávam, že som sa ohľadom rozdelenia mýlila.“¹⁹ Bývalý predseda vlády Českej republiky **Vladimír Špidla** pri návšteve SR v októbri 2003 pre Národnú obrodu okrem iného povedal: „Naše vzťahy sú skutočne vynikajúce. Zrejme by sa ťažko hľadal medzi ostatnými štátmi na svete príklad vzťahov, ktoré sú hlbšie, srdečnejšie, viac prežívané...“ Ďalej hovorí, že: „V okamihu vstupu do EÚ sa vytvorí spoloč-

16 Tamže, s. 170.

17 Tamže, s. 170.

18 MARSINA, R.: Štát nikdy nevznikal plebiscitom. In: *Nový Deň*, zo 4.1.2002, s. 5.

19 ALBRIGHTOVÁ, M.: *Rozhovor...*, In: *Národná obroda*, 25. október 2003, Príloha na víkend 43. týždeň.

ný ekonomický a sociálny priestor, a ten bude prospievať obom štátom.“²⁰ Bývalý prezident Českej republiky Václav Havel v januári 2003 pri príležitosti ukončenia svojho už druhého funkčného obdobia prišiel sa rozlúčiť so SR, kde sa stretol s jej najvyššími predstaviteľmi (prezidentom SR, predsedom NR SR, predsedom vlády SR) a ďalšími významnými osobnosťami. Počas svojej návštevy poskytol rozhovor denníku SME, v ktorom na margo rozdelenia ČSFR okrem iného povedal: „Pachuť, ktorú rozdelenie štátu malo, zvolna striedajú výhody. Oba národy získali akési sebavedomie, a prestali sme sa zaoberať otázkami vzájomného vzťahu. Našli sme svoju štátnosť, aby sme mohli pracovať na našich spoločných cieľoch. Traumy rozdelenia dávno pominuli.“ Ďalej pre SME v predchádzajúcom čase povedal, že „sme si bližší, ako keď sme boli spolu“.²¹ Okrem významných politicko-štátnych osobností iných štátov (USA a ČR) ako uvádzame, sa pozitívne o rozdelení ČSFR vyjadril i občan SR – spisovateľ **L. Feldek**, keď „na spomienkovom večere za spoločným štátom“ v istej bratislavskej kaviarni povedal: „Dnes vieme, že existuje samostatná SR a ČR, obidve sú životaschopné a nestala sa žiadna tragédia, pretože priateľstvo medzi nimi sa zachovalo.“²²

Zo súčasnosti môžeme taktiež uviesť v našom článku názor na rozdelenie ČSFR, ktorý okrem iného povedal v rozhovore pre Hospodárske noviny z 5.-7. januára 2018 **Milan Kňažko**, významná osobnosť a predstaviteľ Nežnej revolúcie a vtedajší minister zahraničných vecí Slovenskej republiky. Hneď v úvode rozhovoru povedal, že: „Za rozdelením Česko-Slovenska nebol žiadny nacionalizmus ani osobné ambície Vladimíra Mečiara či Václava Klaus.“ Potom poukázal, že: „Čas je najlepší rozhodca, takže aj keď sa dnes objavujú rôzne názory, že to mohlo byť inak a že boli isté riziká, to všetko je pravda, ale výsledná a najdôležitejšia správa je, že to dopadlo veľmi dobre a malo to zmysel. O tom dnes nikto nepochybuje.“ Ďalej Milan Kňažko poukázal aj na dôvody, pre ktoré nebolo referendum, a to preto, že: „Ak by sme rešpektovali ústavný zákon o referende v jednej republike povedia áno a v druhej nie, znamenalo by to absolútne znevýhodnenie toho, kto povedal nie. Vystúpil by totiž z federácie a stratil by právo na kontinuitu a na majetok. Druhý dôvod – my sme nemali problém, či spolu byť alebo nie, ale ako. A na to sa pokúsme formulovať otázku. To sa nedá. A tretí dôvod – keby referendum dopadlo akokoľvek, či by to bola zodpovednosť? Zodpovednosť je na politikoch, ktorí to riešia. Kto by bol zodpovedný, keby to dopadlo nepriaznivo pre ktorúkoľvek z republík? Takúto zodpovednosť by som na seba určite nezobral. A tú legitimitu nájdete v ďalších voľbách, kde jednoznačne vyhrali Klaus a Mečiar“.

V súvislosti s nekonaním referenda pri rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky môžeme zdôrazniť skutočnosť, že tento akt bol správny. Takéto

20 ŠPIDLA, V.: *Rozhovor ...*, In: *Národná obroda*, 27. október 2003, s. 4.

21 HAVEL, V.: *Sme*, 30. január 2003, s. 3.

22 FELDEK, L., citované podľa HABER, S.: *Nový deň*, 29. október 2003, s. 5.

rozhodnutie rozdelenia ČSFR bez referenda, sa javilo ako racionálne, a možno povedať legitímne a legálne zo strany českých a slovenských politikov a štátnikov.

Na základe toho, čo sme v predchádzajúcom uviedli, môžeme záverom konštatovať, že Slovenská republika je inštitucionálne a personálne dobudovaný, fungujúci, životaschopný, národný, samostatný, suverénny štát, ktorého národno-štátna výstavba a rozvoj ako aj štátny a politický systém sa uskutočňuje legitímne a legálne na ústavnoprávnych základoch, na princípoch pluralitnej demokracie, právneho štátu a trhového hospodárstva so sociálnymi a ekologickými aspektmi, ktorý legitímne a legálne uskutočňuje zvrchovanú moc na svojom území a obyvateľstve, a ktorý počas svojho budovania smeroval do euroatlantických štruktúr – do NATO a Európskej únie, v ktorých rámci videl lepšiu perspektívu svojho rozvoja a zabezpečenia lepšieho postavenia občanov a bezpečnosti štátu. Dnes je už Slovenská republika členom NATO (29. marec 2004) a Európskej únie (1. máj 2004), UNESCO (9. február 1993), OECD (14. december 2000) a mnohých iných medzinárodných organizácií.

Ďalej v závere môžeme konštatovať, že napriek hlásaniu rôznych katastrofických scenárov zo strany niektorých politických reprezentantov a tzv. ekonomických odborníkov – znalcov, najmä z Českej republiky, ale i zo Slovenskej republiky, že Slovenská republika samostatnosť neprežije a ekonomicky sa položí za pár týždňov či mesiacov, že skracuje. Chvála Bohu, že sa tak nestalo. Slovenská politická a štátna reprezentácia hneď od vzniku samostatnej Slovenskej republiky s veľkým nasadením a úsilím a pri podpore veľkej väčšiny slovenského národa s plnou zodpovednosťou začala budovať svoj národný štát inštitucionálne, a to najskôr ústavnoprávne, politicko-organizačne a s osobitným akcentom na ekonomický a sociálno-kultúrny rozvoj. Budovanie štátu sa uskutočňovalo na demokratických princípoch politického a ekonomického pluralizmu, ako i pri trhovom hospodárstve so sociálnym a ekologickým aspektom. Možno konštatovať, že vládnuúcim garnitúram sa podarilo vybudovať prosperujúci a fungujúci štátno-politický a hospodársko-sociálny systém v Slovenskej republike, a to za účasti zahraničných investorov a eurofondov z Európskej únie.

Pritom sa žiada poukázať na skutočnosť, že do začiatku hospodárskej a finančnej krízy Slovenská republika dosahovala slušný rast HDP. Kríza, ktorá prišla do Európy z USA, postihla i Slovenskú republiku, a okrem iného spôsobila veľkú nezamestnanosť, zníženie výroby a zabrzdila ekonomický rozvoj. V súčasnosti Slovenskú republiku postihuje i globalizácia, ktorá prináša rôzne problémy pri budovaní občianskej spoločnosti a demokratického právneho štátu. Treba však zdôrazniť i významnú skutočnosť, že napriek všetkým ťažkostiam, ktoré spôsobila kríza, Slovenská republika ako mladý štát dosiahla i významné úspechy, a to najmä v zahraničnopolitickej a ekonomickej oblasti, ako aj pri všestrannom rozvoji slovenskej spoločnosti a postupnom sa približovaní západným štátom Európskej únie.

Okrem už uvedeného v závere sa žiada poukázať na významnú skutočnosť, ktorú zdôraznil anglicko-nemecký politológ a sociológ **Ralf Dahrendorf**, keď okrem iného napísal: „*Moderný národný štát je výsledkom európskeho civilizačného vývinu a treba ho zachovať a naďalej kultivovať aj v rámci európskej integrácie.*“²³ Pritom treba zdôrazniť, že súčasnosť ukazuje, že moderný demokratický štát zostáva ako jediný efektívny adresát ochrany ľudských práv vôbec. Podľa niektorých svetových ekonómov kríza ukazuje, že trh nie je schopný spravodlivo regulovať dôsledky ani v samom hospodárstve, v sfére inštitucionálneho finančníctva, ale ani v ekológii, riešení konzekvencie, no aj príčin prírodných katastrof. Štáty sú ešte vždy predpokladom poriadku lokálneho i globálneho.²⁴

V neposlednej miere sa žiada v našom závere konštatovať, že **vznik samostatnej Slovenskej republiky bol úspešný príbeh**, dôkazom toho je i skutočnosť, že Slovenská republika je úspešne fungujúcim a prosperujúcim členským štátom Európskej únie. V súvislosti so zánikom či rozdelením ČSFR, žiada sa upozorniť na skutočnosť, že na tento zánik či rozdelenie ČSFR existuje viac hodnotiacich názorov. Tieto sa pohybujú od extrémnych po seriózne, pravdivé, resp. správne hodnotenia tohto spoločensko-štátneho a možno povedať historického javu či fenoménu. Napríklad **Alois Wagner** zánik či rozdelenie ČSFR okrem iného hodnotí a zdôvodňuje „špecifickým slovenským nacionalizmom“, ktorý sa vyvíja podľa neho od samotného vzniku prvej ČSR až po rozdelenie ČSFR. Za rozdelenie ČSFR vlastne robí zodpovedných, resp. viní len Slovákov.²⁵ Takéto hodnotenie autor robí napriek tomu, že o zániku či rozdelení ČSFR rozhodli politické a štátne reprezentácie oboch národov – českého a slovenského, t. j. ČNR a SNR (svojimi uzneseniami schválili návrh ústavného zákona o zániku ČSFR) a nakoniec ho schválilo FZ ČSFR. Citovaný autor nie je a nebol sám v ČSFR v pertraktovaní podobných hodnotení na zánik či rozdelenie ČSFR. S takýmto hodnotením rozdelenia ČSFR a na základe toho vzniku dvoch samostatných nástupníckych národných štátov – SR a ČR – v žiadnom prípade nemožno súhlasiť. Takéto hodnotenie je poznačené českým šovinizmom a čechoslovakizmom.

Autor takéhoto hodnotenia vôbec nechápe mnohoročné národnoemancipačné úsilie slovenského národa za dôsledné uplatnenie sebaurčovacieho práva so všetkými jeho dôsledkami, to znamená až do vytvorenia samostatného národného štátu – Slovenskej republiky, na ktoré slovenský národ má prirodzené právo okrem iného aj v zmysle medzinárodnoprávných dokumentov. Treba povedať, že väčšina slovenských historikov, na rozdiel od českých, rozdelenie ČSFR hodnotí objektívne. Ako príklad uvádzame hodnotenie kolektívu autorov monografickej publikácie: **Starý**

23 DARENDORF, R.: *Die Zukunft des Nationalstaates*. Merkur, 1994, č. 645-547, s. 750 an.

24 Pozri: Tamže, s. 761 a n.

25 WAGNER, A.: První ústava České republiky z hlediska mezinárodního práva. *Právník*, č. 3/1994, s. 201 a n.

národ – mladý štát, ktoré znie: „*Pričiny rozdelenia Česko-Slovenska treba hľadať v minulosti aj v súčasnom politickom európskom vývoji. Na rozdiel od minulosti, keď sa vzájomné vzťahy vyostrovali v dôsledku vnútorných a zahraničnopolitických udalostí, rozdelenie štátu sa udialo za priaznivej a mierovej medzinárodnej situácie bez vonkajších zásahov, v demokratickej atmosfére. Zahraničie ocenilo najmä to, že rozchod nevzniesol zmätky do pomerov v strednej Európe a demokratickou cestou sa vyriešil zdĺhavý štátoprávny problém.*“²⁶ V tejto súvislosti treba poukázať na skutočnosť, že dňa 31. decembra 1992 „*po prejavoch najvyšších predstaviteľov ČSFR, predsedu FZ M. Kováča a predsedu federálnej vlády J. Stráského a po odznení česko-slovenskej štátnej hymny presne o 24. hod. zanikla Česká a Slovenská Federatívna Republika.*“²⁷

Na konci nášho záveru sa žiada upozorniť na skutočnosť, že napriek dosiahnutým úspechom Slovenská republika má ešte určité deficity, a to v rozvoji a uplatňovaní demokracie, vo vymožitelnosti práva, v právnej kultúre politikov a štátnikov na všetkých úrovniach, taktiež v podpore malých a stredných podnikateľov, v rozvoji zamestnanosti a v odstraňovaní regionálnych rozdielov životnej úrovne, v rozvoji školstva a zdravotníctva, ako aj pri ochrane autorských práv a v právnej ochrane osobnosti, a tiež statusu žurnalistov. Taktiež viac pozornosti venovať zo strany štátu pri výchove k štátnemu občianstvu a zdravému národnému sebavedomiu a vlastenectvu.

Dnes po dvadsiatich piatich rokoch existencie samostatnej Slovenskej republiky, môžeme osobitne poukázať na významnú skutočnosť, že SR ako národný štát je inštitucionálne vybudovaný a to z hľadiska politického a štátneho systému, taktiež ústavnoprávneho, spoločensko-politického, hospodársko-sociálneho a kultúrno-školského systému. Pritom SR smeruje k neustálemu zdokonaľovaniu funkcií štátu, rozvoju a upevňovaniu ochrany demokracie ako i ľudských a občianskych práv a slobôd, a právneho štátu. V neposlednej miere sa žiada v našom závere konštatovať, že vznik samostatnej Slovenskej republiky bol úspešný príbeh, dôkazom toho je i skutočnosť, že Slovenská republika je úspešne fungujúcim a prosperujúcim členským štátom Európskej únie.

26 FERKO, M. – MARSINA, R. – DEÁK, L. – KRUŽLIAK, I.: *Starý národ – mladý štát*. Bratislava : Národná banka Slovenska, Litera, 1994, s. 113 a n.

27 *Dokumenty k zahraničnej politike Slovenskej republiky 1/I*, MZV SR, Bratislava 1993, s. 9.

Literatúra:**Knižné publikácie, odborné články a periodiká**

- ALBRIGHTOVÁ, M.: Rozhovor..., In: *Národná obroda*, 25. október 2003, Príloha na víkend 43. týždeň.
- BARNOVSKÝ, M.: Voľby sú vizitkou doby. In: *Pravda*, 20. september 2002, s. 1.
- DARENDORF, R.: *Die Zukunft des Nationalstaates*. Merkur, 1994.
- *Dokumenty k zahraničnej politike Slovenskej republiky I/I*, MZV SR, Bratislava, 1993
- *Dva roky politickej slobody*. Bratislava: RaP MaN, 1992.
- FELDEK, L., citované podľa HABER, S.: In: *Nový deň*, 29. október, 2003.
- FERKO, M. – MARSINA, R. – DEÁK, L. – KRUŽLIAK, I.: *Starý národ – mladý štát*. Bratislava: Národná banka Slovenska, Litera, 1994.
- GAŠPAR, M. – CHOVANEC, J.: Národné štáty – najstabilnejšia kategória súčasných štátnych útvarov. *Právny obzor*, 75, 1992, č. 2, s. 120-131.
- HAVEL, V.: *Sme*, 30. január 2003.
- CHOVANEC, J.: *Československá socialistická federácia*. Bratislava: Pravda, 1978.
- CHOVANEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky – základný zákon štátu*. Bratislava: Procom, 2002.
- CHOVANEC, J. – ČIČ, M.: Ústavný vývoj Česko-Slovenska do prijatia Ústavy Slovenskej republiky. In: Čič, M. a kolektív: *Komentár k ústave Slovenskej republiky*. Martin: Matica slovenská, 1997.
- CHOVANEC, J. – MOZOLÍK, P.: *Ústava slovenskej republiky*. 2. upravené vydanie. Bratislava: Remedium, 1993.
- CHOVANEC, J. – TRELLA, R.: *Ústava Československej socialistickej republiky*. Bratislava: SPN, 1989.
- JIČÍNSKÝ, Z.: Ke ztroskotání československého federalizmu. In: *Rozloučení s Československem*. Praha: Český spisovatel 1993.
- LALUHA, J.: *Alexander Dubček politik a jeho doba*. Bratislava: Nová Práca, 2000.
- MARSINA, R.: Štát nikdy nevznikal plebiscitom. In: *Nový Deň*, 4. január 2002.
- *Národná obroda*, 4. marec 1991
- *Národná obroda*, 14. marec 1991.
- *Národná obroda*, 12. február 1992.
- PITHART, P.: *Kdo jsme? Mezi vzpomínkami a reflexi. Texty z let 1992-1996*. Bratislava: Kalligram, Brno: Doplněk, 1998.
- SIKORA, S.: *Po jari krutá zima. Politický vývoj na Slovensku v rokoch 1968-1970*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2013.
- *Slovenský denník*, 8. marec 1991.

- ŠPIDLA, V.: Rozhovor ... , In: *Národná obroda*, 27. október 2003.
- VONDROVÁ, J. – ŽATKULIAK, J.: Spoločenská reforma v rokoch 1968-1969. In: *Alexander Dubček: Od totality k demokracii. Prejavy, články a rozhovory, výber 1963-1992*. Dokumenty. Bratislava: Veda, 2002.
- Vyhlásenie Slovenskej národnej rady a Národnej rady Slovenskej republiky od roku 1990. Národná rada SR, I. volebné obdobie. Bratislava júl 1995.
- WAGNER, A.: První ústava České republiky z hlediska mezinárodního práva. *Právnik*, č. 3/1994
- *XVII. zjazd KSČ. Dokumenty a materiály*. Bratislava: Pravda 1986.

Právne predpisy

- Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. v novelizovanom znení.
- Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. v novelizovanom znení.

Archívne materiály

- ČALFA, M., federálny minister pre legislatívu, prejav. Stenografický záznam s. 1-29 prepisy 23. októbra 1989. Bratislava. Archív SNR, bez signatúry.
- Odpovede na otázky poslancov SNR na politicko-odbornej príprave, ktorá s konala 17. októbra 1989. Stenografický záznam, s. 1-30 prepísaný 23. októbra 1989. Bratislava. Archív Kancelárie SNR, bez signatúry.
- Stenografická správa o schôdzi Slovenskej národnej rady (16. schôdza konaná 31. októbra 1989). Bratislava, október 1989.

Summary: Prerequisites and Conditions of the Establishment of the Czech and Slovak Federal Republic (CSFR) and its Division without a Referendum, (On 50th Anniversary of the Establishment of the CSFR and 25th Anniversary of the Origin of the Independent Slovak Republic)

After twenty-five years of the existence of the independent Slovak Republic, it may be specially pointed out to the important fact, that the Slovak Republic as a national state is institutionally built in terms of the political and state system, as well as constitutional-law, socio-political, economic-social and cultural-educational systems. While the Slovak Republic is aimed at a continual improvement of the functions of the state, the development and strengthening of the protection of democracy as well as human and civil rights and freedoms, and the rule of law. Last but not least we would like to state, that the formation of the independent Slovak Republic was a success story, the proof is also the fact that the Slovak republic is successfully functioning and thriving member of the European union.

Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc.
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Fakulta masmediálnej komunikácie, Katedra právnych a humanitných vied
Nám. J. Herdu 2
917 01 Trnava
Slovenská republika
jaroslav.chovanec@ucm.sk

Zákaz diskriminácie podľa veku v systéme práva Európskej únie

Lucia Petříková *

Abstrakt:

PETRÍKOVÁ, Lucia: *Zákaz diskriminácie podľa veku v systéme práva Európskej únie*. Príspevok sa zaoberá vekom, ako diskriminačným dôvodom v systéme práva Európskej únie. Súčasťou príspevku je aj zákaz diskriminácie a zásada rovnakého zaobchádzania, ktorá je jednou z najdôležitejších zásad súkromného práva nielen v Slovenskej republike, ale aj v rámci celej Európskej únie. V príspevku je použitá metóda analýzy, dedukcie a komparácie. V neposlednom rade možno nájsť v príspevku aj vybranú judikatúru Súdneho dvora Európskej únie, ktorá súvisí s témou tohto článku.

Kľúčové slová:

diskriminácia, zákaz diskriminácie, vek, zásada rovnakého zaobchádzania, právo Európskej únie, pracovné právo

The Prohibition of Discrimination according to Age in the System of Law of the European Union

Abstract:

PETRÍKOVÁ, Lucia: *The Prohibition of Discrimination According to Age in the System of Law of the European Union*. This article deals with age as a reason for discrimination in the system of law of the European Union. The part of this article is also the prohibition of discrimination and the principle of equal treatment, which is one of the most important principles of private law not only in the Slovak Republic, but also in the sphere of whole European Union. There is used the method of analysis, deduction and comparison. On the other hand, we can find the chosen judgements of the Court of Justice of the European Union in the article that are closely connected with the theme of this article.

Key words:

discrimination, prohibition of discrimination, age, principle of equal treatment, law of the European Union, labour law

* JUDr. Lucia Petříková, PhD. Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, Právnická fakulta UMB Banská Bystrica.

Úvod

Pokiaľ ide o vek, ako diskriminačný dôvod, zákaz diskriminácie z dôvodu veku, ako aj kontrola pri uplatňovaní výnimiek zo zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu veku je dôležitou súčasťou naplňania cieľov EÚ pri uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania podľa veku.

V porovnaní s inými dôvodmi diskriminácie sa vek vyznačuje tým, že je neutrálny vo vzťahu nielen k starším zamestnancom, ale aj vo vzťahu k mladším zamestnancom.¹ Z uvedeného vyplýva, že najmä v pracovnoprávných vzťahoch sa vyskytujú prípady diskriminácie zamestnancov podľa veku.

1. Všeobecná charakteristika

Zákazom diskriminácie v pracovnoprávných vzťahoch z dôvodu veku sa v rámci práva EÚ zaoberá aj početná judikatúra Súdneho dvora EÚ. Za kľúčové v oblasti zákazu diskriminácie podľa veku možno považovať rozhodnutie Súdneho dvora EÚ v právnej veci Manfred Mangold.

V uvedenej právnej veci Súdny dvor EÚ deklaroval, že zásadu rovnakého zaobchádzania podľa veku smernica 2000/78/ES len konkretizuje a že táto zásada v podobe zákazu diskriminácie platí ako základné ľudské právo a existuje v práve EÚ samostatne popri smernici.²

Súdny dvor v uvedenej právnej veci vyhlásil, že doložka 8 bod 3 rámcovej dohody o práci na dobu určitú uzavretej 18. marca 1999, ktorá bola vykonaná smernicou Rady 1999/70/ES z 28. júna 1999 o rámcovej dohode o práci na dobu určitú, ktorú uzavreli ETUC, UNICE a CEEP, sa má vykladať v tom zmysle, že neodporuje takej právnej úprave, aká je v spore vo veci samej, ktorá z dôvodov spojených s potrebou podporiť zamestnanosť a nezávisle od vykonávania uvedenej dohody znížila vekovú hranicu, za ktorou je možné uzatvárať pracovné zmluvy na dobu určitú bez obmedzení. V bode 2 výroku rozsudku je uvedené, že najmä článok 6 ods. 1 Rámcovej smernice sa má vykladať tak, že odporuje takej vnútroštátnej úprave, aká je v spore vo veci samej, ktorá okrem prípadov, keď existuje úzka väzba na predchádzajúcu pracovnú zmluvu na dobu neurčitú, uzavretú s tým istým zamestnávateľom, umožňuje bez obmedzení uzatvárať pracovné zmluvy na dobu určitú, ak pracovník dosiahol vek 52 rokov.³

„Je na vnútroštátnom súde, aby zabezpečil plnú účinnosť všeobecnej zásady zákazu diskriminácie na základe veku tým, že nebude aplikovať žiadne ustanovenie vnútroštát-

1 BARANCOVÁ, H.: *Ochrana zamestnanca pred diskrimináciou*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2014, s. 113. ISBN 978-80-89710-06-5.

2 C – 144/04 (Mangold) zo dňa 22.11.2005.

3 Tamtiež, bod 1 a 2 výroku rozsudku.

neho práva, ktoré je s ňou v rozpore, a to aj vtedy, ak lehota na prebratie smernice ešte neuplynula.“⁴

Z uvedeného vyplýva, že zákazu diskriminácie podľa veku sa tak priznal priamy účinok všeobecnej zásady z titulu prednosti práva EÚ pred vnútroštátnym právom. V horizontálnych právnych vzťahoch sú jednotlivci oprávnení domáhať sa tohto zákazu v prípade, ak ho nerešpektuje vnútroštátna právna úprava členského štátu EÚ.⁵

2. Súvisiaca judikatúra

Pokiaľ ide o judikatúru ESD, ktorá súvisí s priamym účinkom smernice 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, ESD tak vydal v **právnej veci Manfred Mangold** ambiciózny rozsudok, kde bol priznaný priamy účinok spomínanej smernice v predmetnej otázke a následne táto skutočnosť (priamy účinok príslušnej smernice) nasledovala v **prípade Küçükdeveci**. V ďalších prípadoch bol ESD radšej zdržanlivejší a zameral sa na oprávnenosť, prečo sa nechávajú pomerne rozsiahle kompetencie jednotlivým súdom členských štátov, ktoré by samy mohli rozhodovať či ciele a prostriedky na ich dosiahnutie, ktoré vedú k určitej nerovnosti, sú dostatočne zákonné a primerané.⁶

Taktiež vyššie spomenutých rozhodnutí sa týkajú **prípady Petersen a Wolf**, kde ESD nepovažoval za diskriminačné stanovenie vekovej hranice pre nejaké povolania.⁷

Možno povedať, že zákaz diskriminácie na základe veku je v práve Únie považovaný za všeobecnú zásadu práva EÚ, na ktorú odkazuje Súdny dvor aj v rozhodnutí v **právnej veci Küçükdeveci** z 19. januára 2010.⁸

V predmetnej právnej veci sa Súdny dvor zaoberal prejudiciálnou otázkou nemeckého súdu, či vnútroštátna právna úprava, ktorá na účely výpočtu dĺžky výpovednej doby nezohľadňuje dobu zamestnania odpracovanú zamestnancom pred dovŕšením 25. roku života, predstavuje rozdielne zaobchádzanie na základe veku, ktoré je zakázané právom EÚ, najmä primárnym právom a smernicou 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.⁹

4 Tamtiež, bod 2 výroku rozsudku.

5 BARANCOVÁ, H.: *Ochrana zamestnanca pred diskrimináciou*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2014, s. 114. ISBN 978-80-89710-06-5.

6 ELISCHER, D.: Age Discrimination in the Czech and European Context – Compensation of Non-pecuniary Damage. In *The Lawyer Quarterly*. ISSN 1805-8396, roč. 3. č. 2, 2013, s. 136.

7 Tamtiež, s. 136.

8 C – 555/07 (Seda Küçükdeveci proti Swedex GmbH and Co. KG) zo dňa 19.1.2010.

9 PROCHÁZKOVÁ, K.: Diskriminácia na základe veku v slovenskom Zákonníku práce? Pohľad z perspektívy legislatívy Európskej únie a judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, č. 7-8, 2014, s. 39.

V decembri 2006 dala spoločnosť Swedex výpoveď navrhovateľke – pani Sede Küçükdeveci. Zamestnávateľ vypočítal výpovednú dobu tým spôsobom, akoby pani Küçükdeveci pracovala v spoločnosti tri roky. V skutočnosti však navrhovateľka pracovala v spoločnosti desať rokov, no v zmysle nemeckého občianskeho zákonníka sa doby zamestnania pred dovŕšením 25. roku života pre výpočet výpovednej doby nezohľadňujú.

Pani Küçükdeveci napadla výpoveď na Arbeitsgericht Monchengladbach a namietala, že ustanovenie nemeckého občianskeho zákonníka, ktoré určuje spôsob výpočtu výpovednej doby, je v rozpore s právom EÚ a predstavuje diskrimináciu na základe veku.¹⁰

„Súdny dvor sa najskôr zaoberal otázkou či ide o vec, ktorá spadá do rámca smernice 2000/78. Dospel k rozhodnutiu, že dotknuté ustanovenie nemeckého občianskeho zákonníka ovplyvňuje podmienky prepúšťania zamestnancov, a preto je potrebné túto právnu úpravu považovať za tú, ktorá stanovuje pravidlá týkajúce sa podmienky prepúšťania zamestnancov.“¹¹

Súdny dvor sa ďalej zaoberal tým, či dotknutá právna úprava obsahuje rozdielne zaobchádzanie na základe veku. Následne dospel k tomu názoru, že v danom prípade sú znevýhodňovaní mladší zamestnanci oproti starším. U dvoch zamestnancov, ktorých pracovný pomer trval 20 rokov, by tak výpovedná doba toho, ktorý v podniku začal pracovať ako 18-ročný, bola päť mesiacov, zatiaľ čo zamestnanec, ktorý začal pracovať ako 25-ročný, by mal výpovednú dobu sedem mesiacov. Situácia žalobkyne vo veci samej dokazuje, že mladší pracovníci môžu byť aj napriek niekoľkoročnému pracovnému pomeru so zamestnávateľom pripravení o výhodu postupného predlžovania výpovednej doby na základe dĺžky trvania pracovného pomeru, ktorú naopak môžu využívať starší pracovníci s porovnateľným počtom odpracovaných rokov. Z toho vyplýva, že dotknutá vnútroštátna právna úprava stanovuje rozdielne zaobchádzanie na základe vekového kritéria.¹²

V uvedenej právnej veci Súdny dvor posudzoval aj proporcionalitu a odôvodnenie takéhoto rozdielného zaobchádzania na základe veku vo vzťahu k článku 6 ods. 1 smernice 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani. Podľa uvedeného článku smernice: *„Bez ohľadu na článok 2 ods. 2 členské štáty môžu stanoviť, že rozdiely v zaobchádzaní z dôvodu veku nie sú diskrimináciou, ak v kontexte vnútroštátnych právnych predpisov sú objektívne a primerane odôvodnené oprávneným cieľom, vrátane zákonnej politiky zamestnanosti, trhu práce a cieľov odbornej prípravy, a ak prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa sú primerané a nevyhnutné.“¹³*

10 Tamtiež, s. 40.

11 Tamtiež, s. 40.

12 KOTIRA, P.: *Diskriminácia v pracovnoprávných vzťahoch 2004 – 2012: Judikatúra Súdneho dvora EÚ*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2012, s. 325. ISBN 978-80-89393-79-4.

13 Porov. čl. 6 ods. 1 Rámцovej smernice (SMERNICA RADY 2000/78/ES z 27. novembra 2000,

Nemecká vláda predložila dva dôvody, ktorými odôvodnila rozdielne zaobchádzanie na základe kritéria veku. Uviedla, že táto právna úprava má poskytnúť zamestnávateľom väčšiu flexibilitu v riadení personálnych otázok, ktorú by pri dlhších výpovedných dobách nemali a predpokladá aj vyššiu flexibilitu mladších zamestnancov pri strate zamestnania. Nemecká vláda zastáva názor, že mladší zamestnanci lepšie a rýchlejšie reagujú na stratu zamestnania a sú schopní rýchlejšie sa opätovne zamestnať.¹⁴

Súdny dvor nevytlúčil, že uvedené ciele pravdepodobne patria do rámca politiky zamestnanosti a trhu práce a následne skúmal primeranosť a nevyhnutnosť použitých prostriedkov. Tieto ciele vyhodnotil v závere síce ako oprávnené, avšak nepovažoval uvedené ustanovenie nemeckého občianskeho zákonníka za primerané na dosiahnutie uvedeného cieľa. Podmienka proporcionality tak nebola zachovaná.¹⁵

V prípade **Hennigs a Mai**¹⁶ Súdny dvor rozhodoval spor medzi žalobcami (súkromnými osobami), teda medzi dvomi zmluvnými zamestnancami verejnej služby, S. Hennigsovou a A. Maiom, a ich zamestnávateľmi Eisenbahn-Bundesamt a Land Berlin (spolková krajina Berlín) vo veci stanovenia výšky ich mzdy.

Sťažovatelia namietali svoje zaradenie do mzdového stupňa. Platové pomery zmluvných zamestnancov spolkovéj krajiny Berlín sa spravovali kolektívnou zmluvou pre zmluvných zamestnancov spolkovéj verejnej služby. Kolektívna zmluva podobne, ako náš Zákon o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme,¹⁷ upravovala platové pomery zamestnancov na základe platových tried a stupňov. Zaradenie do platovej triedy určoval charakter práce, zaradenie do platového stupňa bolo určené vekom zamestnanca. Žalobcovia tvrdili, že zaradenie do platového stupňa na základe veku predstavuje rozdielne zaobchádzanie na základe veku.¹⁸

Z odôvodnenia rozhodnutia Súdneho dvora v tejto právnej veci: „Z uvedeného teda vyplýva, že základná mzda dvoch zamestnancov s nástupom do zamestnania v rovnaký deň a s rovnakou mzdovou triedou sa líši na základe ich veku v momente nástupu do zamestnania. To znamená, že títo dvaja zamestnanci sú v porovnateľnej

ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani).

14 PROCHÁZKOVÁ, K.: Diskriminácia na základe veku v slovenskom Zákonníku práce? Pohľad z perspektívy legislatívy Európskej únie a judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, č. 7-8, 2014, s. 40.

15 Tamtiež, s. 40.

16 Spojené veci C – 297/10 a C – 298/10 (Hennigs a Mai) zo dňa 8.9.2011.

17 Ide o zákon č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov. Uvedený zákon zaraďuje zamestnancov do platových tried obdobne, do platového stupňa sú zamestnanci vo verejnom záujme zaraďovaní podľa počtu rokov praxe.

18 PROCHÁZKOVÁ, K.: Diskriminácia na základe veku v slovenskom Zákonníku práce? Pohľad z perspektívy legislatívy Európskej únie a judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, č. 7-8, 2014, s. 42.

situácii a že základná mzda jedného z nich je nižšia ako základná mzda toho druhého. S takýmto zamestnancom sa teda na základe veku zaobchádza menej priaznivo ako s druhým zamestnancom.“¹⁹ Zo strany Súdneho dvora tak bola konštatovaná rozdielnosť zaobchádzania podľa vekového kritéria.

Pokiaľ ide o stanovisko nemeckej vlády k predmetnej veci, diskrimináciu sa snažila zdôvodniť kompenzáciou vyšších finančných potrieb starších zamestnancov, ktoré vyplývajú z ich sociálneho zázemia. Súdny dvor však následne vyslovil, že sa nepreukázala existencia priamej súvislosti medzi vekom zamestnanca a jeho finančnými potrebami.²⁰

Nemecká vláda vo svojich pripomienkach, ktoré predložila Súdnemu dvoru spresňuje, že kritérium veku stanovené na výpočet základnej mzdy pri nástupe do zamestnania predstavuje len jednoduchší spôsob kategorizácie zamestnancov s ohľadom na ich celkovú odbornú prax. V čase prijatia systému na základe kolektívnej zmluvy pre zmluvných zamestnancov spolkovej verejnej služby, existovala priama súvislosť medzi vekom zamestnanca a pracovnými úlohami, ktorými bol poverený. Ak však zamestnanec nastúpi do práce po dovŕšení veku 31 rokov (alebo 35 rokov), vek zamestnanca sám osebe nemá na určenie vekovej skupiny rozhodujúci vplyv. Podľa nemeckej vlády odôvodňuje uvedené skutočnosť, že od istého momentu osoby s neskorším nástupom do zamestnania nedisponujú odbornou praxou, ktorá by bola v plnej miere užitočná pre činnosť, ktorú vykonávajú. Podľa nemeckej vlády toto opatrenie napĺňa oprávnený cieľ, je teda primerané a nevyhnutné.²¹

Nemecko argumentovalo zjednodušením určitej administratívnej záťaže. Ako hlavný cieľ dotknutej právnej úpravy uviedla nemecká vláda zohľadnenie odbornej praxe zamestnancov.

Súdny dvor uznal oprávnenosť nemeckej právnej úpravy, pokiaľ ide o cieľ, ktorý sa mal napadnutou právnou úpravou dosiahnuť. Prostriedky použité na dosiahnutie stanoveného cieľa však nevyhodnotil ako primerané: „Aj v prípade, ak sporné opatrenie vo veci samej pripúšťa, aby zamestnanec v rámci mzdovej triedy, do ktorej patrí na základe dovŕšeného veku, a teda aj na základe počtu odpracovaných rokov zamestnania, postúpil, je nutné konštatovať, že úvodné zaradenie zamestnanca bez akejkoľvek odbornej praxe do konkrétneho stupňa v rámci konkrétnej mzdovej triedy pri jeho nástupe do zamestnania sa zakladá výlučne na jeho veku.“²²

V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že kritérium založené na odpracovaných rokoch alebo nadobudnutej odbornej praxi bez zohľadnenia veku sa z hľadiska

19 Spojené veci C – 297/10 a C – 298/10 (Hennigs a Mai) zo dňa 8.9.2011, bod 58.

20 PROCHÁZKOVÁ, K.: Diskriminácia na základe veku v slovenskom Zákonníku práce? Pohľad z perspektívy legislatívy Európskej únie a judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, č. 7-8, 2014, s. 42.

21 Spojené veci C – 297/10 a C – 298/10 (Hennigs a Mai) zo dňa 8.9.2011, bod 71.

22 Tamtiež, bod 75.

smernice 2000/78 na dosiahnutie uvedeného oprávneného cieľa javí ako vhodnejšie. Skutočnosť, že pri mnohých zamestnancoch, ktorí boli zamestnaní v mladom veku, zodpovedá ich zaradenie nadobudnutej miere odbornej praxe a že kritérium založené na veku sa vo väčšine prípadov zhoduje s odpracovanými rokmi, na tomto posúdení nič nemení.²³

Súdny dvor tak vo vyššie citovanej judikatúre zjavným spôsobom stanovil zákaz diskriminácie na základe veku bez existencie oprávneného cieľa a dodržania zásady proporcionality.

Kritérium určitého minimálneho veku je nepriamo už obsiahnuté v požiadavke určitého počtu odpracovaných rokov, odbornej praxe či kvalifikácie. Zamestnávateľ je oprávnený stanoviť a požadovať od uchádzačov o zamestnanie, resp. od zamestnancov dosiahnutie určitej praxe (seniority) v odbore (SD EÚ, C – 109/88, *Danfoss*, bod 24, ďalej C – 1/95, *Gerster* a C – 196/02, *Nikoloudi*). Je nutné mať však na zreteli, že dĺžka praxe sama osebe nemusí nutne viesť k skvalitneniu práce zamestnanca. Ak bude toto kritérium zo strany zamestnávateľa použité, musí byť následne u žien zohľadnené (a započítané) tiež obdobie tehotenstva, materskej dovolenky a rodičovskej dovolenky. Neplatí to, ak zamestnanec predloží skutočnosti, ktoré sú spôsobilé vzbudiť závažné pochybnosti v tomto smere (SD EÚ, C – 184/89, *Nimz* a C – 17/05, *B. F. Cadman*).²⁴

Z hľadiska aplikačnej praxe je mimoriadne zaujímavým rozsudok Súdneho dvora v právnej veci **Palacios de la Villa** zo 16. októbra 2007. V uvedenej právnej veci bol návrh na začatie prejudiciálneho konania podaný v rámci sporu medzi pánom Palacios de la Villa a jeho zamestnávateľom Cortefiel Servicios SA, ktorého predmetom je automatické skončenie jeho pracovného pomeru z dôvodu, že dosiahol vekovú hranicu, ktorú vnútroštátna právna úprava stanovila na vek 65 rokov, pre povinný odchod zamestnanca do dôchodku.²⁵

Zamestnanie a povolanie sú hlavné prvky záruky rovnakých príležitostí pre všetkých a rozhodujúcou mierou prispievajú k plnej účasti občanov na ekonomickom, kultúrnom a sociálnom živote a na realizácii ich potenciálu.²⁶

23 VOJTKO, J.: *Diskriminácia v pracovnoprávných vzťahoch: Výber z judikatúry SDEÚ pri príležitosti 10. výročia vstupu SR do EÚ (1.5.2004 – 1.5.2014)*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2014, s. 268. ISBN 978-80-89710-03-4.

24 BĚLINA, M. - DRÁPAL, L. a kol.: *Zákoník práce. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 97. ISBN 978-80-7400-290-8.

25 VOJTKO, J.: *Diskriminácia v pracovnoprávných vzťahoch: Výber z judikatúry SDEÚ pri príležitosti 10. výročia vstupu SR do EÚ (1.5.2004 – 1.5.2014)*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2014, s. 200. ISBN 978-80-89710-03-4.

26 Tamtiež, s. 200-201.

„Podľa smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, by sa mala v spoločenstve zakázať každá priama alebo nepriama diskriminácia na základe náboženského presvedčenia alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie vzhľadom na oblasti, na ktoré sa vzťahuje táto smernica.“²⁷

Uvedená smernica sa nevzťahuje na systémy sociálneho zabezpečenia a sociálnej ochrany, ktorých dávky sa nepovažujú za príjem v zmysle, aký má tento pojem na uplatňovanie článku 141 Zmluvy o ES, ani na žiadny druh platby štátu, ktorej cieľom je zabezpečenie prístupu k zamestnaniu alebo udržanie zamestnania.²⁸ Táto smernica však nebude mať žiadny vplyv na vnútroštátne predpisy, ktoré upravujú vek odchodu do dôchodku.

Zákaz diskriminácie z dôvodu veku je dôležitou súčasťou naplňovania cieľov, ktoré sú stanovené v zásadách zamestnanosti a pri podpore rozmanitosti pracovných síl. Avšak rozdielne zaobchádzanie v súvislosti s vekom možno za určitých okolností odôvodniť, a preto si vyžaduje osobitné predpisy, ktoré môžu byť v závislosti od situácie v členských štátoch rôzne. Je potrebné rozlišovať medzi rozdielnym zaobchádzaním, ktoré je odôvodnené najmä oprávnenými cieľmi v oblasti politiky zamestnanosti, trhu práce a odbornej prípravy a diskrimináciou, ktorá sa musí zakázať.²⁹

Z týchto dôvodov Súdny dvor vo svojom rozhodnutí vyslovil, že smernica 2000/78/ES nie je v rozpore s takou vnútroštátnou úpravou, podľa ktorej sa za platné považujú také ustanovenia kolektívnych zmlúv o povinnom odchode do dôchodku, ktoré ako jedinú podmienku vyžadujú, aby zamestnanec dosiahol vekovú hranicu pre odchod do dôchodku, ktorú vnútroštátna úprava ustanovila na 65 rokov a súčasne spĺňal kritériá nároku na poberanie starobného dôchodku. Podmienkou však je, že uvedené opatrenie je, aj keď založené na veku, v rámci vnútroštátneho práva objektívne a primerane odôvodnené oprávneným cieľom, týkajúcim sa politiky zamestnanosti a trhu práce a prostriedky použité na dosiahnutie tohto cieľa všeobecného záujmu sa nezdajú byť neprimerané a nie nevyhnutné na tento účel.³⁰

V právnej veci Kristensen sa návrh na začatie prejudiciálneho konania týkal výkladu článku 6 ods. 2 smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.

Išlo o spor medzi HK Danmark, ktorá koná za pani Kristensenovú na jednej strane a spoločnosťou Experian A/S na druhej strane vo veci oprávnenosti zamest-

27 PETRÍKOVÁ, L.: *Zákaz diskriminácie v pracovnoprávných vzťahoch z dôvodu veku*. Praha: Leges, 2018, s. 76. ISBN 978-80-7502-305-6.

28 VOJTKO, J.: *Diskriminácia v pracovnoprávných vzťahoch: Výber z judikatúry SDEÚ pri príležitosti 10. výročia vstupu SR do EÚ (1.5.2004 – 1.5.2014)*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2014, s. 201. ISBN 978-80-89710-03-4.

29 Tamtiež, s. 201.

30 C - 411/05 (Palacios de la Villa) zo dňa 16.10.2007.

naneckého dôchodkového systému uplatňovaného touto spoločnosťou.³¹

Spor vo veci samej spočíval v tom, že dňa 19. novembra 2007 bola pani Kristensenová vo veku 29 rokov prijatá do zamestnania v oddelení služieb zákazníkom spoločnosti Experian. V pracovnej zmluve pani Kristensenovej bolo uvedené, že sa na ňu vzťahuje od 19. augusta 2008 povinný dôchodkový systém spoločnosti Experian, spravovaný spoločnosťou Scandia. Experian platí dve tretiny príspevku, zatiaľ čo pani Kristensenová platí jednu tretinu tohto príspevku. Pokiaľ ide o dôchodkový systém spoločnosti Experian, pani Kristensenová uzavrie odlišnú zmluvu so spoločnosťou Scandia, prostredníctvom spoločnosti Willis, ktorá spravuje dôchodkový systém. Nemocenské a dôchodkové poistenie vzniká súčasne s uzavretím pracovnej zmluvy.³²

„V následnom bode 12 rozsudku sa uvádza, že zo spisu, ktorým disponuje Súdny dvor, vyplýva, že zamestnanecký dôchodkový systém, ktorý je opísaný v predchádzajúcom bode tohto rozsudku, nie je stanovený zákonom ani kolektívnou zmluvou, ale výhradne vyplýva z pracovnej zmluvy uzavretej medzi spoločnosťou Experian a jej zamestnancami.“³³

Závazok zamestnávateľa platiť uvedené príspevky nestanovuje zákon, ale výhradne vyplýva z pracovnej zmluvy uzavretej medzi týmto zamestnávateľom a jeho zamestnancami. Financovanie zamestnaneckého dôchodkového systému dotknutého vo veci samej zabezpečuje tak zamestnávateľ, ktorý platí dve tretiny príspevkov, ako aj zamestnanec, ktorý platí zostávajúcu tretinu, a to bez toho, aby sa na tom podieľali orgány verejnej moci. Tento systém patrí medzi výhody, ktoré zamestnávateľ ponúka svojim zamestnancom.³⁴

Tieto príspevky sa však nevyplácajú priamo samotnému zamestnancovi, ale na jeho osobný dôchodkový účet. Každý zamestnanec sám disponuje so svojím dôchodkovým účtom a spolu s poradcom v oblasti dôchodkového zabezpečenia rozhoduje, ako treba nasporenú sumu investovať, aby mohol v budúcnosti poberať dôchodok.³⁵

Súdny dvor v tejto právnej veci rozhodol tak, že „zásada zákazu diskriminácie na základe veku, ktorá je zakotvená v článku 21 Charty základných práv Európskej únie a konkretizovaná smernicou Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, a konkrétnejšie článok 2 a článok 6 ods. 1 tejto smernice sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia zamestnaneckému dôchodkovému systému, v rámci ktorého zamestnávateľ vypláca ako súčasť odmeny vekovo odstupňované príspevky do dôchodkového systému, pokiaľ rozdielne zaobchádzanie na základe veku, ktoré

31 C - 476/11 (Kristensen) zo dňa 26.9.2013, bod 2.

32 Tamtiež, bod 11.

33 PETRÍKOVÁ, L.: *Zákaz diskriminácie v pracovnoprávných vzťahoch z dôvodu veku*. Praha: Leges, 2018, s. 77. ISBN 978-80-7502-305-6.

34 C - 476/11 (Kristensen) zo dňa 26.9.2013, bod 28.

35 Tamtiež, bod 29.

z toho vyplýva, je primerané a nevyhnutné na dosiahnutie legitímneho cieľa, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu.³⁶

V právnej veci Toftgaard sa návrh na začatie prejudiciálneho konania týkal výkladu článku 6 smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, *ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani*.

Íšlo o spor medzi E. Toftgaardom na jednej strane a ministerstvom vnútra a zdravotníctva na druhej strane vo veci odmietnutia tohto ministerstva priznať E. Toftgaardovi nárok na plat za disponibilitu.³⁷

V prejednávanej veci plat za disponibilitu, ktorý bol zavedený zákonom o štátnej službe, vypláca mesačne po dobu troch rokov štát ako zamestnávateľ štátnym zamestnancom, ktorí boli prepustení z dôvodu zrušenia ich pracovného miesta. Výška tohto platu zodpovedá výške platu, ktorý poberal štátny zamestnanec pred svojim prepustením. Štátny zamestnanec má ako protihodnotu za nárok na plat za disponibilitu povinnosť byť svojmu zamestnávateľovi k dispozícii počas obdobia, v priebehu ktorého sa mu tento plat vypláca. Ak mu zamestnávateľ ponúkne vhodné náhradné pracovné miesto, je povinný ho prijať. Ak si štátny zamestnanec túto povinnosť nesplní, nárok na uvedený plat stratí.³⁸

Ďalej je dôležité poznamenať, že v zamestnaneckých systémoch sociálneho zabezpečenia stanovenie veku pre poberanie alebo nárok na dôchodkové dávky alebo dávky v invalidite, vrátane stanovenia odlišných vekových hraníc v uvedených systémoch pre zamestnancov alebo skupiny alebo kategórie zamestnancov a využitie vekového kritéria v kontexte takýchto systémov v poisťných matematických výpočtoch nie je diskrimináciou na základe veku za predpokladu, že dôsledkom tohto nebude diskriminácia na základe pohlavia.³⁹

Článok 6 ods. 2 smernice 2000/78/ES sa uplatní len na zamestnanecké systémy sociálneho zabezpečenia, ktoré kryjú riziká staroby a invalidity.

Súdny dvor v tejto právnej veci rozhodol tým spôsobom, že článok 6 ods. 2 smernice Rady 2000/78/ES sa má vykladať v tom zmysle, že sa uplatní len na dôchodkové dávky a dávky v invalidite, ktoré patria do zamestnaneckého systému sociálneho zabezpečenia. Článok 2 a článok 6 ods. 1 smernice 2000/78/ES sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, na základe ktorej štátni zamestnanci, ktorí dosiahli vek umožňujúci im poberať starobný dôchodok, nemôžu z tohto jediného dôvodu poberať plat za disponibilitu, ktorý je určený štátnym zamestnancom, ktorí boli prepustení z dôvodu zrušenia ich pracovného miesta.⁴⁰

36 Tamtiež, bod 71, druhý odsek.

37 C - 546/11 (Toftgaard) zo dňa 26.9.2013, bod 2.

38 Tamtiež, bod 27-28.

39 Tamtiež, bod 35.

40 VOJTKO, J. 2014. *Diskriminácia v pracovnoprávných vzťahoch: Výber z judikatúry SDEÚ pri príležitosti 10. výročia vstupu SR do EÚ (1.5.2004 – 1.5.2014)*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2014, s. 300. ISBN 978-80-89710-03-4.

Záver

Vek ako diskriminačný dôvod sa odlišuje od iných diskriminačných dôvodov. Pojem vek smernica 2000/78/ES nevymedzuje a používa ho v neutrálnom zmysle, čím chráni aj mladšie osoby pred znevýhodňovaním voči starším osobám.

Vymedzenie veku pre účely diskriminácie je veľkým problémom, pretože vek podlieha neustálej zmene. Smernica 2000/78/ES zahŕňa nielen zákaz diskriminácie vo vyššom veku, ale zakazuje aj diskrimináciu mladších osôb. V prípade zákazu diskriminácie z dôvodu veku preto nejde len o ochranu starších osôb, ale aj o ochranu mladších osôb. Za priamu diskrimináciu podľa veku by bolo možné považovať zakotvenie vekových hraníc pre mzdy.

V právnej veci Manfred Mangold Súdny dvor EÚ deklaruje, že smernica 2000/78/ES zákazom diskriminácie podľa veku konkretizuje zásadu zákazu diskriminácie. Doteraz je však sporné, či aj diskriminácia kvôli relatívnemu veku je diskrimináciou. V právnej veci Bartsch Súdny dvor EÚ k tomuto problému nezaujal jednoznačné stanovisko.

Výnimky zo zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu veku si môžu členské štáty zakotviť vo svojom vnútornom zákonodarstve na základe zásady primeranosti a dodržiavanie zásady primeranosti je predmetom kontroly zo strany orgánov EÚ.

Literatúra:**Knižné publikácie a monografie**

- BARANCOVÁ, Helena: *Ochrana zamestnanca pred diskrimináciou*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2014, 280 s. ISBN 978-80-89710-06-5.
- BĚLINA, Miroslav - DRÁPAL, Ljubomír a kol.: *Zákoník práce. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 1613 s. ISBN 978-80-7400-290-8.
- KOTIRA, Peter: *Diskriminácia v pracovnoprávných vzťahoch 2004 – 2012: Judikatura Súdneho dvora EÚ*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2012, 517 s. ISBN 978-80-89393-79-4.
- PETRÍKOVÁ, Lucia: *Zákaz diskriminácie v pracovnoprávných vzťahoch z dôvodu veku*. Praha: Leges, 2018, 120 s. ISBN 978-80-7502-305-6.
- VOJTKO, Jakub: *Diskriminácia v pracovnoprávných vzťahoch: Výber z judikatury SDEÚ pri príležitosti 10. výročia vstupu SR do EÚ (1.5.2004 – 1.5.2014)*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2014, 386 s. ISBN 978-80-89710-03-4.

Odborné články, periodiká

- ELISCHER, David: Age Discrimination in the Czech and European Context – Compensation of Non-pecuniary Damage. In *The Lawyer Quarterly*. ISSN 1805-8396, 2013, roč.3, č. 2, s. 128-142.
- PROCHÁZKOVÁ, Katarína: Diskriminácia na základe veku v slovenskom Zákonníku práce? Pohľad z perspektívy legislatívy Európskej únie a judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2014, č. 7-8, s. 39-44.

Právne predpisy

- SMERNICA RADY 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.
- SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie).
- Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie

- C – 144/04 (Mangold) zo dňa 22.11.2005.
- C - 411/05 (Palacios de la Villa) zo dňa 16.10.2007.
- C – 555/07 (Seda Küçükdeveci proti Swedex GmbH and Co. KG) zo dňa 19.1.2010.
- Spojené veci C – 297/10 a C – 298/10 (Hennigs a Mai) zo dňa 8.9.2011.
- C - 476/11 (Kristensen) zo dňa 26.9.2013.
- C - 546/11 (Toftgaard) zo dňa 26.9.2013.

Summary: The Prohibition of Discrimination According to Age in the System of Law of the European Union

The aim of this article was age as a reason for discrimination in the system of law of the European Union. There was a description of the principle of equal treatment in the system of labour law. In the law of the European Union, the mentioned principle is considered as a general and central principle of the primary law, from which the secondary law is derived. The important part of this article is a short characteristic of chosen judgements, such as Manfred Mangold, Küçükdeveci, Kristensen or Toftgaard that are closely connected with the theme of this article. In

summary, we should respect the principle of equal treatment (principle of prohibition of discrimination) in employment relationships. It is needed to follow the equal treatment from the reason of age. Every discrimination of young and old people is prohibited when it doesn't exist the justified and legitimate reason for difference.

JUDr. Lucia Petriková, PhD.
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta, Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia
Komenského 20
97401 Banská Bystrica
Slovenská republika
lucienne.petrikova@gmail.com

Väzba v konaní o európskom zatýkacom rozkaze v teórii a aplikačnej praxi

Libor Klimek, Eva Szabová, Bystrík Šramel *

Abstrakt:

KLIMEK, Libor; SZABOVÁ, Eva; ŠRAMEL, Bystrík: *Väzba v konaní o európskom zatýkacom rozkaze v teórii a aplikačnej praxi*. Cieľom diela je preskúmanie väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze v teórii a aplikačnej praxi. Je rozdelené do troch sekcií. Kým prvá sekcia sa zameriava na predbežnú väzbu, druhá sekcia sa zameriava na vydávaciu väzbu. Tretia sekcia sa zameriava na rozhodnutie o väzbe. Každá sekcia analyzuje najprv teoretické otázky a následne ich prepája s praxou.

Kľúčové slová:

európsky zatýkací rozkaz, väzba, predbežná väzba, vydávacia väzba rozhodnutie o väzbe

Detention in the European Arrest Warrant Proceedings in Theory and Practice

Abstract:

KLIMEK, Libor; SZABOVÁ, Eva; ŠRAMEL, Bystrík: *Detention in the European Arrest Warrant Proceedings in Theory and Practice*. The objective of the work is the assessment of the detention in the European arrest warrant proceedings in theory and practice. It is divided into three sections. While the first section is focused to preliminary detention, the second section is focused on surrender detention. The third section is focused on the decision on detention. Each section analyses first the theoretical issues and then it links them to practice.

Key words:

European arrest warrant, detention, preliminary detention, surrender detention, decision on detention.

Úvod

Európsky zatýkací rozkaz⁴¹ bol do právneho poriadku Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) zavedený ako požiadavka **Rámcového rozhodnutia Rady 2002/584/SVV**

* doc. JUDr. et PhDr. mult. Libor Klimek, PhD. Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín. Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici; doc. JUDr. Eva Szabová, PhD. Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave; JUDr. Bystrík Šramel, PhD. Katedra verejnej správy Fakulty sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi¹ (ďalej len „rámcové rozhodnutie 2002/584/SVV o európskom zatykači“). Jeho právnym základom v SR je zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov² (ďalej len „zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze“).

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, ktorý je základným právnym predpisom konania o európskom zatýkacom rozkaze, rozlišuje medzi dvoma druhmi väzby, a to *predbežná väzba* a *vydávacia väzba*. Účel *predbežnej väzby* ako aj *vydávacej väzby* je rovnaký, a to aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze, t. j. aby odovzdanie vyžiadanej osoby nebolo zma- rené (pričom predbežná väzba nemusí vždy nutne predchádzať väzbe vydávacej).

1. Predbežná väzba

1.1 Zákonná rovina

Účel predbežnej väzby

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *účelom predbežnej väzby je zabezpečiť prítomnosť zadržanej osoby na území Slovenskej republiky tak, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze, pokiaľ orgán štátu pôvodu, ktorý má záujem na jej vydaní, nepredloží originál európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do štátneho jazyka, ak sa preklad vyžaduje*.³

V nadväznosti na uvedené možno konštatovať, že účel predbežnej väzby je **za- bezpečenie toho, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýka-**

1 Bližšie pozri: KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015, 375 pages; KLIMEK, L. *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Cham: Springer, 2017, 742 strán.

2 Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi. Úradný vestník Európskych spoločenstiev, L 190/1, 18. júl 2002. Dnes v znení Rámcového rozhodnutia Rady 2009/299/SVV z 26. februára 2009 o zmene a doplnení rámcových rozhodnutí 2002/584/SVV, 2005/214/SVV, 2006/783/SVV, 2008/909/SVV a 2008/947/SVV a o posilnení procesných práv osôb, podpore uplatňovania zásady vzájomného uznávania, pokiaľ ide o rozhodnutia vydané v neprítomnosti dotknutej osoby na konaní. Úradný vestník Európskej únie, L 81/24 z 27. marca 2009. Bližšie pozri: KLIMEK, L. *Zmeny európskeho zatýkacieho rozkazu, týkajúce sa konania in absentia*. In: *Justičná revue*, roč. 61 (2009), č. 10, s. 1282-1288.

3 Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov. Bližšie pozri: KORDÍK, M. – FILLOVÁ, D. – HRVOL, M. *Európsky zatýkací rozkaz: Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2011, 241 strán; taktiež: KLIMEK, L. *New Law on the European Arrest Warrant in the Slovak Republic: Does it Fulfil Standards at the Level of the EU?* In: *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 20 (2012), No. 2, pp. 181-192.

com rozkaze,⁴ t. j. aby odovzdanie vyžiadanej osoby nebolo zmarené. Okolnosti odôvodňujúce hrozbu zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze sú vecou individuálneho posúdenia vzhľadom na jednotlivé okolnosti každého prípadu, ako aj na osobné pomery vyžiadanej osoby a môžu byť zistené nielen v rámci výsluchu vyžiadanej osoby, ale môžu vyplývať už z obsahu samotného predloženého spisového materiálu. Príkladom dôvodnej obavy zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze je, že do predloženia originálu európskeho zatýkacieho rozkazu by sa vyžiadaná osoba zdržiavala mimo územia SR.

Po zadržaní vyžiadanej osoby na základe európskeho zatýkacieho rozkazu musí justičný orgán, ktorý ho vykonáva, rozhodnúť, či je potrebné držať túto osobu vo väzbe, alebo či môže byť do rozhodnutia o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu prepustená. Väzba sa teda nevyhnutne nevyžaduje a osoba môže byť kedykoľvek dočasne prepustená.⁵ Keď osoba nie je držaná vo väzbe, príslušný orgán má povinnosť vykonať všetky opatrenia, ktoré považuje za potrebné, aby zabránil jej úteku. Tieto opatrenia sa v jednotlivých krajinách rôznia, ale môžu predstavovať napríklad zákaz cestovania alebo povinnosť pravidelne sa hlásiť a elektronický dohľad.

4 § 15 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

5 § 1 ods. 1 vymedzuje vecnú pôsobnosť zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, t. j. aké veci upravuje tento zákon. Tento zákon upravuje „postup slovenských orgánov pri vydávaní osôb medzi členskými štátmi EÚ na základe európskeho zatýkacieho rozkazu a s tým súvisiace konanie“, čím sa rozumie konanie o európskom zatýkacom rozkaze. Toto konanie sa uplatňuje jednak vo vzťahu ku všetkým ostatným 27 členským štátom EÚ, ako aj európskym štátom, ktoré k odovzdávaniu vyžiadaných osôb prostredníctvom európskemu zatýkaciemu pristúpili, a to Nórsko, Island a Švajčiarsko. Slovenský zákonodarca ako aj slovenská právna obec nesprávne vnímajú európsky zatýkací rozkaz ako nástroj *vydávania osôb* použiteľný v prípade jeho aplikácie na území EÚ, a to vzhľadom na dikciu „postup slovenských orgánov pri *vydávaní osôb* medzi členskými štátmi EÚ...“. Európsky zatýkací rozkaz nie je osobitným prípadom medzinárodného zatýkacieho rozkazu, ale úplne novým procesným nástrojom spolupráce v trestných veciach, aj keď síce inšpirovaný medzinárodným zatýkacím rozkazom. Európsky zatýkací rozkaz je aplikovaný prostredníctvom iného konania, a to konania o európskom zatýkacom rozkaze, ktoré spočíva na *odovzdávaní osôb* (angl. surrender, nie extradition). Rámcovým rozhodnutím 2002/584/SVV o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi bol zavedený mechanizmus odovzdávania osôb, ktorý nahradil mechanizmus vydávania osôb (extradicíu). Hlavný rozdiel medzi postupmi vydávania a postupmi odovzdávania osôb spočíva v tom, že vyžiadaná osoba nie je vydaná „cez hranice“ členských štátov EÚ, ale dochádza k jej *odovzdaniu* v rámci jednotného justičného priestoru EÚ, a to justičnému orgánu členského štátu, ktorý si ju prostredníctvom európskeho zatýkacieho vyžiadal. V EÚ teda bolo zavedené nové osobitné konanie v rámci trestného práva procesného. Nakoľko došlo k nahradeniu vydávania osôb, ktoré prebieha prostredníctvom konania o extradícii, postupom odovzdávania osôb bolo predstavené konanie o európskom zatýkacom rozkaze. Porovnaj: KLIMEK, L. *Surrender vs. Extradition: A Comparison Focused on Innovations of European Arrest Warrant*. In: *International and Comparative Law Review*, Vol. 11 (2011), No. 1, pp. 139-150; KLIMEK, L. *Genéza európskeho zatýkacieho rozkazu a proces jeho implementácie v Slovenskej republike*. In: *Právny obzor*, roč. 94 (2011), č. 5, s. 462-483.

Postup prokurátora a súdu

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *sudca krajského súdu je povinný do 48 hodín od prevzatia zadržanej osoby a od doručenia návrhu prokurátora na vzatie do predbežnej väzby túto osobu vypočúť a rozhodnúť o jej vzatí do predbežnej väzby alebo ju prepustiť na slobodu. Dôvodmi väzby podľa všeobecného predpisu o trestnom konaní nie je pritom viazaný. Ak sudca rozhodne, že sa zadržaná osoba ponecháva na slobode, súčasne môže rozhodnúť o uložení primeraných opatrení alebo obmedzení na zabránenie, aby nedošlo k zmareniu účelu tohto konania podľa všeobecného predpisu o trestnom konaní, ktorý sa použije primerane. Ak v čase rozhodovania o predbežnej väzbe nie je k dispozícii európsky zatýkací rozkaz, sudca krajského súdu rozhoduje na návrh prokurátora, ku ktorému je pripojený záznam.*⁶

V konaní o európskom zatýkacom rozkaze **predbežná väzba je nepovinným (fakultatívnym) inštitútom**. Prípady, kedy súd nevezme zadržanú osobu do predbežnej väzby, sú ale výnimočné – vzťahujú sa hlavne na prípady, kedy je daný niektorý z obligatórnych dôvodov odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu a súčasne prepustením osoby nehrozí zmarenie konania o európskom zatýkacom rozkaze.

Návrh na vzatie zadržanej osoby do predbežnej väzby je povinný podať prokurátor v lehote do 48 hodín od jej zadržania,⁷ v opačnom prípade je povinný ju prepustiť na slobodu v zmysle § 13 ods. 2. Prokurátor môže vziať návrh na vzatie zadržanej osoby do predbežnej väzby späť⁸ až do okamihu vyhlásenia uznesenia sudcu, ktorým sa o tomto návrhu rozhoduje. Späťvzatie návrhu prokurátora na vzatie zadržanej osoby do predbežnej väzby sa berie na vedomie uznesením.

Sudca je povinný rozhodnúť o návrhu prokurátora na vzatie zadržanej osoby do predbežnej väzby **do 48 hodín od odovzdania zadržanej osoby súdu** (alebo ju prepustiť na slobodu). Rozhodnutie o väzbe v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy Trestného poriadku. Sudca v tomto konaní neskúma dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná, ani opodstatnenosť právoplatného odsudzujúceho rozsudku cudzozemského súdu a neskúma ani existenciu dôvodov väzby v zmysle Trestného poriadku⁹ (bližšie pozri text nižšie v časti venovanej judikatúre Najvyššieho súdu SR).

Rozhodnutím o predbežnej väzbe v kontexte európskeho zatýkacieho rozkazu sa rozumie:

6 § 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

7 Porovnaj: ŠRAMEL, B. – KLIMEK, L. *Prokurátor v konaní o európskom zatýkacom rozkaze*. In: *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*, roč. 5 (2011), č. 4, s. 64-74.

8 V zmysle § 72 ods. 3 Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

9 V zmysle § 71 Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

- rozhodnutie o vzatí alebo nevzatí zadržanej osoby do predbežnej väzby; za rozhodnutie o nevzatí zadržanej osoby do predbežnej väzby sa považuje aj rozhodnutie o ponechaní vyžiadanej osoby na slobode,
- rozhodnutie o prepustení z predbežnej väzby a o zamietnutí žiadosti o prepustenie vyžiadanej osoby z väzby.

Pred rozhodnutím o väzbe musí byť vyžiadaná osoba vypočutá.¹⁰ O čase a mieste výsluchu sa vhodným spôsobom upovedomí prokurátor, vyžiadaná osoba a jej obhajca. Sudca krajského súdu vypočuje vyžiadanú osobu a následne umožní prokurátorovi a obhajcovi položiť vyžiadanej osobe otázky týkajúce sa rozhodnutia o väzbe.

Sudca rozhoduje o väzbe uznesením. Proti rozhodnutiu o väzbe je prípustná sťažnosť, odkladný účinok (odkladný účinok znamená, že rozhodnutie, ktoré je napadnuté sťažnosťou, sa nestáva právoplatným, a to až do rozhodnutia o sťažnosti) má len sťažnosť prokurátora proti rozhodnutiu o prepustení osoby z väzby, ak súčasne bola podaná sťažnosť prokurátora proti rozhodnutiu súdu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu.

V prípadoch **ponechania osoby na slobode** sudca môže rozhodnúť o uložení primeraných **opatrení alebo obmedzení na zabránenie zmarenia účelu konania** o európskom zatýkacom rozkaze. Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze výslovne ustanovuje, že ak sudca rozhodne, že sa zadržaná osoba ponecháva na slobode, súčasne môže rozhodnúť o uložení primeraných opatrení alebo obmedzení na zabránenie, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze.

Ak sudca rozhodol, že sa osoba ponecháva na slobode, na posilnenie účelu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou, môže orgán rozhodujúci o väzbe zároveň uložiť jedno alebo viac primeraných obmedzení alebo povinností, najmä:¹¹

- zákaz vycestovania do zahraničia,
- zákaz vykonávať činnosť, pri ktorej došlo k spáchaniu trestného činu,
- zákaz návštev určených miest,
- povinnosť odovzdať legálne držanú zbraň,
- zákaz vzdaľovať sa z miesta pobytu alebo z obydlija okrem vymedzených podmienok,
- povinnosť pravidelne alebo v určenom čase sa dostaviť na štátny orgán určený súdom,
- zákaz vedenia motorového vozidla a odovzdanie vodičského preukazu,

¹⁰ § 72 ods. 2 Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

¹¹ § 82 ods. 1 Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

- zákaz styku s určitými osobami alebo zákaz úmyselne sa priblížiť k určitej osobe na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov,
- povinnosť zložiť peňažné prostriedky na účely zabezpečenia nároku poškodeného na náhradu škody,
- zákaz alebo obmedzenie kontaktu s určenou osobou v akejkoľvek forme vrátane kontaktovania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby alebo inými obdobnými prostriedkami, alebo
- zákaz zdržiavať sa v blízkosti obydlija určenej osoby alebo v určenom mieste, kde sa takáto osoba zdržuje alebo ktoré navštevuje.

Príslušnosť

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *na konanie [...] je príslušný krajský súd, ktorému prokurátor [...] predložil návrh na rozhodnutie o predbežnej väzbe*.¹²

Ak návrh na vzatie do predbežnej väzby podá prokurátor krajskej prokuratúry, v obvode ktorej bola zadržaná vyžiadaná osoba alebo jej bola inak obmedzená osobná sloboda, je príslušný taktiež krajský súd, v obvode ktorého bola osoba zadržaná alebo jej bola obmedzená osobná sloboda.

Ak sa zmenila miestna príslušnosť krajskej prokuratúry potom, ako bola zadržaná osoba prepustená na slobodu, zmení sa taktiež miestna príslušnosť súdu a miestne príslušným súdom sa stane krajský súd, v obvode ktorého zadržaná osoba býva alebo sa zdržiava.

Vzatie osoby do predbežnej väzby na základe záznamu, ktorý je alternatívou „papierového“ európskeho zatýkacieho rozkazu

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *ak nebol prokurátorovi príslušnej prokuratúry v lehote 18 dní od obmedzenia osobnej slobody doručený európsky zatýkací rozkaz alebo doklad o jeho existencii, môže sudca krajského súdu na návrh prokurátora vykonávajúceho predbežné vyšetrovanie rozhodnúť o prepustení osoby z predbežnej väzby; súčasne môže rozhodnúť o uložení primeraných opatrení alebo obmedzení na zabránenie, aby nedošlo k zmaření účelu tohto konania podľa všeobecného predpisu o trestnom konaní, ktorý sa použije primerane*.¹³

Ustanovenie upravuje situáciu, kedy zadržaná osoba je vzatá do predbežnej väzby výlučne na základe existencie záznamu, ktorý je alternatívou „papierového“ európskeho zatýkacieho rozkazu.

Ak zadržaná osoba bola vzatá do väzby výlučne na jeho základe, justičný orgán štátu, ktorý vydal európsky zatýkací rozkaz, je povinný, v lehote do 18 dní od

¹² § 15 ods. 3 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

¹³ § 15 ods. 4 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

obmedzenia osobnej slobody vyžiadanej osoby, doručiť príslušnému prokurátorovi európsky zatýkací rozkaz alebo doklad o jeho existencii, ktorým sa rozumie napríklad jeho fotokópia. V rámci tejto lehoty nie je povinnosťou orgánu štátu pôvodu zabezpečiť originál európskeho zatýkacieho rozkazu preloženého do slovenského jazyka, ak sa preklad vyžaduje. Postačí, ak sudca, ktorý rozhodoval o predbežnej väzbe, mal k dispozícii preukázateľný dôkaz o existencii európskeho zatýkacieho rozkazu, ktorý sa zhoduje s údajmi zo záznamu.

Ak v lehote 18 dní od obmedzenia osobnej slobody vyžiadanej osoby prokurátor nepredloží sudcovi doklad o existencii európskeho zatýkacieho rozkazu, mal by príslušný prokurátor vykonávajúci predbežné vyšetrovanie zvážiť, či je nutné stále obmedzovať osobnú slobodu vyžiadanej osoby, ak nemá k dispozícii žiaden doklad o existencii európskeho zatýkacieho rozkazu a mal by v zmysle tohto ustanovenia podať návrh príslušnému sudcovi, aby prepustil vyžiadanú osobu a prípadne jej stanovil primerané povinnosti alebo obmedzenia na zabránenie zmarenia konania o európskom zatýkacom rozkaze.

Z iného uhla pohľadu, vyžiadaná osoba, ktorá je v predbežnej väzbe, má právo žiadať o prepustenie na slobodu, ak v lehote 18 dní od obmedzenia jej osobnej slobody nebol prokurátorovi doručený aspoň doklad o existencii európskeho zatýkacieho rozkazu.

Trvanie predbežnej väzby

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *predbežná väzba nesmie trvať viac ako 40 dní odo dňa zadržania osoby. Sudca krajského súdu na návrh prokurátora vykonávajúceho predbežné vyšetrovanie môže rozhodnúť o prepustení osoby z predbežnej väzby aj pred uplynutím tejto lehoty.*¹⁴

Ako je uvedené, že **predbežná väzba nesmie trvať viac ako 40 dní odo dňa zadržania osoby**. Trvanie predbežnej väzby je ohraničené nasledovne – pokiaľ orgán štátu pôvodu, ktorý má záujem na odovzdaní osoby, nepredloží originál európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do slovenského jazyka; preklad sa nevyžaduje v prípade jazykovej vzájomnosti s Českou republikou,¹⁵ Poľskom¹⁶ a Rakúskom.¹⁷

14 § 15 ods. 5 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

15 Oznámenie č. 222/2005 Z. z. o Vyhlásení o vzájomnosti medzi Slovenskou republikou a Českou republikou na použitie článku 3 Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o právnej pomoci poskytovanej justičnými orgánmi a úprave niektorých právnych vzťahov v občianskych a trestných veciach aj na postup na základe európskeho zatýkacieho rozkazu; predmetná zmluva je dostupná ako oznámenie č. 193/1993 Z. z.

16 Oznámenie č. 559/2004 Z. z. o vydaní vyhlásenia o vzájomnosti medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou na použitie článku XIII Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou o doplnení a uľahčení vykonávania Európskeho dohovoru o vydávaní z 13. decembra 1957 aj na postup na základe európskeho zatýkacieho rozkazu; predmetná zmluva je dostupná ako oznámenie č. 270/1997 Z. z.

17 Oznámenie č. 558/2004 Z. z. o vydaní vyhlásenia o vzájomnosti medzi Slovenskou republikou a

V lehote 40 dní odo dňa zadržania osoby je nutné **zabezpečiť originál európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do slovenského jazyka**. Ak počas trvania predbežnej väzby prokurátorovi vykonávajúcemu predbežné vyšetrovanie nebol doručený originál európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do slovenského jazyka, okrem prípadov, v ktorých sa preklad nevyžaduje, končí sa väzba uplynutím 40 dní a vyžiadaná osoba musí byť prepustená ihneď na slobodu.

Návrh na vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *ak je počas trvania predbežnej väzby doručený originál európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do štátneho jazyka, ak sa preklad vyžaduje, prokurátor vykonávajúcí predbežné vyšetrovanie predloží sudcovi krajského súdu návrh na vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby*.¹⁸

Ustanovenie rieši situáciu, ak počas trvania predbežnej väzby vyžiadanej osoby prokurátorovi vykonávajúcemu predbežné vyšetrovanie je doručený originál európskeho zatýkacieho rozkazu, vrátane jeho prekladu do slovenského jazyka, ak sa preklad vyžaduje; preklad sa nevyžaduje v prípade jazykovej vzájomnosti s Českou republikou, Poľskom a Rakúskom.

Doručením európskeho zatýkacieho rozkazu sa naplní účel predbežnej väzby. Naďalej už nie je možné držať vyžiadanú osobu v predbežnej väzbe, čoho dôsledkom prokurátor vykonávajúcí predbežné vyšetrovanie je povinný predložiť sudcovi krajského súdu návrh na vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby. Prokurátor podá návrh na vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby bezodkladne potom, ako mu bol doručený originál európskeho zatýkacieho rozkazu, bez ohľadu na to, či bola vyčerpaná maximálna dĺžka trvania predbežnej väzby.

Dôvody na prepustenie vyžiadanej osoby z predbežnej väzby

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *príslušný sudca rozhodne o prepustení osoby z predbežnej väzby, ak: a) justičný orgán štátu pôvodu zrušil európsky zatýkací rozkaz alebo ak ho vo vzťahu k Slovenskej republike odvolal, alebo b) inak zanikli dôvody predbežnej väzby, vydania alebo jeho realizácie*.¹⁹

Ustanovenie upravuje dôvody na prepustenie vyžiadanej osoby z predbežnej väzby. Na návrh prokurátora, ktorý vykonáva predbežné vyšetrovanie, sudca môže rozhodnúť o prepustení vyžiadanej osoby na slobodu aj pred uplynutím 40 dňovej lehoty uvedenej

Rakúskou republikou na použitie článku XV Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o doplnení Európskeho dohovoru o vydávaní z 13. decembra 1957 a uľahčení jeho vykonávania aj na postupe na základe európskeho zatýkacieho rozkazu; predmetná zmluva je dostupná ako oznámenie č. 50/1996 Z. z.

18 § 15 ods. 6 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

19 § 15 ods. 7 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

vyššie. Do úvahy prichádza aj iná situácia: ak po prvé, justičný orgán štátu pôvodu zrušil európsky zatýkací rozkaz alebo ak ho vo vzťahu k SR odvolal, alebo po druhé, ak inak zanikli dôvody predbežnej väzby, odovzdania osoby alebo realizácie európskeho zatýkacieho rozkazu.

Opätovné vzatie vyžiadanej osoby do väzby

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *prepustenie osoby z predbežnej väzby nevyklučuje jej opakované vzatie do predbežnej väzby alebo jej vzatie do vydávacej väzby; na predvedenie a zatknutie osoby sa primerane použijú ustanovenia všeobecného predpisu o trestnom konaní*.²⁰

Citované ustanovenie umožňuje príslušným orgánom opätovné vzatie vyžiadanej osoby do predbežnej väzby (ako aj vydávacej väzby), ak bola z nej už prepustená. Lehota predbežnej väzby v prípade prepustenia z väzby a následného opätovného vzatia do predbežnej väzby nesmie spolu presiahnuť 40 dní.

1.2 Aplikčná prax súdov Slovenskej republiky

V **rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 10/2017**²¹ Najvyšší súd SR uviedol, že rozhodnutie o predbežnej väzbe v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave v prvej časti Trestného poriadku. Sudca v tomto konaní neskúma dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná, ani opodstatnenosť právoplatného odsudzujúceho rozsudku cudzozemského súdu a neskúma ani existenciu dôvodov väzby v zmysle § 71 ods. 1 písm. a), písm. b), písm. c) Trestného poriadku. Pred rozhodnutím o predbežnej väzbe je však sudca povinný zistiť, či pozbavením osobnej slobody vyžiadanej osobe bude naplnený účel predbežnej väzby a to je – zabezpečenie prítomnosti zadržanej osoby na území SR tak, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze pokým orgán štátu pôvodu nepredloží originál európskeho zatýkacieho rozkazu. Predbežná väzba nie je obligatórna a zadržanú osobu možno ponechať na slobode. Sudca má obligatórnu povinnosť pred rozhodnutím o predbežnej väzbe vypočúť vyžiadanú osobu (§ 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze) a v rámci tohto výsluchu umožniť jej vyjadriť sa minimálne k návrhu prokurátora na jej vzatie do predbežnej väzby.

V zmysle § 15 ods. 5 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze predbežná väzba nesmie trvať viac ako 40 dní odo dňa zadržania osoby. Sudca krajského súdu na návrh prokurátora vykonávajúceho predbežné vyšetrovanie môže rozhodnúť o prepustení osoby z predbežnej väzby aj pred uplynutím tejto lehoty. Z uvedeného je zjavné, že predbežná väzba má len krátkodobý dočasný charakter a

²⁰ § 15 ods. 8 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

²¹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. marca 2017, sp. zn. 3 Tost 10/2017.

preto v krátkom čase bude vo veci opätovne rozhodované.

Okolnosti odôvodňujúce hrozbu zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze sú vecou individuálneho posúdenia zo strany konajúcich orgánov vzhľadom na jednotlivé okolnosti prípadu ako aj na osobné pomery vyžiadanej osoby a môžu byť zistené nielen v rámci výsluchu vyžiadanej osoby, ale môžu vyplývať už z obsahu samotného predloženého spisového materiálu.

Najvyšší súd SR v **rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 7/2017**²² uviedol, že pozbavenie osobnej slobody dotknutej osoby formou väzby predstavuje dramatický zásah do jej základného práva na osobnú slobodu zaručeného čl. 17 Ústavy SR. Kľúčovým účelom tohto ustanovenia je zabrániť svojvoľnému a neospravedlniteľnému pozbaveniu slobody. Aby pozbavenie osobnej slobody bolo súladné s Ústavou SR, kladie sa opakovaný dôraz na procesnú a materiálnu zákonnosť pozbavenia slobody, vyžadujúci úzkostlivú oddanosť vláde práva. S ohľadom na to nielen samotné rozhodnutie o väzbe musí spĺňať najprísnejšie kritériá zákonnosti (úplný, konkrétny a presný výrok a kompletné a presvedčivé odôvodnenie), ale i procesný postup predchádzajúci rozhodnutiu o väzbe, musí zaručovať osobe o pozbavení osobnej slobody, o ktorej sa rozhoduje, dodržanie všetkých práv tak, aby tento postup mohol byť v konečnom dôsledku a vo všetkých smeroch označený za spravodlivý, zákonný a súladný s Ústavou SR i medzinárodnými dohovormi týkajúcimi sa ochrany základných práv a slobôd.

Medzi tieto práva nesporne patrí aj právo osoby o pozbavení osobnej slobody, ktorej sa rozhoduje, byť sudcom vypočutý pred rozhodnutím o väzbe v prípadoch, keď si to povaha veci vyžaduje (výsluch nie je potrebný v prípadoch podľa § 72 ods. 2 piata veta Trestného poriadku a ani pri rozhodovaní nadriadeného súdu o opravnom prostriedku) a v rámci tohto výsluchu realizovať tak svoje právo ústne a osobne sa vyjadriť minimálne k návrhu prokurátora na vzatie do väzby. Iba pri dodržaní takéhoto postupu je potom možné konštatovať procesnú a v nadväznosti na to spravidla i materiálnu zákonnosť pozbavenia osobnej slobody.

Rozhodnutie o predbežnej väzbe a vydávacej väzbe v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave v prvej časti Trestného poriadku. Sudca v tomto konaní neskúma dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná a neskúma ani existenciu dôvodov väzby v zmysle § 71 ods. 1 písm. a), písm. b), písm. c) Trestného poriadku.

Vydávacia väzba podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze tak isto ako predbežná väzba nie je obligatórna (na rozdiel od vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze), pretože sudca musí pred rozhodnutím vždy skúmať splnenie minimálne jednej z dvoch podmienok na pozitívne rozhodnutie o návrhu prokurátora a to:

22 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 7. marca 2017, sp. zn. 3 Tost 7/2017.

- či vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby je potrebné na zabezpečenie jej prítomnosti v konaní o európskom zatýkacom rozkaze na území SR, alebo
- či vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby je potrebné na zabránenie, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze.

Ak sudca dospeje k záveru, že ani jedna z týchto podmienok nie je splnená, rozhodne o ponechaní vyžiadanej osoby na slobode a analogicky podľa § 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze môže vyžiadanej osobe uložiť primerané obmedzenia alebo povinnosti podľa § 82 Trestného poriadku. Z uvedeného vyplýva záver o tom, že ak má sudca povinnosť skúmať splnenie aspoň jednej z vyššie uvedených podmienok, musí mať vyžiadaná osoba vždy právo vyjadriť sa k týmto podmienkam, a tak spochybníť, alebo vyvrátiť ich naplnenie, ktoré nepochybne prokurátor konštatoval v návrhu na jej vzatie do vydávacej väzby (§ 16 ods. 1 posledná veta zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze). Odňatie tohto práva vyžiadanej osobe považuje Najvyšší súd SR za vážne porušenie princípu spravodlivého procesného postupu sudcu pred rozhodnutím o vydávacej väzbe, a to aj napriek tomu, že v ustanovení § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze sa *expressis verbis* (pozn. autora - *expressis verbis* znamená výslovne) nevyžaduje vypočutie vyžiadanej osoby.

Pripustenie rozhodnutia sudcu o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze – *ex cathedra* (pozn. autora - *ex cathedra* znamená od stola) – bez výsluchu takejto osoby, by predstavovalo právny a logický paradox medzi závažnejším významom a dosahom samotného rozhodnutia o vydávacej väzbe podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze oproti prísnejším pravidlám (povinný výsluch) pre rozhodnutie o miernejšom zásahu do práva na osobnú slobodu pri rozhodovaní o predbežnej väzbe (je časovo obmedzená na trvanie len 40 dní).

Rozhodnutie *ex cathedra* (pozn. autora - *ex cathedra* znamená od stola) je možné, len ak sudca rozhodne o ponechaní vyžiadanej osoby na slobode. Iba takýmto procesným postupom realizované pozbavenie osobnej slobody vyžiadanej osoby možno považovať za súladné s významom výnimky (väzba) zásahu do jej práva na osobnú slobodu zaručeného Ústavou SR.

Rozhodnutie o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze je rozhodnutím obligatórnym (bez možnosti skúmania existencie akýchkoľvek dôvodov väzby, či nahradenia väzby), procesno-technického charakteru, ktorého jediným účelom je zabezpečenie „hladkého“ odovzdania vyžiadanej osoby orgánom cudzieho štátu. Súd tak rozhodne len vtedy ak:

- vyžiadaná osoba súhlasí s jej odovzdaním, alebo
- po rozhodnutí o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu, vždy však len po tom ako vyžiadanej osobe už bola predtým osobná sloboda obme-

dzená, či už vo forme zadržania podľa § 13 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze alebo rozhodnutia podľa § 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (predbežná väzba) alebo vo forme výkonu trestu odňatia slobody, ktorý v čase rozhodovania vykonáva (k tomu viď § 29 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze).

Z ustanovenia § 13 ods. 1, § 15 ods. 2, § 19 ods. 2, ods. 3 i § 22 ods. 3 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze vyplýva, že vyžiadaná osoba bola opakovane vypočutá a nakoľko rozhodnutie o jej vzatí do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze je povinným a bezpodmienečne nevyhnutným bolo by jej opakované vypočutie len formálnym až formalistickým bez akéhokoľvek významu a opodstatnenia. Preto je možné o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze rozhodnúť *ex cathedra* (pozn. autora - *ex cathedra znamená od stola*).

Procesný postup a samotné rozhodnutie o vydávacej väzbe nemôže prebiehať len formálne, ale musí zodpovedať požiadavkám zákonnosti vyplývajúcim zo zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, z čl. 17 ods. 5 Ústavy SR a čl. 5 ods. 1 písm. f), ods. 4 Dohovoru o ochrane základných ľudských práv a slobôd. Preto je potrebné postupovať tak, aby pozbavenie osobnej slobody vyžiadanej osoby vydávacou väzbou a procesný postup príslušných orgánov predchádzajúci rozhodnutiu zodpovedal v čo možno najširšej miere základným požiadavkám spravodlivého procesu a teda aj právu na kontradiktórny postup v konaní o pozbavení osobnej slobody vyžiadanej osoby [viď rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2001 vo veci *García Alva proti Nemecku* (sťažnosť č. 23541/94), rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2001 vo veci *Lietzow proti Nemecku* (sťažnosť č. 24479/94), rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2001 vo veci *Schöps proti Nemecku* (sťažnosť č. 25116/94)]. Záruky ustanovené v čl. 6 Dohovoru sa nevzťahujú *stricto sensu* (pozn. autora - *stricto sensu znamená v užšom slova zmysle*) iba na súdne konanie, ale aj na štádiá, ktoré im predchádzajú a ktoré po nich nasledujú [rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 24. novembra 1993 vo veci *Imbrioscia proti Švajčiarsku* (sťažnosť č. 13972/88)]. Súdny orgán posudzujúci opravný prostriedok proti rozhodnutiu o väzbe musí poskytovať záruky vlastné inštancii súdnej povahy. Konanie musí byť kontradiktórne a v každom prípade musí zaručiť „rovnosť zbraní“ medzi stranami [rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 21. októbra 1986 vo veci *Sanchez – Reisse proti Švajčiarsku* (sťažnosť č. 9862/82) a ďalšie].

V rozhodnutí sp. zn. 2 Tost 1/2017²³ Najvyšší súd SR uviedol, že pri rozhodovaní o predbežnej väzbe nie je súd viazaný dôvodmi väzby podľa § 71 Trestného poriadku (§ 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze),

23 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 13. januára 2017, sp. zn. 2 Tost 1/2017.

ale tieto vyplývajú výlučne z jej v zákone vymedzeného účelu, ktorým je zabezpečiť prítomnosť zadržanej osoby na území SR tak, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze, pokiaľ orgán štátu pôvodu, ktorý má záujem na jej vydaní, nepredloží originál európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do štátneho jazyka, ak sa preklad vyžaduje (§ 15 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze).

V rozhodnutí sp. zn. 5 Tost 38/2016²⁴ Najvyšší súd SR uviedol, že nahradenie väzby prijatím sľubu nie je možné, nakoľko by tým mohlo dôjsť k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze.

V rozhodnutí sp. zn. 4 Tost 13/2016²⁵ Najvyšší súd SR uviedol, že základným účelom predbežnej väzby, ktorý je vymedzený legálnou definíciou citovaného ustanovenia § 15 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, je zabezpečiť prítomnosť zadržanej osoby na území SR tak, aby nedošlo k zmareniu celkového účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze, ktorým je vydanie vyžiadanej osoby do štátu pôvodu na trestné stíhanie prípadne na vykonanie už uloženého trestu. Pri rozhodovaní o predbežnej väzbe preto súd nie je viazaný dôvodmi väzby v zmysle § 71 Trestného poriadku, ale rozhoduje výlučne s ohľadom na uvedený účel. Prípady, kedy voči zadržanej osobe nebude realizovaná predbežná väzba, budú teda výnimočné a spravidla pôjde o situácie, kedy je daný niektorý z obligatórnych dôvodov odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 23 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, prípadne budú existovať iné závažné okolnosti. Posúdenie závažnosti jednotlivých okolností je pritom výlučne na zvážení rozhodujúceho súdu.

V rozhodnutí sp. zn. 6 Tost 13/2016²⁶ Najvyšší súd SR uviedol, že rozhodnutie o predbežnej väzbe v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave v prvej časti Trestného poriadku. Sudca v tomto konaní neskúma dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná, ani opodstatnenosť právoplatného odsudzujúceho rozsudku cudzozemského súdu a neskúma ani existenciu dôvodov väzby v zmysle § 71 ods. 1 písm. a), písm. b), písm. c) Trestného poriadku. Pred rozhodnutím o predbežnej väzbe je však sudca povinný zistiť, či pozbavením osobnej slobody vyžiadanej osobe bude naplnený účel predbežnej väzby a to je – zabezpečenie prítomnosti zadržanej osoby na území SR tak, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze pokiaľ orgán štátu pôvodu nepredloží originál európskeho zatýkacieho rozkazu. Predbežná väzba nie je obligatórna a zadržanú osobu možno ponechať na slobode. Sudca má však obligatórnu povinnosť pred rozhodnutím o predbežnej väzbe vypočítať vyžiadanú osobu (§ 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z.

24 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. septembra 2016, sp. zn. 5 Tost 38/2016.

25 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. apríla 2016, sp. zn. 4 Tost 13/2016.

26 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. apríla 2016, sp. zn. 6 Tost 13/2016.

o európskom zatýkacom rozkaze) a v rámci tohto výsluchu umožniť jej vyjadriť sa minimálne k návrhu prokurátora na jej vzatie do predbežnej väzby.

V zmysle § 15 ods. 5 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze predbežná väzba nesmie trvať viac ako 40 dní odo dňa zadržania osoby. Sudca krajského súdu na návrh prokurátora vykonávajúceho predbežné vyšetrovanie môže rozhodnúť o prepustení osoby z predbežnej väzby aj pred uplynutím tejto lehoty. Z uvedeného je zrejmé, že predbežná väzba má len krátkodobý dočasný charakter, a preto v krátkom čase bude vo veci opätovne rozhodované.

V **rozhodnutí sp. zn. 4 Tost 14/2016**²⁷ Najvyšší súd SR uviedol, že základným účelom predbežnej väzby, ktorý je vymedzený legálnou definíciou citovaného ustanovenia § 15 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, je zabezpečiť prítomnosť zadržanej osoby na území SR tak, aby nedošlo k zmareniu celkového účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze, ktorým je vydanie vyžiadanej osoby do štátu pôvodu na trestné stíhanie prípadne na vykonanie už uloženého trestu. Pri rozhodovaní o predbežnej väzbe preto súd nie je viazaný dôvodmi väzby v zmysle § 71 Trestného poriadku, ale rozhoduje výlučne s ohľadom na uvedený účel. Prípady, kedy voči zadržanej osobe nebude realizovaná predbežná väzba, budú teda výnimočné a spravidla pôjde o situácie, kedy je daný niektorý z obligatórnych dôvodov odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 23 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, prípadne budú existovať iné závažné okolnosti.

V **rozhodnutí sp. zn. 6 Tost 11/2016**²⁸ Najvyšší súd SR uviedol, že podľa § 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze sudca krajského súdu rozhodne do 48 hodín od odovzdania zadržanej osoby o návrhu prokurátora na jej vzatie do predbežnej väzby. Ak v čase rozhodovania o predbežnej väzbe nie je k dispozícii európsky zatýkací rozkaz, rozhoduje na návrh prokurátora, ku ktorému je pripojený záznam podľa § 3 písm. l). Dôvodmi väzby podľa všeobecného predpisu o trestnom konaní nie je pritom viazaný. Ak sudca v uvedenej lehote zadržanú osobu nevezme do predbežnej väzby, prepustí ju na slobodu.

V **rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 10/2016**²⁹ Najvyšší súd SR uviedol, že zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze neobsahuje osobitnú úpravu týkajúcu sa nahradenia predbežnej väzby. Rovnako neobsahuje žiadne ustanovenie, ktoré by súdu umožňovalo ukladať primerané povinnosti a obmedzenia podľa § 82 Trestného poriadku v prípade nevzatia vyžiadanej osoby do predbežnej väzby.

Tento postup nemožno vyvodzovať z § 15 ods. 4 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, podľa ktorého súd môže rozhodnúť o uložení primeraných opatrení alebo obmedzení podľa Trestného poriadku na zabránenie, aby

27 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 5. apríla 2016, sp. zn. 4 Tost 14/2016.

28 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 17. marca 2016, sp. zn. 6 Tost 11/2016.

29 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 9. marca 2016, sp. zn. 3 Tost 10/2016.

nedošlo k zmareniu účelu tohto konania, lebo to platí iba v prípade, ak súd rozhoduje o prepustení vyžiadanej osoby z predbežnej väzby, nie pri rozhodovaní o vzatí, resp. nevzatí vyžiadanej osoby do predbežnej väzby.

Ak by sme pripustili možnosť nahradenia predbežnej väzby, do úvahy by prichádzal s poukazom na § 1 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze len postup podľa § 80 resp. § 81 Trestného poriadku, teda jej nahradenie zárukou, sľubom, dohľadom, resp. peňažnou zárukou. Až v prípade nahradenia predbežnej väzby niektorým z uvedených inštitútov by následne súd mohol rozhodnúť aj o uložení primeraných obmedzení a povinností podľa § 82 Trestného poriadku.

V rozhodnutí sp. zn. 4 Tost 40/2015³⁰ Najvyšší súd SR uviedol, že z ustanovenia čl. 5 ods. 1 písm. c), písm. f) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a § 15 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze vyplýva, že inštitút predbežnej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter, než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti prvého až tretieho dielu Trestného poriadku (§ 71 až § 87 Trestného poriadku). To platí nie len o dôvodoch tejto väzby (§ 71 Trestného poriadku), ale aj o rozhodovaní o väzbe (§ 72, najmä ods. 2 Trestného poriadku). Napriek tomu, že aj predbežná väzba je prostriedkom na zabezpečenie účasti osoby obvinenej v konaní – v tomto konaní jej dôvody nie sú vymedzené tak striktné ako v ustanovení § 71 Trestného poriadku.

V rozhodnutí sp. zn. 4 Tost 39/2015³¹ Najvyšší súd SR uviedol, že účelom predbežného vyšetrovania je zákonom č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze upravenými postupmi zistiť a procesne zdokumentovať faktické a právne podmienky vydania osoby do cudziny, resp. doplniť podklady potrebné k rozhodnutiu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu. V tejto fáze konania, kedy nie sú k dispozícii všetky potrebné podklady, potom logicky nie je možné, aby sa súd zaoberal právne relevantnými úvahami o skutočnostiach, ktoré sú z hľadiska právneho a skutkového podstatné až pre rozhodnutie súdu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu. To platí aj vo vzťahu k rozhodovaniu o predbežnej väzbe, ktorá je v zmysle zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze fakultatívnym inštitútom.

Väzba ako zaistovací inštitút predstavuje najzávažnejší zásah do osobnej slobody jednotlivca, preto v súvislosti s rozhodovaním o väzbe je potrebné dbať na zásady primeranosti a zdržanlivosti, t. j., že vždy by mali byť využité opatrenia, ktoré najlepšie budú viesť k dosiahnutiu účelu, zároveň však nebudú neprimerane zasahovať do základných práv a slobôd osoby, voči ktorej sa uplatňujú.

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze vyjadruje zákonný účel predbežnej väzby v § 15 ods. 1. Tento účel spočíva v zabezpečení prítom-

30 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 21. decembra 2015, sp. zn. 4 Tost 40/2015.

31 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. decembra 2015, sp. zn. 4 Tost 39/2015.

nosti zadržanej osoby na území SR tak, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze, pokým orgán štátu pôvodu, ktorý má záujem na jej vydaní, nepredloží originál európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do slovenského jazyka, ak sa preklad vo vzťahu k danému členskému štátu vyžaduje. Pri rozhodovaní o predbežnej väzbe nie je súd viazaný dôvodmi väzby podľa Trestného poriadku, čo vyplýva priamo z dikcie § 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze. Pri rozhodovaní o predbežnej väzbe tak musí súd sledovať len splnenie vyššie uvedeného účelu predbežnej väzby a vo vzťahu k tomu účelu skúma predovšetkým to, či sú tu konkrétne skutočnosti, ktoré by odôvodňovali obavu, že zadržaná osoba ujde, alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhla trestnému stíhaniu alebo výkonu trestu alebo ochranného opatrenia.

Subsidiarita právnej úpravy v Trestnom poriadku k zákonu o európskom zatýkacom rozkaze vyplýva z § 1 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze. Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze je tzv. *lex specialis* (pozn. autora - *lex specialis osobitný/špeciálny zákon*), preto jeho ustanovenia majú prednosť pred ustanoveniami Trestného poriadku, ktoré sa použijú iba vtedy, ak zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze nemá osobitné ustanovenia. Vo vzťahu k rozhodovaniu o predbežnej väzbe tomu nasvedčuje aj skutočnosť, že zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze priamo vylučuje skúmanie dôvodov väzby podľa Trestného poriadku.

Dôvodom obmedzenia osobnej slobody predbežnou väzbou, ako už bolo vyššie uvedené, je potreba zabezpečiť prítomnosť vyžiadanej osoby na území SR. Z povahy veci teda vyplýva zásadne útekový charakter predbežnej väzby. Pri rozhodovaní o predbežnej väzbe preto súd z materiálneho hľadiska skúma existenciu konkrétnych skutočností odôvodňujúcich obavu, že vyžiadaná osoba utečie z územia SR, alebo sa bude skrývať. Tu je potrebné opäť zdôrazniť, že predbežná väzba má fakultatívny charakter.

Z hľadiska splnenia materiálnych podmienok súd skúma existenciu konkrétnych skutočností odôvodňujúcich obavu, že vyžiadaná osoba ujde, alebo sa bude skrývať. Okrem skutkových okolností uvedených v európskom zatýkacom rozkaze prihliada pri svojom rozhodovaní aj na iné skutočnosti, najmä či vyžiadaná osoba je, alebo nie je cudzinec, ak je cudzinec, či sa zdržiava na území SR oprávnené, ďalej to, aké má vyžiadaná osoba väzby k SR, aké sú jej osobné a majetkové pomery, rodinné väzby, či je zamestnaná, aký má zdroj obživy alebo to, akú má kriminálnu minulosť.

V **rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 24/2015**³² Najvyšší súd SR uviedol, že rozhodnutie o vzatí zadržanej (vyžiadanej) osoby do predbežnej väzby je v zmysle § 15 ods. 1, ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení zákona č. 344/2012 Z. z. účinného od 1. decembra 2012 rozhodnutím fakultatívnym, ktoré okrem splnenia formálnych podmienok vyžaduje aj zistenie existencie takých okol-

32 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26. augusta 2015, sp. zn. 3 Tost 24/2015.

ností (materiálna podmienka), z ktorých vyplýva obava zo zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze v prípade, ak by sa toto viedlo voči vyžiadanej osobe na slobode.

Okolnosti odôvodňujúce hrozbu zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze sú vecou individuálneho posúdenia zo strany konajúcich orgánov vzhľadom na jednotlivé okolnosti prípadu, ako aj na osobné pomery vyžiadanej osoby a môžu byť zistené nielen v rámci výsluchu vyžiadanej osoby, ale môžu vyplývať už z obsahu samotného predloženého spisového materiálu.

Uvedené potom logicky kladie určité požiadavky aj na prokurátora vykonávajúceho predbežné vyšetrovanie. Ak sa totiž tento rozhodne neprepustiť vyžiadajú osobu zo zadržania, ale podať súdu návrh na jej vzatie do predbežnej väzby, jeho obsahom by mala byť aj konkretizácia skutočností, ktoré podľa jeho názoru v danom prípade opodstatňujú hrozbu zo zmarenia účelu predbežnej väzby v prípade ponechania vyžiadanej osoby na slobode.

V rozhodnutí sp. zn. 6 Tost 27/2015³³ Najvyšší súd SR uviedol, že rozhodnutie o vzatí zadržanej (vyžiadanej) osoby do predbežnej väzby je v zmysle ustanovenia § 15 ods. 1, ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze rozhodnutím fakultatívnym, ktoré okrem splnenia formálnych podmienok vyžaduje aj zistenie existencie takých okolností (materiálna podmienka), z ktorých vyplýva obava zo zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze v prípade, ak by sa toto viedlo voči vyžiadanej osobe na slobode, t. j. neväzobne.

Okolnosti odôvodňujúce takúto hrozbu zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze sú pritom vecou individuálneho posúdenia zo strany konajúcich orgánov vzhľadom na jednotlivé okolnosti toho – ktorého prípadu, ako i osobné pomery vyžiadanej osoby a môžu byť zistené nielen v rámci výsluchu vyžiadanej osoby, ale môžu vyplývať už z obsahu samotného predloženého spisového materiálu.

Zároveň je však potrebné v tejto súvislosti nezabúdať i na osobitosť konania o európskom zatýkacom rozkaze, či odlišný charakter samotnej predbežnej väzby oproti tomu, ako je väzba upravená v štvrtej hlave prvej časti Trestného poriadku.

V rozhodnutí sp. zn. 1 Tost 18/2015³⁴ Najvyšší súd SR uviedol, že inštitút predbežnej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter, než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti prvého až tretieho dielu Trestného poriadku (§§ 71 až 87 Trestného poriadku). To platí nie len o dôvodoch (§ 71 Trestného poriadku), ale aj o rozhodovaní o väzbe (§ 72, najmä ods. 2 Trestného poriadku). Predbežná väzba je síce prostriedkom na zabezpečenie účasti vyžiadanej osoby na konaní v štáte pôvodu, avšak dôvody väzby nie sú vymedzené tak striktné ako v ustanovení § 71 Trestného poriadku.

33 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. augusta 2015, sp. zn. 6 Tost 27/2015.

34 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. júna 2015, sp. zn. 1 Tost 18/2015.

Osoba v konaní o predbežnej väzbe, vydávacej väzbe a o prípustnosti vydania do cudziny nemá postavenie obvineného. Účelom konania o vydanie do cudziny nie sú preto otázky viny alebo neviny, ale len otázka, či sú splnené zákonné predpoklady na vzatie osoby do predbežnej väzby, vydávacej väzby a či je prípustné jej vydanie ako vyžiadanej osoby. V takom konaní sa neskúma otázka prezumpcie neviny, trestnosť činu a ani právo na obhajobu v rozsahu, ktorý je v konaní pred trestným súdom SR obvinenej osobe ústavne zaručený.

Súd nepreskúmava dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná, a správnosť právnej kvalifikácie tohto činu z hľadiska práva štátu pôvodu (z hľadiska právneho poriadku SR naposledy uvedenú otázku skúma až pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 22 ods. 3 až 5, a to v súvislostiach použitia § 23 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkanom rozkaze).

Napriek tomu sa na rozhodnutie o vzatí vyžiadanej osoby do predbežnej väzby vyžaduje okrem splnenia formálnych podmienok aj zistenie existencie takých okolností (materiálna podmienka), z ktorých vyplýva obava zo zmarenia účelu konania o európskom zatýkanom rozkaze v prípade, ak by sa toto viedlo voči vyžiadanej osobe na slobode (rozhodnutie Najvyššieho súdu SR č. 93/2014).

V rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 13/2015³⁵ Najvyšší súd SR uviedol, že okolnosti odôvodňujúce hrozbu zmarenia účelu konania o európskom zatýkanom rozkaze sú vecou individuálneho posúdenia zo strany konajúcich orgánov vzhľadom na jednotlivé okolnosti prípadu ako aj na osobné pomery vyžiadanej osoby a môžu byť zistené nielen v rámci výsluchu vyžiadanej osoby, ale môžu vyplývať už z obsahu samotného predloženého spisového materiálu.

Nevyhnutnosť zabezpečenia prítomnosti vyžiadanej osoby na území SR je daná jednak charakterom trestnej činnosti ako aj povahou práce vyžiadanej osoby, keďže M. G. pracuje ako vodič kamiónovej dopravy a často cestuje do zahraničia.

V rozhodnutí sp. zn. 6 Tost 4/2015³⁶ Najvyšší súd SR uviedol, že okrem splnenia formálnych podmienok je potrebné konštatovať tiež splnenie podmienky materiálnej, spočívajúcej v existencii takých konkrétnych skutočností, z ktorých vyplýva dôvodná obava zo zmarenia účelu konania o európskom zatýkanom rozkaze v prípade, že by sa toto viedlo voči vyžiadanej osobe na slobode, t. j. neväzobne.

Konštatácia dôvodov predbežnej väzby je vždy závislá od individuálneho posúdenia súdu vzhľadom na okolnosti toho-ktorého prípadu (osobné pomery vyžiadanej osoby), pričom je potrebné zároveň mať na mysli i osobitosť konania o európskom zatýkanom rozkaze, či odlišný charakter samotnej predbežnej väzby (oproti tomu, ako je väzba upravená v štvrtej hlave prvej časti Trestného poriadku).

35 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. mája 2015, sp. zn. 3 Tost 13/2015.

36 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26. februára 2015, sp. zn. 6 Tost 4/2015.

V **rozhodnutí sp. zn. 1 Tost 28/2014**³⁷ Najvyšší súd SR uviedol, že z ustanovenia čl. 5 ods. 1 písm. c), písm. f) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a § 15 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze vyplýva, že inštitút predbežnej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter, než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti prvého až tretieho dielu Trestného poriadku (§ 71 až § 87 Trestného poriadku). To platí nie len o dôvodoch tejto väzby (§ 71 Trestného poriadku), ale aj o rozhodovaní o väzbe (§ 72, najmä ods. 2 Trestného poriadku). Napriek tomu, že aj predbežná väzba je prostriedkom na zabezpečenie účasti osoby obvinenej v konaní – v tomto konaní jej dôvody nie sú vymedzené tak striktne ako v ustanovení § 71 Trestného poriadku.

Osoba v konaní o predbežnej väzbe, vydávacej väzbe a o prípustnosti vydania do cudziny nemá postavenie obvineného. Účelom konania o vydanie do cudziny nie sú preto otázky viny alebo neviny, ale len otázka, či sú splnené zákonné predpoklady na vzatie osoby do predbežnej väzby, vydávacej väzby a či je prípustné jej vydanie ako vyžiadanej osoby. V takom konaní sa neskúma otázka prezumpcie neviny, trestnosť činu a ani právo na obhajobu v rozsahu, ktorý je v konaní pred trestným súdom SR obvinenej osobe ústavne zaručený.

Absencia originálu európskeho zatýkacieho rozkazu nie je dôvodom na vyslovenie porušenia zákona. Účelom predbežnej väzby je zabezpečiť prítomnosť vyžiadanej osoby práve do doby, kým príslušný štát pôvodu nepredloží originál európskeho zatýkacieho rozkazu spolu s prekladom.

Ponechanie vyžiadanej osoby na slobode aj za prípadného stanovenia podmienok nie je právom vyžiadanej osoby, ale možnosťou, ktorú zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ponecháva na úvahe súdu.

V **rozhodnutí sp. zn. 1 Tost 14/2014**³⁸ Najvyšší súd SR uviedol, že z ustanovenia čl. 5 ods. 1 písm. c), písm. f) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a § 15 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze vyplýva, že inštitút predbežnej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter, než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti prvého až tretieho dielu Trestného poriadku (§ 71 až § 87 Trestného poriadku). To platí nie len o dôvodoch tejto väzby (§ 71 Trestného poriadku), ale aj o rozhodovaní o väzbe (§ 72, najmä ods. 2 Trestného poriadku). Napriek tomu, že aj predbežná väzba je prostriedkom na zabezpečenie účasti osoby obvinenej v konaní – v tomto konaní jej dôvody nie sú vymedzené tak striktne ako v ustanovení § 71 Trestného poriadku.

Osoba v konaní o predbežnej väzbe, vydávacej väzbe a o prípustnosti vydania do cudziny nemá postavenie obvineného. Účelom konania o vydanie do cudziny nie sú preto otázky viny alebo neviny, ale len otázka, či sú splnené zákonné predpoklady na vzatie osoby do predbežnej väzby, vydávacej väzby a či je prípustné

37 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. augusta 2014, sp. zn. 1 Tost 28/2014.

38 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. apríla 2014, sp. zn. 1 Tost 14/2014.

jej vydanie ako vyžiadanej osoby. V takom konaní sa neskúma otázka prezumpcie neviny, trestnosť činu a ani právo na obhajobu v rozsahu, ktorý je v konaní pred trestným súdom SR obvinenej osobe ústavne zaručený.

Súd taktiež nepreskúmava dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná, a správnosť právnej kvalifikácie tohto činu z hľadiska práva štátu pôvodu (z hľadiska právneho poriadku SR naposledy uvedenú otázku skúma až pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 22 ods. 3 až 5, a to v súvislostiach použitia § 23 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze).

V rozhodnutí sp. zn. 4 Tost 34/2014³⁹ Najvyšší súd SR uviedol, že dôvody na vzatie zadržanej osoby do predbežnej väzby sú svojou povahou útekové. Inštitút predbežnej väzby podľa § 15 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti Trestného poriadku, keďže ide o pozbavenie osobnej slobody na základe čl. 5 ods. 1 písm. f) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, na ktoré sa – na rozdiel od písm. c) tohto odseku – nevzťahujú práva podľa čl. 5 ods. 3 citovaného Dohovoru, vrátane práva na prepustenie zadržanej osoby z predbežnej väzby, ktoré by bolo podmienené zárukou. Z dikcie účelu predbežnej väzby je zrejmé, že prípady, kedy súd nevezme zadržanú osobu do predbežnej väzby, sú výnimočné a vzťahujú sa najmä na prípady, z ktorých je evidentné, že je daný niektorý z obligatórnych dôvodov odmietnutia vykonať európsky zatýkací rozkaz podľa § 23 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a súčasne, že prepustením zadržanej osoby nehrozí zmarenie konania o európskom zatýkacom rozkaze.

V rozhodnutí sp. zn. 6 Tost 17/2013⁴⁰ Najvyšší súd SR uviedol, že rozhodnutie o vzatí zadržanej (vyžiadanej) osoby do predbežnej väzby je v zmysle § 15 ods. 1, ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení zákona č. 344/2012 Z. z. účinného od 1. decembra 2012 rozhodnutím fakultatívnym, ktoré okrem splnenia formálnych podmienok vyžaduje aj zistenie existencie takých okolností (materiálna podmienka), z ktorých vyplýva obava zo zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze v prípade, ak by sa toto viedlo voči vyžiadanej osobe na slobode. Okolnosťami odôvodňujúcimi hrozbu zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze sú vecou individuálneho posúdenia zo strany konajúcich orgánov vzhľadom na jednotlivé okolnosti prípadu, ako aj na osobné pomery vyžiadanej osoby a môžu byť zistené nielen v rámci výsluchu vyžiadanej osoby, ale môžu vyplývať už z obsahu samotného predloženého spisového materiálu.

V rozhodnutí sp. zn. 5 Tost 11/2008⁴¹ Najvyšší súd SR uviedol, že úlohou súdu je skúmať iba či skutok, pre ktorý bol európsky zatýkací rozkaz v štáte pôvodu vydaný, zodpovedá kategórii trestných činov uvedených v ustanovení § 4 ods. 8

39 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. septembra 2014, sp. zn. 4 Tost 34/2014.

40 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. mája 2013, sp. zn. 6 Tost 17/2013 (R 93/2014).

41 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. júla 2008, sp. zn. 5 Tost 11/2008.

zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (*pozn. autora - dnes § 4 ods. 4 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*). V prípade, že skutok zodpovedá tejto kategórii trestných činov, je väzba zadržanej osoby vždy obligatórna.

Ak ide o postup podľa § 4 ods. 8 zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (*pozn. autora - dnes § 4 ods. 4 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*), je nadbytočné a právne irelevantné skúmať prítomnosť dôvodov väzby v zmysle ustanovenia § 71 Trestného poriadku. Súd ani neskúma, či sú dané podmienky na vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu. Neobstojí preto ani námietka vyžiadanej osoby, že sa proti nej vedie na území SR trestné stíhanie. Týmto podmienkami sa bude súd zaoberať až po ukončení predbežného vyšetrovania na návrh prokurátora o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu v zmysle ustanovenia § 21 zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (*pozn. autora - dnes § 22 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*).

2. Vydávacia väzba⁴²

1.1 Zákonná rovina

Účel vydávacej väzby

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *ak je to potrebné na zabezpečenie prítomnosti vyžiadanej osoby v konaní o európskom*

42 Správnym pojmom by mal byť *odovzdávacia väzba*. Inštitút vydávacej väzby upravený zákone č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v rovine *de facto* ako aj *de iure* je, v princípe, odovzdávacia väzba, keďže v konaní o európskom zatýkacom rozkaze dochádza v odovzdávaní osôb (angl. *surrender*), nie k ich vydávaniu (angl. *extradition*). Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze na viacerých miestach nesprávne používa pojem *vydávacie* namiesto *odovzdávacie*, resp. *vydať* namiesto *odovzdať*, napríklad:

- legálna definícia európskeho zatýkacieho rozkazu v § 3 písm. d): „rozhodnutie vydané justičným orgánom členského štátu na to, aby bola vyžiadaná osoba zadržaná a *vydaná* tomuto štátu z iného členského štátu na účely trestného stíhania alebo výkonu trestu odňatia slobody“;
- § 4 ods. 1 písm. b): „Európsky zatýkací rozkaz možno vydať ... ak sa žiada o *vydanie* na výkon už uloženého trestu odňatia slobody, ak ...“;
- § 4 ods. 3: „ak sa žiada o *vydanie* pre trestný čin, za ktorý možno v štáte pôvodu uložiť trest odňatia slobody ...“;
- § 4 ods. 5: „Pre priradenie trestného činu, pre ktorý sa žiada *vydanie*, k niektorej z kategórií trestných činov uvedených v odseku 4, sa ...“;
- § 5 ods. 1 písm. a): „Európsky zatýkací rozkaz stráca platnosť odovzdaním *vydanej* osoby súdu ...“;
- § 5 ods. 7: „Ak niektorý z trestných činov, pre ktorý sa žiada o *vydanie*, ...“;
- § 22 ods. 9: „Súd, ktorý rozhodol o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu, zabezpečí potrebné úkony smerujúce k *vydaniu* osoby.“

zatýkacom rozkaze na území Slovenskej republiky alebo na zabránenie, aby nedošlo k zmareniu účelu tohto konania, vezme ju sudca krajského súdu do vydávacej väzby. Urobí tak na návrh prokurátora vykonávajúceho predbežné vyšetrovanie.⁴³

Vyššie je vymedzený dôvod ako aj účel vydávacej väzby. Dôvodom vydávacej väzby je **zabezpečenie prítomnosti vyžiadanej osoby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze**. Účelom vydávacej väzby je, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze, t. j. aby odovzdanie vyžiadanej osoby nebolo zmarené.

Vydávacia väzba ako nepovinná (fakultatívna) väzba

Vydávacia väzba je nepovinná (fakultatívna), rovnako ako predbežná väzba. Súd nemusí vziať vyžiadanú osobu do väzby v každom prípade, a to na základe formulácie *ak je to potrebné*.

Príslušný na rozhodnutie o vydávacej väzbe je súd, ktorý rozhodoval o vzatí vyžiadanej osoby do predbežnej väzby. Ak sa o predbežnej väzbe nerozhodovalo, príslušný je krajský súd, v obvode ktorého vyžiadaná osoba býva alebo sa zdržuje.

Súd môže vziať vyžiadanú osobu do vydávacej väzby len na základe návrhu prokurátora, ktorý vykonáva predbežné vyšetrovanie.

Rozhodnutie o väzbe v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy Trestného poriadku. **Sudca neskúma dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná, ani opodstatnenosť právoplatného odsudzujúceho rozsudku cudzozemského súdu a neskúma ani existenciu dôvodov väzby v zmysle Trestného poriadku⁴⁴** (obdobne ako v prípade predbežnej väzby). Maximálne trvanie vydávacej väzby zákon jednoznačne nestanovuje.

Vydávacia väzba ako povinná (obligatórna) väzba

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *ak vyžiadaná osoba súhlasí s vydaním alebo ak bolo rozhodnuté, že sa európsky zatýkací rozkaz vykoná, vezme sudca krajského súdu túto osobu do vydávacej väzby, ak tak neurobil už sudca podľa odseku 1. Ak bolo o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu rozhodnuté podľa § 22 ods. 8, vezme osobu do vydávacej väzby sudca Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ak tak neurobil už sudca krajského súdu podľa odseku 1 alebo podľa prvej vety tohto odseku.*⁴⁵

V citovanom odseku sú stanovené **dva dôvody vydávacej väzby**, a to:

43 § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

44 V zmysle § 71 Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTĚŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

45 § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

- skutočnosť, že vyžiadaná osoba súhlasila so svojim odovzdaním a postupuje sa v zmysle § 21 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, ktorý upravuje výkon európskeho zatýkacieho rozkazu so súhlasom vyžiadanej osoby; súd vezme vyžiadanú osobu do vydávacej väzby, aby sa mohlo zrealizovať jej odovzdanie inému štátu;
- skutočnosť, že súd rozhodol v zmysle § 22 ods. 5 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, že európsky zatýkací rozkaz sa vykoná.

V prípade, ak rozhodne Najvyšší súd SR v zmysle § 22 ods. 8 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze o tom, že európsky zatýkací rozkaz sa vykoná, je príslušný na vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby je Najvyšší súd SR.

Súdca rozhoduje o väzbe uznesením. Proti rozhodnutiu o väzbe je prípustná sťažnosť, odkladný účinok (odkladný účinok znamená, že rozhodnutie, ktoré je napadnuté sťažnosťou, sa nestáva právoplatným, a to až do rozhodnutia o sťažnosti) má len sťažnosť prokurátora proti rozhodnutiu o prepustení osoby z väzby, ak súčasne bola podaná sťažnosť prokurátora proti rozhodnutiu súdu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu.

Prepustenie vyžiadanej osoby z vydávacej väzby na slobodu

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *príslušný sudca rozhodne o prepustení osoby z vydávacej väzby dňom, keď dôjde k vydaniu osoby orgánom štátu pôvodu, alebo v prípadoch uvedených v § 25 ods. 1 a 3, posledným dňom ustanovenej lehoty. Okrem toho sudca rozhodne o prepustení z vydávacej väzby, ak a) justičný orgán štátu pôvodu zrušil európsky zatýkací rozkaz alebo ak ho vo vzťahu k Slovenskej republike odvolal, b) príslušný sudca rozhodol, že európsky zatýkací rozkaz sa nevykoná, alebo c) inak zanikli dôvody vydávacej väzby, vydania alebo jeho realizácie.*⁴⁶

Citované ustanovenie upravuje prepustenie vyžiadanej osoby z vydávacej väzby na slobodu. **Súdca rozhodne o prepustení vyžiadanej osoby na slobodu:**

- v deň, keď dôjde k odovzdaniu osoby orgánom štátu, ktorý vydal európsky zatýkací rozkaz,
- uplynutím 10. dňa od právoplatného rozhodnutia o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu v zmysle § 25 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze,
- uplynutím 10. dňa od okamihu odpadnutia prekážky, pre ktorú nebolo možné zrealizovať odovzdanie, najmä z humanitárnych dôvodov, ohrozenia života alebo zdravia vyžiadanej osoby v zmysle § 25 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze,

⁴⁶ § 16 ods. 3 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

- uplynutím 10. dňa od vydania rozhodnutia ministra spravodlivosti o strete európskeho zatýkacieho rozkazu a žiadosti o vydanie v zmysle § 28 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze,
 - uplynutím 10. dňa od vydania rozhodnutia, ktorým sa povoľuje odklad odovzdania v zmysle § 29 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze,
 - ak justičný orgán štátu pôvodu zrušil európsky zatýkací rozkaz, alebo ak ho vo vzťahu k SR odvolal,
 - príslušný sudca rozhodol, že sa európsky zatýkací rozkaz nevykoná,
 - inak zanikli dôvody vydávacej väzby, odovzdania osoby alebo realizácie európskeho zatýkacieho rozkazu; ide o prípady, kedy Najvyšší súd SR zamietne sťažnosť prokurátora podľa § 18 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze proti rozhodnutiu, ktorým sa európsky zatýkací rozkaz nevykoná, alebo štát pôvodu oznámi, že si vyžiadanú osobu nevyzdvihne, resp. k samotnému vyzdvihnutiu osoby nedôjde bez udania dôvodu zo strany štátu pôvodu.
- Sudca rozhoduje o prepustení vyžiadanej osoby z vydávacej väzby na slobodu príkazom.

Povinnosť súdu informovať o dĺžke trvania väzby na území Slovenskej republiky justičný orgán štátu, ktorý vydal európsky zatýkací rozkaz

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že o dĺžke trvania väzby na území Slovenskej republiky informuje sudca justičný orgán štátu pôvodu; pri postupe podľa § 21 ods. 2 tak vykoná prostredníctvom prokurátora.⁴⁷

Sudca je povinný informovať o dĺžke väzby justičný orgán štátu, ktorý vydal európsky zatýkací rozkaz. Informuje ho buď priamo, alebo prostredníctvom Národnej ústredne SIRENE alebo Národnej ústredne INTERPOL.⁴⁸

Rámcové rozhodnutie 2002/584/SVV o európskom zatykači počíta so započítaním doby zadržania vyžiadanej osoby v štáte, ktorý vykonáva európsky zatýkací rozkaz. Za týmto účelom orgán, ktorý ho vykonáva, je povinný poskytnúť orgánu, ktorý ho vydal, v čase odovzdávania všetky informácie týkajúce sa trvania väzby vyžiadanej osoby.⁴⁹

Po odovzdaní vyžiadanej osoby štát, ktorý vydal európsky zatýkací rozkaz, musí zohľadniť obdobia väzby (väzieb), ktoré boli výsledkom vykonania európskeho zatykača. Všetky tieto obdobia musia byť odpočítané od celkového obdobia trestu odňatia slobody alebo zadržiavania, ktoré má byť vykonané v tomto štáte. Ak je vyžiadaná

⁴⁷ § 16 ods. 4 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

⁴⁸ INTERPOL je skráteným názvom Medzinárodnej policajnej organizácie (angl. *International Criminal Police Organization*), ktorá sídli v Lyone (Francúzsko). INTERPOL nie je vhodné zamieňať s Europolom (od roku 2017 má oficiálny názov Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva; angl. *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*). Kým INTERPOL je medzinárodnou organizáciou, Europol je orgánom EÚ. Prirodzene, Europol a INTERPOL vzájomne spolupracujú.

⁴⁹ Čl. 26 rámcového rozhodnutia 2002/584/SVV o európskom zatykači.

osoba zbavená obvinenia, môžu sa uplatniť vnútroštátne mechanizmy o náhrade za spôsobené škody.

Spočívanie vydávacej väzby

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *ak sa vyžiadaná osoba nachádza vo väzbe v súvislosti s jej trestným stíhaním slovenskými orgánmi, alebo sa nachádza vo výkone trestu odňatia slobody právoplatne uloženého slovenským súdom, príslušný sudca, po doručení originálu európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do štátneho jazyka, ak sa preklad vyžaduje, vezme vyžiadajú osobu do vydávacej väzby, ktorá bude spočívať. O rozhodnutí o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby sudca vyrozumie príslušný ústav na výkon väzby alebo ústav na výkon trestu odňatia slobody.*⁵⁰

Citované ustanovenie upravuje situáciu, kedy osobná sloboda vyžiadanej osoby je už obmedzená tým, že je vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody v zmysle Trestného poriadku, čoho dôsledkom účel zabezpečenia osoby pre potreby konania o európskeho zatýkacieho rozkazu je splnený. V takejto situácii by bolo zbytočné „dvojmo“ zabezpečiť obmedzenie vyžiadanej osoby taktiež väzbou na základe zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

Súd po doručení originálu európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do štátneho jazyka, ak sa preklad vyžaduje, vezme vyžiadajú osobu do vydávacej väzby podľa § 16, avšak výkon väzby bude spočívať, t. j. fakticky sa nebude vykonávať.

Súd nevezme vyžiadajú osobu do predbežnej väzby, pretože účel tejto väzby je už splnený, ale vezme ju do vydávacej väzby a ako je uvedené vyššie – výkon väzby bude spočívať, t. j. fakticky sa nebude vykonávať.

Zákon ukladá súdu povinnosť informovať ústav na výkon väzby alebo ústav na výkon trestu odňatia slobody, v ktorom sa vyžiadaná osoba nachádza, o rozhodnutí o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby.

Ak pominú dôvody väzby alebo výkonu trestu, spočívanie vydávacej väzby zaniká a vyžiadaná osoba nastúpi na výkon vydávacej väzby.⁵¹ Ide o situáciu, ak u vyžiadanej osoby pominú dôvody výkonu väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody, t. j. osoba je prepustená z väzby podľa Trestného poriadku alebo vykoná trest odňatia slobody. Ak nastane takáto situácia, zaniká spočívanie vydávacej väzby uloženej v zmysle zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a osoba bez prepustenia na slobodu vykonáva ďalej už vydávaciú väzbu podľa posledného uvedeného zákona.

⁵⁰ § 17 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

⁵¹ § 17 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

2.2 Aplikačná prax súdov Slovenskej republiky

V stanovisku sp. zn. Tpj 40/2017⁵² na zjednotenie výkladu a aplikácie ustanovení § 15 ods. 2, § 16 ods. 1, 2, § 17 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze Najvyšší súd uviedol, že ustanovenia § 16 ods. 1, 2 a § 17 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov je potrebné v súvislosti s § 15 ods. 2 tohto zákona (v znení účinnom od 1. decembra 2012) vyložiť na základe argumentu *a minori ad maius* (pozn. autora - *a minori ad maius znamená od menšieho k väčšiemu*) tak, že vyžiadaná osoba musí byť vypočítaná aj pred rozhodovaním o vydávacej väzbe, ak nejde o obligatórnu väzbu podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze; to platí aj v prípade, ak je v čase takého rozhodovania v predbežnej väzbe, do ktorej bola vzatá po výsluchu podľa § 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.⁵³

V rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 28/2017⁵⁴ Najvyšší súd SR uviedol, že rozhodnutie o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze je rozhodnutím nevyhnutným (bez možnosti skúmania existencie akýchkoľvek dôvodov väzby či nahradenia väzby), procesno-technického charakteru, ktorého jediným účelom je zabezpečenie „hladkého“ odovzdania vyžiadanej osoby orgánom cudzieho štátu. Samozrejme nemožno vylúčiť prepustenie vyžiadanej osoby z vydávacej väzby a teda aj prípadnú oprávnenosť a dôvodnosť podanej sťažnosti.

Vyžiadaná osoba musí byť vždy prepustená z vydávacej väzby, ak nastanú okolnosti uvedené v § 16 ods. 3 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, podľa ktorého príslušný sudca rozhodne o prepustení osoby z vydávacej väzby dňom, keď dôjde k vydaniu osoby orgánom štátu pôvodu, alebo v prípadoch uvedených v § 25 ods. 1 a 3, posledným dňom ustanovenej lehoty.

V rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 7/2017⁵⁵ Najvyšší súd SR uviedol, že pozbavenie osobnej slobody dotknutej osoby formou väzby predstavuje dramatický zásah do jej základného práva na osobnú slobodu zaručeného čl. 17 Ústavy SR. Kľúčovým účelom tohto ustanovenia je zabrániť svojvoľnému a neospravedlniteľnému po-

52 Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. septembra 2017, sp. zn. Tpj 40/2017, na zjednotenie výkladu a aplikácie ustanovení § 15 ods. 2, § 16 ods. 1, 2, § 17 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov (R 52/2017).

53 V dôsledku medzitýmnej zmeny právnej úpravy čiastočne stráca použiteľnosť Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 11. júna 2011, sp. zn. Tpj 50/2011, na zjednotenie výkladu zákona v otázke týkajúcej sa výsluchu vyžiadanej osoby pred jej vzatím do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (R 2/2013).

54 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. augusta 2017, sp. zn. 3 Tost 28/2017.

55 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 7. marca 2017, sp. zn. 3 Tost 7/2017.

zbaveniu slobody. Aby pozbavenie osobnej slobody bolo súladné s Ústavou SR, kladie sa opakovaný dôraz na procesnú a materiálnu zákonnosť pozbavenia slobody, vyžadujúci úzkostlivú oddanosť vláde práva. S ohľadom na to nielen samotné rozhodnutie o väzbe musí spĺňať najprísnejšie kritériá zákonnosti (úplný, konkrétny a presný výrok a kompletné a presvedčivé odôvodnenie), ale i procesný postup predchádzajúci rozhodnutiu o väzbe, musí zaručovať osobe o pozbavení osobnej slobody, o ktorej sa rozhoduje, dodržanie všetkých práv tak, aby tento postup mohol byť v konečnom dôsledku a vo všetkých smeroch označený za spravodlivý, zákonný a súladný s Ústavou SR i medzinárodnými dohovormi týkajúcimi sa ochrany základných práv a slobôd.

Medzi tieto práva nesporne patrí aj právo osoby o pozbavení osobnej slobody, ktorej sa rozhoduje, byť sudcom vypočutý pred rozhodnutím o väzbe v prípadoch, keď si to povaha veci vyžaduje (výsluch nie je potrebný v prípadoch podľa § 72 ods. 2 piata veta Trestného poriadku a ani pri rozhodovaní nadriadeného súdu o opravnom prostriedku) a v rámci tohto výsluchu realizovať tak svoje právo ústne a osobne sa vyjadriť minimálne k návrhu prokurátora na vzatie do väzby. Iba pri dodržaní takéhoto postupu je potom možné konštatovať procesnú a v nadväznosti na to spravidla i materiálnu zákonnosť pozbavenia osobnej slobody.

Rozhodnutie o predbežnej väzbe a vydávacej väzbe v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave v prvej časti Trestného poriadku. Sudca v tomto konaní neskúma dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná a neskúma ani existenciu dôvodov väzby v zmysle § 71 ods. 1 písm. a), písm. b), písm. c) Trestného poriadku.

Vydávacia väzba podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze tak isto ako predbežná väzba nie je obligatórna (na rozdiel od vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze), pretože sudca musí pred rozhodnutím vždy skúmať splnenie minimálne jednej z dvoch podmienok na pozitívne rozhodnutie o návrhu prokurátora a to:

- či vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby je potrebné na zabezpečenie jej prítomnosti v konaní o európskom zatýkacom rozkaze na území SR, alebo
- či vzatie vyžiadanej osoby do vydávacej väzby je potrebné na zabránenie, aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze.

Ak sudca dospeje k záveru, že ani jedna z týchto podmienok nie je splnená, rozhodne o ponechaní vyžiadanej osoby na slobode a analogicky podľa § 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze môže vyžiadanej osobe uložiť primerané obmedzenia alebo povinnosti podľa § 82 Trestného poriadku. Z uvedeného vyplýva záver o tom, že ak má sudca povinnosť skúmať splnenie aspoň jednej z vyššie uvedených podmienok, musí mať vyžiadaná osoba vždy právo vyjadriť sa k týmto podmienkam, a tak spochybníť, alebo vyvrátiť ich naplnenie, ktoré nepochybne prokurátor konštatoval v návrhu na jej vzatie do vydávacej väzby (§

16 ods. 1 posledná veta zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze). Odňatie tohto práva vyžiadanej osobe považuje Najvyšší súd SR za vážne porušenie princípu spravodlivého procesného postupu sudcu pred rozhodnutím o vydávacej väzbe, a to aj napriek tomu, že v ustanovení § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze sa *expressis verbis* (pozn. autora - *expressis verbis* znamená výslovne) nevyžaduje vypočutie vyžiadanej osoby.

Pripustenie rozhodnutia sudcu o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze – *ex cathedra* (pozn. autora - *ex cathedra* znamená od stola) – bez výsluchu takejto osoby, by predstavovalo právny a logický paradox medzi závažnejším významom a dosahom samotného rozhodnutia o vydávacej väzbe podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze oproti prísnejším pravidlám (povinný výsluch) pre rozhodnutie o miernejšom zásahu do práva na osobnú slobodu pri rozhodovaní o predbežnej väzbe (je časovo obmedzená na trvanie len 40 dní).

Rozhodnutie *ex cathedra* (pozn. autora - *ex cathedra* znamená od stola) je možné, len ak sudca rozhodne o ponechaní vyžiadanej osoby na slobode. Iba takýmto procesným postupom realizované pozbavenie osobnej slobody vyžiadanej osoby možno považovať za súladné s významom výnimky (väzba) zásahu do jej práva na osobnú slobodu zaručeného Ústavou SR.

Rozhodnutie o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze je rozhodnutím obligatórnym (bez možnosti skúmania existencie akýchkoľvek dôvodov väzby, či nahradenia väzby), procesno-technického charakteru, ktorého jediným účelom je zabezpečenie „hladkého“ odovzdania vyžiadanej osoby orgánom cudzieho štátu. Súd tak rozhodne len vtedy ak:

- vyžiadaná osoba súhlasí s vydaním alebo
- po tom ako bolo rozhodnuté o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu, vždy však len po tom ako vyžiadanej osobe už bola predtým osobná sloboda obmedzená, či už vo forme zadržania podľa § 13 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze alebo rozhodnutia podľa § 15 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (predbežná väzba) alebo vo forme výkonu trestu odňatia slobody, ktorý v čase rozhodovania vykonáva (k tomu viď § 29 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze).

Z ustanovenia § 13 ods. 1, § 15 ods. 2, § 19 ods. 2, ods. 3 i § 22 ods. 3 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze vyplýva, že vyžiadaná osoba bola opakovane vypočutá a nakoľko rozhodnutie o jej vzatí do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze je povinným a bezpodmienečne nevyhnutným bolo by jej opakované vypočutie len formálnym až formalistickým bez akéhokoľvek významu a opodstatnenia. Preto je možné o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o

európskom zatýkacom rozkaze rozhodnúť *ex cathedra* (pozn. autora - *ex cathedra* znamená od stola).

Procesný postup a samotné rozhodnutie o vydávacej väzbe nemôže prebiehať len formálne, ale musí zodpovedať požiadavkám zákonnosti vyplývajúcim zo zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, z čl. 17 ods. 5 Ústavy SR a čl. 5 ods. 1 písm. f), ods. 4 Dohovoru o ochrane základných ľudských práv a slobôd. Preto je potrebné postupovať tak, aby pozbavenie osobnej slobody vyžiadanej osoby vydávacou väzbou a procesný postup príslušných orgánov predchádzajúci rozhodnutiu zodpovedal v čo možno najširšej miere základným požiadavkám spravodlivého procesu a teda aj právu na kontradiktórny postup v konaní o pozbavení osobnej slobody vyžiadanej osoby [viď rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2001 vo veci *García Alva proti Nemecku* (sťažnosť č. 23541/94), rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2001 vo veci *Lietzow proti Nemecku* (sťažnosť č. 24479/94), rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2001 vo veci *Schöps proti Nemecku* (sťažnosť č. 25116/94)]. Záruky ustanovené v čl. 6 Dohovoru sa nevzťahujú *stricto sensu* (pozn. autora - *stricto sensu* znamená v užšom slova zmysle) iba na súdne konanie, ale aj na štádiá, ktoré im predchádzajú a ktoré po nich nasledujú [rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 24. novembra 1993 vo veci *Imbrioscia proti Švajčiarsku* (sťažnosť č. 13972/88)]. Súdny orgán posudzujúci opravný prostriedok proti rozhodnutiu o väzbe musí poskytovať záruky vlastné inštancii súdnej povahy. Konanie musí byť kontradiktórne a v každom prípade musí zaručiť „rovnosť zbraní“ medzi stranami [rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 21. októbra 1986 vo veci *Sanchez – Reisse proti Švajčiarsku* (sťažnosť č. 9862/82) a ďalšie].

V rozhodnutí sp. zn. 5 Tost 38/2016⁵⁶ Najvyšší súd SR uviedol, že nahradenie väzby prijatím sľubu nie je možné, nakoľko by tým mohlo dôjsť k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze.

V rozhodnutí sp. zn. 2Ntc)5/2016⁵⁷ Krajský súd v Trenčíne uviedol, že ustanovenia čl. 5 ods. 1 písm. c), písm. f) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a § 16 ods. 1, ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze vyplýva, že inštitút vydávacej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter, než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti prvého až tretieho dielu Trestného poriadku (§ 71 až § 87 Trestného poriadku). To platí nielen o dôvodoch tejto väzby (§ 71 Trestného poriadku), ale aj o rozhodovaní o väzbe (§ 72, najmä ods. 2 Trestného poriadku). Napriek tomu, že aj vydávacia väzba je prostriedkom na zabezpečenie účasti osoby obvinenej v konaní – v tomto konaní jej dôvody nie sú vymedzené tak striktné ako v ustanovení § 71 Trestného poriadku.

56 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. septembra 2016, sp. zn. 5 Tost 38/2016.

57 Rozhodnutie Krajského súdu v Trenčíne z 17. mája 2016, sp. zn. 2Ntc)5/2016.

Súd nepreskúmava dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná, a správnosť právnej kvalifikácie tohto činu z hľadiska práva štátu pôvodu (z hľadiska právneho poriadku SR naposledy uvedenú otázku skúma až pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 22 ods. 3 až 5, a to v súvislostiach použitia § 23 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze).

Zdôrazniť je tiež potrebné, že účelom inštitútu vydávacej väzby je zabezpečiť prítomnosť vyžiadanej osoby na území SR, pokiaľ nie je konanie o európskom zatýkacom rozkaze na území SR skončené.

Zároveň je potrebné poukázať na skutočnosť, že v prípade súhlasu vyžiadanej osoby je vydávacia väzba podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze svojou povahou väzbou obligatórnou. Súd preto rozhodne o vzatí do väzby vyžiadanej osoby vždy, keď nastanú okolnosti špecifikované v citovanom § 16 ods. 2. Urobí tak prípadne i bez návrhu prokurátora.

V rozhodnutí **sp. zn. 3 Tost 10/2017**⁵⁸ Najvyšší súd SR uviedol, že rozhodnutie o predbežnej väzbe v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave v prvej časti Trestného poriadku. Sudca v tomto konaní neskúma dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná, ani opodstatnenosť právoplatného odsudzujúceho rozsudku cudzozemského súdu a neskúma ani existenciu dôvodov väzby v zmysle § 71 ods. 1 písm. a), písm. b), písm. c) Trestného poriadku.

Okolnosti odôvodňujúce hrozbu zmarenia účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze sú vecou individuálneho posúdenia zo strany konajúcich orgánov vzhľadom na jednotlivé okolnosti prípadu ako aj na osobné pomery vyžiadanej osoby a môžu byť zistené nielen v rámci výsluchu vyžiadanej osoby, ale môžu vyplývať už z obsahu samotného predloženého spisového materiálu.

V rozhodnutí **sp. zn. 6 Tost 10/2016**⁵⁹ Najvyšší súd uviedol, že sudcovi rozhodujúcemu o vydávacej väzbe ustanovenie § 16 ods. 1, ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze neukladá povinnosť vypočúť vyžiadanú osobu. Pri rozhodovaní o predbežnej a vydávacej väzbe sudca krajského súdu nie je viazaný dôvodmi väzby podľa všeobecného predpisu o trestnom konaní.

V rozhodnutí **sp. zn. 4 Tost 6/2016**⁶⁰ Najvyšší súd uviedol, že inštitút vydávacej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze (§ 16, resp. § 17 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze) má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti Trestného poriadku.

To platí aj o dôvodoch tejto väzby. Je síce tiež prostriedkom na zabezpečenie účasti osoby obvinenej v konaní (v tomto prípade vydávacom), jej dôvody však nie sú vymedzené tak striktne ako v ustanovení § 71 Trestného poriadku. Nie je teda

58 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. marca 2017, sp. zn. 3 Tost 10/2017.

59 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 9. marca 2016, sp. zn. 6 Tost 10/2016.

60 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. februára 2016, sp. zn. 4 Tost 6/2016.

potrebné konštatovať obavu z úteku, ovplyvňovania dokazovania alebo ďalšieho páchania trestnej činnosti v zmysle § 71 ods. 1 písm. a), písm. b) alebo písm. c) Trestného poriadku. Taktiež súd nepreskúmava dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná a správnosť právnej kvalifikácie tohto činu z hľadiska práva štátu pôvodu (z hľadiska právneho poriadku SR naposledy uvedenú otázku skúma pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 22 ods. 3 až ods. 5, a to v súvislostiach použitia § 23 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze).

V rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 14/2015⁶¹ Najvyšší súd uviedol, že inštitút vydávacej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze (§ 16 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze) má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti Trestného poriadku. Pri rozhodovaní o vydávacej väzbe ide o zabezpečenie vyžiadanej osoby na účel tohto konania, nie však o prejednanie rozhodnutia, ktoré je jeho výsledkom.

Pokiaľ v sťažnosti sťažovateľ namieta nevypočutie súdom v rámci tohto konania, ide tiež o rozdiel oproti rozhodovaniu o väzbe v konaní vedenom na základe obvinenia orgánmi SR. K výsluchu, resp. osobnému vyjadrovaniu sa k relevantným okolnostiam môže dôjsť následne pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu, a to vždy na základe žiadosti vyžiadanej osoby alebo jej obhajcu, ktorá má za následok konanie verejného zasadnutia (§ 22 ods. 3 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze). Od rozhodnutia o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu potom bude závisieť i ďalšie trvanie väzby.

Dôvodnosť vydávacej väzby je determinovaná inými okolnosťami než dôvodnosťou samotného trestného stíhania v štáte pôvodu. Vykonávajúci justičný orgán nie je oprávnený skúmať, či sa osoba, o vydanie ktorej sa žiada, skutočne dopustila skutkov, ktoré sú predmetom európskeho zatýkacieho rozkazu, lebo túto otázku môže po riadnom procesnom postupe (vykonaní potrebného dokazovania) posúdiť len justičný orgán, ktorý bude konať o podanej obžalobe.

V rozhodnutí sp. zn. 6 Tost 8/2015⁶² Najvyšší súd uviedol, že vydávacia väzba podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze sa od vydávacej väzby podľa prvého odseku § 16 tohto zákona líši tým, že kým vydávacia väzba podľa § 16 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze je väzbou obligatórnou (ako to vyplýva z gramatického výkladu použitého slovného spojenia) a súd/sudca rozhodne bez potreby skúmania existencie materiálnych dôvodov väzby, aj bez potreby predloženia návrhu prokurátorom vykonávajúcim predbežné vyšetrovanie, vydávacia väzba podľa § 16 ods. 1 citovaného zákona je podmienená návrhom prokurátora a potrebou tohto zabezpečovacieho opatrenia na zákonom predpokladané účely.

61 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 20. mája 2015, sp. zn. 3 Tost 14/2015.

62 Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 30. marca 2015, sp. zn. 6 Tost 8/2015 (R 89/2015).

V **rozhodnutí sp. zn. 2 Tost 41/2013**⁶³ Najvyšší súd uviedol, že inštitút vydávacej väzby slúži na zabezpečenie prítomnosti vyžiadanej osoby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze na území SR alebo na zabránenie, aby nedošlo k zmareniu účelu tohto konania. Najvyšší súd SR pripomína, že tak pri rozhodovaní o predbežnej ako aj pri rozhodovaní o vydávacej väzbe nie je súd viazaný dôvodmi podľa všeobecného predpisu o trestnom konaní (Trestný poriadok). Napriek uvedenému je možné konštatovať, že uvedený inštitút obsahovo zodpovedá väzobným dôvodom tzv. útekovej väzby v zmysle ustanovenia § 71 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku.

V **rozhodnutí sp. zn. 1 Tost 29/2014**⁶⁴ Najvyšší súd uviedol, že inštitút vydávacej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze (§ 16 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze) má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti Trestného poriadku. To platí aj o dôvodoch tejto väzby. Je síce tiež prostriedkom na zabezpečenie účasti osoby obvinenej v konaní (v tomto prípade vydávacom), jej dôvody však nie sú vymedzené tak striktné ako v ustanovení § 71 Trestného poriadku.

Nie je teda potrebné na základe doteraz zistených konkrétnych skutočností konštatovať obavu z úteku, ovplyvňovania dokazovania alebo ďalšieho páchania trestnej činnosti v zmysle § 71 ods. 1 písm. a), písm. b) alebo písm. c) Trestného poriadku. Taktiež súd nepreskúmava dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná a správnosť právnej kvalifikácie tohto činu z hľadiska práva štátu pôvodu (z hľadiska právneho poriadku SR naposledy uvedenú otázku súd skúma až pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 22 ods. 3 až 5, a to v súvislostiach použitia § 23 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze).

V **stanovisku sp. zn. Tpj 50/2011**⁶⁵ na zjednotenie výkladu zákona v otázke týkajúcej sa výsluchu vyžiadanej osoby pred jej vzatím do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze Najvyšší súd SR uviedol, že inštitút vydávacej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter ako väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti, prvého až tretieho dielu Trestného poriadku. Podľa platnej a účinnej úpravy konania a rozhodovania o vydávacej väzbe podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, výsluch vyžiadanej osoby pred rozhodnutím súdu nie je obligatórny. Vyplýva to aj z čl. 5 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý predpokladá povinný výsluch osoby len v prípade väzby

63 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 3. januára 2014, sp. zn. 2 Tost 41/2013.

64 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. augusta 2014, sp. zn. 1 Tost 29/2014.

65 Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 11. júna 2011, sp. zn. Tpj 50/2011, na zjednotenie výkladu zákona v otázke týkajúcej sa výsluchu vyžiadanej osoby pred jej vzatím do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (R 2/2013).

v zmysle čl. 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru, akou však vydávacia väzba nie je.

V **rozhodnutí sp. zn. 2 Tost 34/2010**⁶⁶ Najvyšší súd SR uviedol, že v zmysle § 16 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (s účinnosťou od 1. septembra 2010) inštitút vydávacej väzby má iný charakter – a to vrátane jej dôvodov – než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvého dielu Trestného poriadku (§ 71 až 79). Nie je teda potrebné na základe už zistených konkrétnych skutočností konštatovať existenciu niektorého z dôvodov väzby podľa § 71 ods. 1 písm. a) písm. b) alebo písm. c) Trestného poriadku.

Súd nemôže skúmať ani dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná a správnosť právnej kvalifikácie tohto činu z hľadiska práva štátu pôvodu. Z hľadiska právneho poriadku Slovenskej republiky otázku právnej kvalifikácie skúma až pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 22 ods. 3 až ods. 5, a to v súvislostiach použitia § 23 uvedeného zákona.

V **rozhodnutí sp. zn. 2 Tost 2/2008**⁶⁷ Najvyšší súd uviedol, že zákon č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (*pozn. autora - dnes nový zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*) je tzv. *lex specialis* (*pozn. autora - lex specialis osobitný/speciálny zákon*) a jeho ustanovenia majú prednosť pred ustanoveniami Trestného poriadku, ktoré sa použijú iba vtedy, ak zákon č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze nemá osobitné ustanovenie. Nasvedčuje tomu predovšetkým skutočnosť, že v prípade rozhodovania o väzbe tento zákon priamo vylučuje skúmanie dôvodov väzby podľa osobitného zákona, ak súd postupuje podľa § 4 ods. 8 citovaného zákona (*pozn. autora - dnes § 4 ods. 4 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*). Z uvedeného potom možno vyvodiť, že pokiaľ súd podľa § 4 ods. 8 nepostupuje, je viazaný ďalším a jediným dôvodom, uvedeným v ustanovení § 17 ods. 1 veta tretia citovaného zákona (*pozn. autora - dnes § 16 ods. 1 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*), pre ktorý môže byť zadržaná osoba vzatá do väzby, a síce ak sú konkrétné skutočnosti, ktoré odôvodňujú obavu, že zadržaná osoba ujde alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhla trestnému stíhaniu alebo výkonu trestu alebo ochrannému opatreniu.

Súd pri rozhodovaní o väzbe zadržanej osoby podľa § 17 zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (*pozn. autora - dnes § 16 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*) má k dispozícii európsky zatýkací rozkaz s náležitosťami vyplývajúcimi zo zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (vzor č. 1 prílohy tohto zákona; *pozn. autora - dnes vzor č. 1 prílohy nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*), nie však kompletný spisový materiál, týkajúci sa trestného stíhania, v rámci ktorého bol zatýkací rozkaz vydaný. Za daného stavu by nebolo možné skúmať dôvody väzby z

66 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. decembra 2010, sp. zn. 2 Tost 34/2010 (R 7/2012).

67 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. januára 2008, sp. zn. 2 Tost 2/2008.

pohľadu kritérií, ktoré vyžaduje ustanovenie § 71 ods. 1 písm. a) až c) a § 71 ods. 2 písm. a) až e) Trestného poriadku.

V **rozhodnutí sp. zn. 3 To 66/2006**⁶⁸ Najvyšší súd uviedol, že pokiaľ krajský súd rozhodne podľa § 21 ods. 4 zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (*pozn. autora - dnes § 22 ods. 4 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*), že európsky zatýkací rozkaz sa nevykoná, musí zároveň predseda senátu prepustiť vyžiadajú osobu z väzby [§ 17 ods. 4 písm. c) citovaného zákona (*pozn. autora - dnes § 16 ods. 3 písm. b) nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*)]. Eventuálna sťažnosť proti rozhodnutiu o prepustení z väzby nemá podľa § 17 ods. 6 uvedeného zákona (*pozn. autora - dnes § 18 ods. 1 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*) odkladný účinok, a preto také rozhodnutie je vykonateľné bez ohľadu na jeho právoplatnosť.

Podľa § 21 ods. 6 zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (*pozn. autora - dnes § 22 ods. 7 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*) je sťažnosť prokurátora a vyžiadanej osoby prípustná len proti rozhodnutiu o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu, nie však proti rozhodnutiu podľa § 21 ods. 4 citovaného zákona (*pozn. autora - dnes § 22 ods. 4 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*), že európsky zatýkací rozkaz sa nevykoná.

3. Rozhodnutie súdu o väzbe

3.1 Zákonná rovina

Uznesenie ako zákonom stanovená forma všetkých rozhodnutí o väzbe

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze ustanovuje, že *príslušný sudca rozhoduje o väzbe uznesením. Proti rozhodnutiu o väzbe je prípustná sťažnosť, odkladný účinok má len sťažnosť prokurátora proti rozhodnutiu o prepustení osoby z väzby, ak súčasne bola podaná sťažnosť prokurátora proti rozhodnutiu súdu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu*.⁶⁹

Zákonom stanovená forma všetkých rozhodnutí o väzbe je teda **uznesenie**. Ide o najčastejšie rozhodnutie v trestnom konaní. V tomto kontexte **v uznesení musia byť uvedené**.⁷⁰

- špecifikácia vyžiadanej osoby tak, aby ju nebolo možné zameniť za inú osobu,
- presne vymedzený skutok, pre ktorý bol vydaný európsky zatýkací rozkaz,

68 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 14. júna 2006, sp. zn. 3 To 66/2006.

69 § 18 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

70 Berúc do úvahy § 176 ods. 1 Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

- presne uvedené rozhodnutie obmedzujúce osobnú slobodu, na ktoré sa európsky zatýkací rozkaz odvoláva s tým, že opis skutku musí byť totožný so skutkom uvedeným v európskom zatýkacom rozkaze,
- právna kvalifikácia skutku tak, ako ho kvalifikoval justičný orgán štátu, ktorý vydal európsky zatýkací rozkaz, a v prípade, že sa skúma obojstranná trestnosť skutku, je nutné taktiež presne označiť právnu kvalifikáciu skutku podľa slovenského Trestného zákona.

Procesný postup a samotné rozhodnutie o väzbe nemôže prebiehať len formálne, ale musí zodpovedať požiadavkám zákonnosti vyplývajúcim nie len zo zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, ale taktiež Ústavy Slovenskej republiky⁷¹ a Dohovoru o ochrane základných ľudských práv a slobôd⁷² z roku 1950.

Po prvé, v zmysle Ústavy Slovenskej republiky nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.⁷³ V zmysle čl. 17 ods. 3 Ústavy obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

Po druhé, súd pri skúmaní zákonných podmienok a dôvodov väzby je povinný prihliadať aj na Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

V zmysle čl. 5 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom:⁷⁴

- zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní;
- zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhostenie alebo vydanie.

V zmysle Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd každý, kto

71 Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

72 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Rada Európy, Séria európskych zmlúv č. 005 [1950]; oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich.

73 Čl. 17 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Bližšie pozri: DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky: Veľký komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, 1618 strán.

74 Čl. 5 ods. 1 písm. c) a f) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.⁷⁵

Práve rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúca sa interpretácie Dohovoru zdôrazňuje, že zaistenie alebo iné zbavenie osobnej slobody cudzinca možno realizovať:

- iba v súlade s konaním stanoveným zákonom, pričom táto právna úprava musí mať určitú kvalitu tak, aby jasne a predvídateľným spôsobom vymedzovala podmienky zaistenia alebo iného obmedzenia osobnej slobody, a
- toto zbavenie osobnej slobody musí sledovať Dohovorom vymedzený účel, teda zabrániť nepovolenému vstupu cudzinca na územie alebo realizovať vyhostenie či vydanie, a to najmä v zmysle rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Amuur proti Francúzskui* (sťažnosť č. 19776/92),⁷⁶ vo veci *Čonka proti Belgickui* (sťažnosť č. 51564/99),⁷⁷ poprípade vo veci *Rashed proti Českej republike* (sťažnosť č. 298/07).⁷⁸

Obdobne aj z jednotlivých ustanovení smernice 2008/115/ES o spoločných normách a postupoch členských štátov EÚ na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín⁷⁹ vyplýva, že členské štáty môžu zaistiť iba štátneho príslušníka tretej krajiny, o ktorého navrátenie prebieha konanie, a to za účelom prípravy návratu alebo o výkonu vyhostenia, najmä v prípadoch kde hrozí nebezpečenstvo skrývania alebo dotýčny štátny príslušník tretej krajiny sa vyhýba príprave návratu či uskutočňovania vyhostenia alebo ho inak sťažuje.

Opravný prostriedok voči uzneseniu

Ako **opravný prostriedok** proti uzneseniu v tomto kontexte, t. j. uznesení o väzbe, je **sťažnosť**. Ide o:

- sťažnosť o vzatí alebo nevzatí zadržanej osoby do predbežnej väzby; za rozhodnutie o nevzatí sa považuje aj rozhodnutie o ponechaní vyžiadanej osoby na slobode,
- sťažnosť o vzatí alebo nevzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby na základe § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze,

⁷⁵ Čl. 5 ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

⁷⁶ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 25. júna 1996, *Amuur proti Francúzsku* (sťažnosť č. 19776/92).

⁷⁷ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 5. februára 2002, *Čonka proti Belgicku* (sťažnosť č. 51564/99).

⁷⁸ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 27. januára 2008, *Rashed proti Českej republike* (sťažnosť č. 298/07).

⁷⁹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území. Ú. v. EÚ L 348/98, 24. december 2008.

- sťažnosť o vzatí vyžiadanej osoby do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 2, ods. 3 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze,
- sťažnosť o prepustení z predbežnej väzby a o zamietnutí žiadosti o prepustenie vyžiadanej osoby z väzby,
- sťažnosť o prepustení vyžiadanej osoby z vydávacej väzby podľa § 16 ods. 3 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

Sťažnosť v týchto prípadoch nemá odkladný účinok (odkladný účinok znamená, že rozhodnutie, ktoré je napadnuté sťažnosťou, sa nestáva právoplatným, a to až do rozhodnutia o sťažnosti) okrem prípadu, ak sťažnosť podá prokurátor proti rozhodnutiu o prepustení osoby z väzby, avšak súčasne s tým musí podať sťažnosť proti rozhodnutiu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu. Samotné podanie sťažnosti prokurátorom proti uzneseniu o prepustení vyžiadanej osoby z väzby nemá odkladný účinok. Prokurátor musí vždy spojiť sťažnosť proti uzneseniu o prepustení vyžiadanej osoby z väzby so sťažnosťou proti uzneseniu o tom, že sa európsky zatýkací rozkaz nevykoná, len v tom prípade je zabezpečené, že vyžiadaná osoba zostane vo vydávacej väzbe až do právoplatného rozhodnutia.

Na základe Trestného poriadku⁸⁰, v ktorom je vyjadrený obmedzený revízný princíp, pri rozhodovaní o sťažnosti Najvyšší súd SR ako nadriadený orgán preskúma správnosť výrokov napadnutého uznesenia, proti ktorým sťažovateľ podal sťažnosť, a konanie predchádzajúce týmto výrokom napadnutého uznesenia. Najvyšší súd SR, ako nadriadený orgán, pri plnení revízneho princípu by mal preveriť z právnej stránky, či v celom konaní, v priebehu ktorého sa vytvárali podklady pre napadnuté uznesenie, nedošlo k porušeniu právneho poriadku SR, vrátane medzinárodných a európskych noriem, ktorými je SR viazaná, a samozrejme relevantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora EÚ.

Z doterajšej praxe možno konštatovať, že Najvyšší súd SR na podklade podaných sťažností vyžiadaných osôb namierených voči uzneseniam preskúmaval správnosť výrokov napadnutých uznesení, ako aj konania predchádzajúce napadnutým uzneseniam. Zistil spravidla, že síce sťažnosti boli podané oprávnenou osobou v zákonnej lehote, avšak, neboli dôvodné. V takejto situácii Najvyšší súd ako nadriadený orgán zamietne sťažnosť, ak nie je dôvodná.⁸¹ Možno dodať, že sťažnosti v tomto kontexte mnohokrát neboli ani bližšie odôvodnené. Ak boli odôvodnené, tak písomne prostredníctvom obhajcu vyžiadanej osoby, a to v podobe vyjadrenia jeho právneho názoru. Dovoľme si vysloviť, že vzhľadom na nulové právne vedomie vyžiadaných osôb v konaní o európskom zatýkacom rozkaze, tieto osoby reálne nerozumejú právnemu názoru obhajcu v podanej sťažnosti.

80 Bližšie pozri: § 192 ods. 1 Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

81 Na základe § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

V prípade, ak konanie o väzbe, ktoré predchádzalo napadnutému uzneseniu, bolo vykonané prvostupňovým súdom v súlade s príslušnými ustanoveniami zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, Najvyšší súd SR podanú sťažnosť vyžiadanej osoby zamietne ako nedôvodnú.⁸²

Na druhej strane, ak súd pri rozhodovaní o návrhu prokurátora o vzatí vyžiadanej osoby do väzby vyžiadanú osobu nepoučil o jej práve na tlmočníka, resp. k výsluchu nezabezpečil prekladateľa, porušenie tohto práva má za následok, že výsluch vyžiadanej osoby, ktorý rozhodnutiu súdu predchádzal, je nezákonný a preto nemôže byť podkladom pre rozhodnutie súdu.

3.2 Aplikačná prax súdov Slovenskej republiky

V rozhodnutí sp. zn. 4 Tost 39/2015⁸³ Najvyšší súd SR uviedol, že väzba ako zaisťovací inštitút predstavuje najzávažnejší zásah do osobnej slobody jednotlivca, preto v súvislosti s rozhodovaním o väzbe je potrebné dbať na zásady primeranosti a zdržanlivosti, t. j., že vždy by mali byť využité opatrenia, ktoré najlepšie budú viesť k dosiahnutiu účelu, zároveň však nebudú neprimerane zasahovať do základných práv a slobôd osoby, voči ktorej sa uplatňujú.

Subsidiarita právnej úpravy v Trestnom poriadku k zákonu o európskom zatýkacom rozkaze vyplýva z § 1 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze. Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze je tzv. *lex specialis* (pozn. autora - *lex specialis osobitný/špeciálny zákon*), preto jeho ustanovenia majú prednosť pred ustanoveniami Trestného poriadku, ktoré sa použijú iba vtedy, ak zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze nemá osobitné ustanovenia. Vo vzťahu k rozhodovaniu o predbežnej väzbe tomu nasvedčuje aj skutočnosť, že zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze priamo vylučuje skúmanie dôvodov väzby podľa Trestného poriadku.

Z hľadiska splnenia materiálnych podmienok súd skúma existenciu konkrétnych skutočností odôvodňujúcich obavu, že vyžiadaná osoba ujde, alebo sa bude skrývať. Okrem skutkových okolností uvedených v európskom zatýkacom rozkaze prihliada pri svojom rozhodovaní aj na iné skutočnosti, najmä či vyžiadaná osoba je, alebo nie je cudzinec, ak je cudzinec, či sa zdržiava na území SR oprávnene, ďalej to, aké má vyžiadaná osoba väzby k SR, aké sú jej osobné a majetkové pomery, rodinné väzby, či je zamestnaná, aký má zdroj obživy alebo to, akú má kriminálnu minulosť.

82 Na základe § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok: Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, 956 strán.

83 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. decembra 2015, sp. zn. 4 Tost 39/2015.

V **rozhodnutí sp. zn. 1 Tost 6/2015**⁸⁴ Najvyšší súd SR uviedol, že v dvojinstančnom súdnom konaní rozhodnutia súdu prvého a druhého stupňa tvoria jednotu, a preto je nadbytočné, aby odvolací súd opakoval vo svojom rozhodnutí správne skutkové a právne závery súdu prvého stupňa.

V **rozhodnutí sp. zn. 3 Tost 15/2014**⁸⁵ Najvyšší súd SR uviedol, že inštitút vydávacej väzby v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter než väzba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti Trestného poriadku. Súd v tomto štádiu nemôže skúmať ani dôvodnosť podozrenia zo spáchania skutku, pre ktorý je osoba vyžiadaná a správnosť právnej kvalifikácie tohto činu z hľadiska práva štátu pôvodu. Z hľadiska právneho poriadku SR otázku právnej kvalifikácie skúma až pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu. Súd v štádiu predbežného vyšetrovania (prvé štádium), v ktorom sa skúmajú dôvody a podmienky podania návrhu na vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu, pri rozhodovaní o väzbe skúma len splnenie zákonných podmienok relevantných pre rozhodnutie o väzbe vyžiadanej osoby v zmysle zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

V **rozhodnutí sp. zn. 2 Tost 2/2008**⁸⁶ Najvyšší súd SR uviedol, že súd pri rozhodovaní o väzbe zadržanej osoby podľa § 17 zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (*pozn. autora - dnes § 16 nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*) má k dispozícii európsky zatýkací rozkaz s náležitosťami vyplývajúcimi zo zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze (vzor č. 1 prílohy tohto zákona; *pozn. autora - dnes vzor č. 1 prílohy nového zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*), nie však kompletný spisový materiál, týkajúci sa trestného stíhania, v rámci ktorého bol zatýkací rozkaz vydaný. Za daného stavu by nebolo možné skúmať dôvody väzby z pohľadu kritérií, ktoré vyžaduje ustanovenie § 71 ods. 1 písm. a) až c) a § 71 ods. 2 písm. a) až e) Trestného poriadku.

V **rozhodnutí sp. zn. 1 Tdo V 5/2007**⁸⁷ Najvyšší súd SR uviedol, že rozhodnutím o väzbe sa rozumie nielen rozhodnutie o vzatí alebo nevzatí obvineného do väzby a ďalších konaniach v tejto súvislosti, ako vyplývajú z ustanovenia § 72 ods. 1 Trestného poriadku, ale analogicky aj konanie a rozhodovanie o väzbe v zmysle príslušných ustanovení zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov (*pozn. autora - dnes nový zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze*). Z výkladu ustanovenia § 371 ods. 2 Trestného poriadku potom jednoznačne vyplýva, že právo podať dovolanie proti rozhodnutiu, ktorým bolo porušené ustanovenie Trestného zákona alebo Trestného poriadku o väzbe (ako aj o podmienenečnom prepustení odsúdeného z výkonu trestu

84 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. júla 2015, sp. zn. 1 Tost 6/2015.

85 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. apríla 2014, sp. zn. 3 Tost 15/2014.

86 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. januára 2008, sp. zn. 2 Tost 2/2008.

87 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 28. júna 2007, sp. zn. 1 Tdo V 5/2007.

odňatia slobody), má iba minister spravodlivosti, ale toto právo nemá obvinený, a to ani v konaní o väzbe podľa zákona č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov (*arg. a contrario; pozn. autora - a contrario znamená v protiklade*).

Záver

V konaní o európskom zatýkacom rozkaze je možné aplikovať jednak predbežnú väzbu, ako aj vydávaciu väzbu. Ich účel je rovnaký, a to aby nedošlo k zmareniu účelu konania o európskom zatýkacom rozkaze, t. j. aby odovzdanie vyžiadanej osoby nebolo zmarené.

Prirodzene, zákonná právna úprava obsiahnutá v zákone č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze – doplnená ustanoveniami Trestného poriadku – nie je jediným východiskom k udeleniu väzby na vyžiadanú osobu. Práve aplikačná prax, hlavne Najvyššieho súdu SR, obohacuje správne pochopenie väzobných prípadov v konaní o európskom zatýkacom rozkaze. Možno konštatovať, že z tohto hľadiska ide o oblasť, ktorá je mimoriadne problematická a nejednoznačná, čoho dôsledkom počet jeho rozhodnutí ďaleko prevyšuje jeho rozhodovaciu činnosť v porovnaní s inými aspektmi konania o európskom zatýkacom rozkaze.

Literatúra:

- KLIMEK, L. (ed.) *Judikatura Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní o európskom zatýkacom rozkaze*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, 132 strán
- KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015, 375 pages
- KLIMEK, L. *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Cham: Springer, 2017, 742 pages
- KLIMEK, L. *New Law on the European Arrest Warrant in the Slovak Republic: Does it Fulfil Standards at the Level of the EU?* In: *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 20 (2012), No. 2, pp. 181-192
- KORDÍK, M. – FILLOVÁ, D. – HRVOL, M. *Európsky zatýkací rozkaz: Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2011, 241 strán
- ŠRAMEL, B. – KLIMEK, L. *Prokurátor v konaní o európskom zatýkacom rozkaze*. In: *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*, roč. 5 (2011), č. 4, s. 64-74

Právne predpisy

- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Rada Európy, Séria európskych zmlúv č. 005 [1950]; oznámenie Federálneho ministerstva

- zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich
- Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi v znení Rámcového rozhodnutia Rady 2009/299/SVV. Úradný vestník Európskych spoločností, L 190/1, 18. júl 2002
 - Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území. Ú. v. EÚ L 348/98, 24. december 2008
 - Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatykači a rozkaze v znení neskorších predpisov
 - Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
 - Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Súdne rozhodnutia

- Rozhodnutie Krajského súdu v Trenčíne z 17. mája 2016, sp. zn. 2Ntc)5/2016
- Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 25. júna 1996, Amuur proti Francúzsku (sťažnosť č. 19776/92).
- Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 27. januára 2008, Rashed proti Českej republike (sťažnosť č. 298/07)
- Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 5. februára 2002, Čonka proti Belgicku (sťažnosť č. 51564/99).
- Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. septembra 2017, sp. zn. Tpj 40/2017, na zjednotenie výkladu a aplikácie ustanovení § 15 ods. 2, § 16 ods. 1, 2, § 17 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatykači a rozkaze v znení neskorších predpisov (R 52/2017)
- Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 11. júna 2011, sp. zn. Tpj 50/2011, na zjednotenie výkladu zákona v otázke týkajúcej sa výsluchu vyžiadanej osoby pred jej vzatím do vydávacej väzby podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatykači a rozkaze (R 2/2013)
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. augusta 2017, sp. zn. 3 Tost 28/2017
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 13. januára 2017, sp. zn. 2 Tost 1/2017
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. augusta 2015, sp. zn. 6 Tost 27/2015
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. decembra 2015, sp. zn. 4 Tost 39/2015

-
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. decembra 2015, sp. zn. 4 Tost 39/2015
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. júna 2015, sp. zn. 1 Tost 18/2015
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 20. mája 2015, sp. zn. 3 Tost 14/2015
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 21. decembra 2015, sp. zn. 4 Tost 40/2015
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. augusta 2014, sp. zn. 1 Tost 29/2014
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. januára 2008, sp. zn. 2 Tost 2/2008.
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. januára 2008, sp. zn. 2 Tost 2/2008
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. februára 2016, sp. zn. 4 Tost 6/2016
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. júla 2008, sp. zn. 5 Tost 11/2008
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. júla 2015, sp. zn. 1 Tost 6/2015
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26. augusta 2015, sp. zn. 3 Tost 24/2015
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26. februára 2015, sp. zn. 6 Tost 4/2015
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 28. júna 2007, sp. zn. 1 Tdo V 5/2007
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. mája 2013, sp. zn. 6 Tost 17/2013 (R 93/2014)
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. septembra 2016, sp. zn. 5 Tost 38/2016
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. septembra 2016, sp. zn. 5 Tost 38/2016
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 3. januára 2014, sp. zn. 2 Tost 41/2013
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. apríla 2014, sp. zn. 3 Tost 15/2014
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. marca 2017, sp. zn. 3 Tost 10/2017
 - Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. marca 2017, sp. zn. 3 Tost 10/2017

- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. septembra 2014, sp. zn. 4 Tost 34/2014
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 5. apríla 2016, sp. zn. 4 Tost 14/2016
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 9. marca 2016, sp. zn. 3 Tost 10/2016
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 9. marca 2016, sp. zn. 6 Tost 10/2016
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 14. júna 2006, sp. zn. 3 To 66/2006.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 17. marca 2016, sp. zn. 6 Tost 11/2016
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. apríla 2014, sp. zn. 1 Tost 14/2014
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. apríla 2016, sp. zn. 4 Tost 13/2016
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. apríla 2016, sp. zn. 6 Tost 13/2016
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. augusta 2014, sp. zn. 1 Tost 28/2014
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. decembra 2010, sp. zn. 2 Tost 34/2010 (R 7/2012).
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 6. mája 2015, sp. zn. 3 Tost 13/2015
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 7. marca 2017, sp. zn. 3 Tost 7/2017
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 7. marca 2017, sp. zn. 3 Tost 7/2017
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 30. marca 2015, sp. zn. 6 Tost 8/2015 (R 89/2015)

Iné pramene

- Európska komisia (2017): Príručka o vydávaní a vykonávaní európskeho zatykača, C(2017) 6389 final

Summary: Detention in the European Arrest Warrant Proceedings in Theory and Practice

The European arrest warrant in the Slovak Republic is regulated by the Act No. 154/2010 Coll., which was adopted as the consequence of the implementation of

the Council Framework Decision 2002/584/JHA on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States. The work deals with the detention in the European arrest warrant proceedings in theory and practice. Indeed, the work analyses legislative and practical issues related to the detention. While the first section is focused to preliminary detention, the second section is focused on surrender detention. The third section is focused on the decision on detention.“.

doc. JUDr. et PhDr. mult. Libor Klimek, PhD.

Univerzita Mateja Bela

Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky
a forenzných disciplín

Kriminologické a kriminalistické výskumné centrum

Komenského 20

974 01 Banská Bystrica

Slovenská republika

libor.klimek@umb.sk

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

Trnavská Univerzita v Trnave

Právnická fakulta, Katedra trestného práva a kriminológie

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

Slovenská republika

eva.szabova@truni.sk

JUDr. Bystrík Šramel, PhD.

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Fakulta sociálnych vied, Katedra verejnej správy

Bučianska 4/A

917 01 Trnava

Slovenská republika

bystrik.sramel@ucm.sk

Zastavenie trestného stíhania ako následok neprimerane dlho trvajúceho trestného konania¹

Lukáš Michal'ov, Martin Baločko *

Abstrakt:

MICHAŁOV, Lukáš; BALOČKO, Martin: *Zastavenie trestného stíhania ako následok neprimerane dlho trvajúceho trestného konania*. Autori sa v tomto príspevku zaoberajú možnosťou zastavenia trestného stíhania zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdu v prípade neprimerane dlho trvajúceho trestného konania. Každý má právo, aby sa jeho vec prejedнала v primeranej lehote a neúmerňm naťahovaním trestného stíhania sa oslabuje aspekt individuálnej prevencie ako aj potreby trestnoprávnej reakcie zo strany štátu za spáchanie trestného činu. Autori poukazujú na relatívne nevyriešenú otázku zastavenia trestného stíhania v takomto prípade, hľadajú zákonné možnosti takéhoto postupu a pokúšajú sa racionálne odôvodniť prípustnosť takéhoto postupu.

Kľúčové slová:

trestné stíhanie, dĺžka trestného konania, zastavenie

Termination of Criminal Prosecution as such as the Consequence of Excessive Duration of Criminal Proceeding

Abstract:

MICHAŁOV, Lukáš; BALOČKO, Martin: *Termination of criminal prosecution as such as the consequence of excessive duration of criminal proceeding*. In this paper, authors deal with the possibility of terminating the criminal prosecution by law enforcement authorities and the court in the case of excessively long duration of criminal proceedings. Everyone has the right to discuss his case in due time and by disproportionately prosecution the aspect of individual prevention as well as the need for a criminal reaction of the state to a crime weakens. The authors point to a relatively unresolved problem of terminating criminal prosecution in such a case, looking for the legal possibilities of such a procedure and trying to rationally justify the admissibility of such a procedure.

Key words:

criminal prosecution, duration of criminal proceedings, termination

¹ Predložený článok vznikol s podporou a je výstupom riešenia výskumného projektu APVV-16-0362 „Privatizácia trestného práva – hmotnoprávne, procesnoprávne, kriminologické a organizačno-technické aspekty“.

* JUDr. Lukáš Michal'ov, PhD., Katedra trestného práva, Právnická fakulta UPJŠ v Košiciach; JUDr. Martin Baločko, sudca na Okresnom súde Košice I.

Úvod

Právo na prejednanie trestnej veci v primeranej lehote je možno považovať za jeden zo základných atribútov trestného procesu. Toto právo má základ v Ústave č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava Slovenskej republiky“), podľa ktorej každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.² Právo na prejednanie veci v primeranej lehote je následne premietnuté aj do zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“), podľa ktorého každý má právo, aby jeho trestná vec bola spravodlivo a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom v jeho prítomnosti tak, aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom, ak tento zákon neustanovuje inak.³ Tvrdenie o tom, že ide o jedno z esenciálnych práv zákonného procesu podporuje aj to, že právo na prejednanie veci v primeranej lehote je zakotvené aj vo viacerých medzinárodných zmluvách, ktorých zmluvnou stranou je aj Slovenská republika, napríklad v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor o ochrane LP a ZS“), podľa ktorého každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený.⁴

1. Dĺžka trestného konania

Medzinárodná, ani vnútroštátna právna úprava napriek tomu, že jasne stanovuje potrebu prejednať vec v primeranej lehote, neupravuje *expressis verbis* zákonné limity dĺžky trvania trestného konania. Primeranosť lehoty, v ktorej má byť trestné konanie skončené, nemožno určiť pre všetky prípady rovnako. Celková dĺžka závisí jednak od objektívnych faktorov a jednak od subjektívnych faktorov.⁵ Je zrejmé, že nastaviť všeobecné limity dĺžky trvania trestného stíhania je viac než utópiou a každý jeden prípad je potrebné posudzovať špecificky. Do úvahy je potrebné vziať rôzne faktory vzťahujúce sa na konkrétnu vec, pre koľko skutkov sa vedie trestné stíhanie, aká je zložitosť trestnej veci, rozsah spisového materiálu, aký nápad má konkrétny samosudca, resp. senát, pripravenosť prokurátora, koľko je obvinených prípadne obžalovaných, či sú väzobne stíhaní, alebo nie, alebo aký je stav dôkaznej situácie. Rozhodujúce je tiež ako aktívne, resp. pasívne sa trestného konania zúčast-

2 Čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

3 § 2 ods. 7 Trestného poriadku

4 Čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane LP a ZS

5 ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX. 2015.

ňuje obvinený, resp. jeho obhajca, či podávajú návrhy na vykonanie dokazovania, či sa zúčastňujú procesných úkonov a tiež nemožno vylúčiť ani tendenčné vytváranie prietáhov zo strany obvineného a jeho obhajcu. Nepochybne aj riadne splnenie si povinnosti svedka dostaviť sa na predvolanie vplýva na dĺžku trestného konania.

Isté limity dĺžky trvania trestného konania možno nájsť len v prípravnom konaní. Prípravné konanie je štádiom trestného konania, ktoré sa označuje ako konanie predsúdne. V zmysle platnej právnej úpravy je prípravné konanie úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej.⁶ V intenciách uvedeného vyšetřovanie obzvlášť závažných zločinov je potrebné skončiť do šiestich mesiacov od vznesenia obvinenia; v ostatných prípadoch do štyroch mesiacov.⁷ Tieto limity však nepovažujeme za statické, nakoľko ak nie je vyšetřovanie skončené v týchto lehotách, policajt prokurátorovi písomne oznámi, prečo nebolo možné vyšetřovanie skončiť v ustanovených lehotách, aké úkony treba ešte vykonať a aký čas bude ešte vyšetřovanie pokračovať. Prokurátor môže policajtovi určiť inú lehotu, akú má vyšetřovanie ešte trvať.⁸

Limity stanovuje vo svojej rozhodovacej praxi Európsky súd pre ľudské práva, ktorý vo výnimočných prípadoch uznal za primeranú lehotu konania pred vnútroštátnymi orgánmi lehotu v trvaní 6 rokov.

2. Možnosti kompenzácie v prípade neprimeranej dĺžky trestného konania

V zmysle súčasnej doktríny Európskeho súdu pre ľudské práva a súčasnej rozhodovacej praxe je možné neprimeranú dĺžku trestného konania kompenzovať viacerými spôsobmi.

Prvou alternatívou je aplikácia inštitútu umožňujúceho znížiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby, konkrétne ide o aplikáciu ust. § 39 Trestného zákona, najmä pre zbytočné prietahy v konaní zapríčinené postupom orgánov činných v trestnom konaní a súdu.

Druhou alternatívou je finančná kompenzácia, ktorú môže v prípade porušenia práva na prejednanie veci v primeranej lehote priznať Ústavný súd, prípadne Európsky súd pre ľudské práva.⁹

V aplikačnej praxi sa tiež ako ďalšia alternatíva vyskytla aplikácia ust. § 44 Trestného zákona a teda, išlo o upustenie od súhrnného trestu z dôvodu neprimeranej dĺžky trestného konania.

6 § 10 ods. 15 Trestného poriadku

7 § 209 ods. 2 Trestného poriadku

8 § 209 ods. 3 Trestného poriadku

9 ZÁHORA, J.: Nepeňažné prostriedky nápravy neprimeranej dĺžky trestného konania. *Justičná revue*, 66, 2014, č. 6-7, s. 78-804

Ďalšou alternatívou je práve zastavenie trestného stíhania, pričom podľa nášho názoru ide o tú najvyššiu možnosť kompenzácie vo vzťahu k obvinenému, v dôsledku ktorej sa trestné konanie končí bez potreby rozhodnutia o vine, resp. nevine obvineného. Tejto alternatíve sa budeme venovať nižšie.

3. Zastavenie trestného stíhania v prípade neprimeranej dĺžky trestného konania

Uvedomujúc si následky tohto procesného postupu si dovoľíme vysloviť presvedčenie, že takýto postup by mal byť zvolený len v extrémnych prípadoch, nakoľko pri takejto možnosti by mal orgán aplikujúci právo vziať do úvahy nielen ochranu verejného záujmu, teda ochranu spoločnosti pred nežiaducimi konaniami, ale aj právo osoby obvinenej na prejednanie jeho trestnej veci v primeranej lehote. Do úvahy je potrebné vziať nielen charakter a závažnosť trestnej činnosti, ale aj dôvody neprimeranej dĺžky trestného konania. Sme toho názoru, že pokiaľ trestné konanie trvá desať rokov a viac, je už nutné zamyslieť sa nad týmto postupom rešpektujúc vyššie načrtnutú schému proporcionality. Poďme sa teda zamyslieť nad odôvodnením možnosti zastavenia trestného stíhania.

Podľa ustálenej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky sa otázka, či v konkrétnom prípade bolo alebo nebolo porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu podľa troch základných kritérií, ktorými sú zložitnosť veci, správanie sa účastníka konania a postup súdu.¹⁰ Z hľadiska posledného kritéria pre posúdenie prerokovania veci bez zbytočných prieťahov je potrebné zhodnotiť, či je možné postup orgánov činných v trestnom konaní a postup súdu hodnotiť ako postup, ktorý by zodpovedal ústavným princípom o postupe s osobitnou starostlivosťou a v súlade so zásadou rýchlosti trestného konania.

V zmysle ustálenej súdnej praxe, ale aj názorov viacerých zástupcov aplikačnej praxe¹¹ zastavenie trestného stíhania pre neúmernú dĺžku konania neprichádza v zásade do úvahy, lebo žiadna vnútroštátna úprava, ani medzinárodná zmluva k takémuto postupu Slovenskú republiku, konkrétne orgány činné v trestnom konaní a súdy, nezaväzuje. Neúmernú dĺžku konania môže súd zohľadniť pri výmere trestu, a tak poskytnúť dotknutej osobe spravodlivé zadosťučinenie.¹²

Uplynutím doby presahujúcej desať rokov a viac od spáchania skutkov, či začatia trestného stíhania je však možné z hľadiska práva na spravodlivý proces v zmysle Dohovoru o ochrane ĽP a ZS považovať za extrémny prípad, ktorý by mohol odôvodniť možnosť trestné stíhanie zastaviť.

10 Pozri napr. II. ÚS 26/95, I. ÚS 3/00

11 Pozri napr. REPA, O.: *Prieťahy v trestnom konaní a ich kompenzácia*. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a542-prietahy-v-trestnom-konani-a-ich-kompenzacia>

12 MOLEK, P.: *Právo na spravodlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012

Ústava Slovenskej republiky zaručuje, že každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov. Dohovor o ochrane ĽP a ZS zakotvuje, že každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom. Primeraná lehota, v ktorej má byť vec prejednaná, nie je výslovne stanovená, je však riešená judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva. Z nej vyplýva, že v trestnom konaní lehota začína plynúť od vznesenia obvinenia. Pri posudzovaní lehoty je potrebné prihliadať na zložitosť prípadu, správanie sa osôb, ktoré mohli prispieť k prieťahom a tiež k spôsobu, akým štátne orgány záležitosť prejednávali. Vo výnimočných prípadoch Európsky súd pre ľudské práva uznal za primeranú lehotu konania pred vnútroštátnymi orgánmi lehotu v trvaní 6 rokov.¹³

Z vyššie uvedeného a z odôvodnení spomínaných citovaných rozhodnutí vyplýva, že súdy zmluvných strán Dohovoru o ochrane ĽP a ZS sa už zaoberali otázkou aj možného zastavenia trestného stíhania s poukazom na čl. 6 Dohovoru o ochrane ĽP a ZS v prípadoch, ak toto trvá neúmerne dlhú dobu. Z týchto rozhodnutí vyplýva, že zastavenie trestného stíhania v týchto prípadoch nie je celkom vylúčené, avšak musí ísť o extrémny prípad.

Hoci Európsky súd pre ľudské práva nevyvodil z porušenia čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ĽP a ZS povinnosť zmluvného štátu automaticky kompenzovať prieťahy v konaní zastavením trestného stíhania, súčasne takú formu kompenzácie pripustil, lebo ju považuje za dostatočnú nápravu porušeného práva, ak ho národný súd použije výslovne preto, že bolo porušené právo na prejednanie veci v primeranej lehote.¹⁴ Ústavný súd Slovenskej republiky uviedol, že už veľa zmluvných štátov Dohovoru o ochrane ĽP a ZS uplatňuje vo vnútroštátnom práve bezprostrednú kompenzáciu práva na primeranú dĺžku trestného konania, napríklad Belgicko, Holandsko, Nemecko, Nórsko, Švajčiarsko a aj Česko¹⁵ a na základe judikatúry najvyšších článkov súdnej sústavy (najvyšších súdov, či ústavných súdov) sa v týchto štátoch vyvodzujú z prekročenia primeranej lehoty konania dôsledky, vo výnimočných prípadoch aj pre možnosť zastavenia trestného stíhania.

Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti tohto ústavného zákona, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd.¹⁶

Česká a Slovenská federatívna republika vstúpila do Rady Európy v roku 1992 a Dohovor o ochrane ĽP a ZS ratifikovala 19.03.1992. Dohovor o ochrane ĽP a ZS

13 Pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej SR III Tost 12/08

14 I.ÚS 236/11

15 Porovnaj nález Ústavného súdu Českej republiky IV ÚS 380/09 uverejnený v Sbirke nálezů a uznesení vo zv. 55/č.213

16 Čl. 154c Ústavy Slovenskej republiky

sa pre Slovenskú republiku stal záväzným jej vznikom, a to aj napriek tomu, že po zániku spoločného štátu sa Slovenská republika musela o členstvo v Rade Európy opätovne uchádzať.

Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby boli trestné činy náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.¹⁷ Orgány činné v trestnom konaní musia trestné veci prejednávať čo najrýchlejšie a dôsledne zachovávať občianske práva zaručené Ústavou Slovenskej republiky. Tieto zásady patria k základným zásadám nášho Trestného poriadku a vychádzajú z čl. 48, 49 a 50 Ústavy Slovenskej republiky.

Ochrana práva na primeranú dĺžku konania, ktoré garantuje čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ĽP a ZS, resp. kompenzácia jeho porušenia môže byť dosiahnutá prostriedkami, ktoré sú vlastné trestnému právu, ak sú jeho normy vykladané ústavne konformným spôsobom. Tento postup samosudcov a senátov všeobecných súdov je aj istou formou prevencie pred nastúpením zodpovednosti súdu – štátu a jeho povinnosti ku kompenzácii vo finančnom vyjadrení.

Výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.¹⁸

Je povinnosťou všeobecných súdov v situácii, keď jeden právny predpis dovoľuje dvojaký výklad, jeden ústavne konformný a jeden ústavne nekonformný, vykladať právny predpis spôsobom ústavne konformným. Toto právo a zároveň povinnosť všeobecných súdov sa však nedá použiť vtedy, keď jednoznačné znenie normatívneho textu, i keď sa javí všeobecnému súdu ako ústavne konformné, vylučuje jeho interpretáciu iným spôsobom. Na druhej strane ústavne konformný výklad právnej normy, resp. výklad právnej normy vôbec nemôže siahať tak ďaleko, aby sa dostal do rozporu so znením, resp. so zmyslom vykladaného normatívneho textu. V takomto prípade by totiž už nešlo o výklad, ale o faktickú novelizáciu právnej normy. Možnosť zastavenia trestného stíhania v prípade neprimerane dlho trvajúceho trestného stíhania však podľa nášho názoru nezasahuje do vyššie načrtnutého záveru o možnostiach súdnej interpretácie. Nejde totiž o výklad právnej normy, ktorá uvedený postup zakazuje, práve naopak, ide o ústavne konformný výklad právnej normy opierajúci sa o medzinárodnoprávnu doktrínu vo vzťahu k ustanoveniu, ktoré takýto postup nezakazuje. Domnievame sa, že hoci ust. § 215 Trestného poriadku *expressis verbis* nestanovuje možnosť zastaviť trestné stíhanie v prípade neprimerane dlho trvajúceho trestného stíhania, zároveň ani takú možnosť nevylučuje. Ak by sme šli ešte ďalej, jednou z možností zastavenia trestného

17 § 1 Trestného poriadku

18 Čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky

stíhania je jeho neprípustnosť¹⁹ a jedným z dôvodov neprípustnosti je situácia, ak to ustanovuje medzinárodná zmluva, ktorou nepochybne môže byť aj Dohovor o ochrane ĽP a ZS. Z uvedeného dôvodu sme toho názoru, že možnosť zastavenia trestného stíhania z dôvodov časovo excesívnych je ústavne konformne interpretovaná, nie je potrebné pri tejto možnosti aplikovať výklad, ktorý by *de facto* bol novelizáciou právnej normy a zároveň takýto postup neodporuje právnym princípom, práve naopak.

V súvislosti s výkladom a aplikáciou príslušných právnych predpisov musí súd tiež prihliadať na spravodlivú rovnováhu pri poskytovaní ochrany uplatňovaným právam a oprávneným záujmom účastníkov konania. Princíp spravodlivosti a požiadavka materiálnej ochrany práv sú totiž podstatnými a neopomenuteľnými atribútmi právnej ochrany, predovšetkým súdnej, v rámci koncepcie materiálneho právneho štátu. Nevyhnutnou súčasťou rozhodovacej činnosti súdov, ktorá zahŕňa aplikáciu abstraktných právnych noriem na konkrétne okolnosti individuálnych prípadov je zisťovanie obsahu a zmyslu právnej normy, uplatňovaním jednotlivých metód právneho výkladu. Ide vždy o metodologický postup, v rámci ktorého nemá žiadna z výkladových metód absolútne prednosť, pričom jednotlivé metódy by sa mali navzájom dopĺňať a viesť k zrozumiteľnému a racionálne zdôvodnenému vysvetleniu textu právneho predpisu.²⁰

Ústava Slovenskej republiky má povahu základného prameňa práva, ktorý je nadradený voči všetkým ostatným prameňom práva. V prípade, že ústavná úroveň úpravy verejne prenáša do vnútroštátneho právneho poriadku záväzky z medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, ústavná úprava bude slúžiť ako základňa ich praktickej aplikácie v právnej praxi Slovenskej republiky.

Vzhľadom na vyššie uvedenú právnu argumentáciu sme presvedčení, že súčasná právna úprava umožňuje zastaviť trestné stíhanie v prípade neprimeranej dĺžky trestného konania a prieskumov, a to za podmienky, že ide o extrémny prípad a záujem na ochrane verejného záujmu neprevyšuje záujem na ochrane práv obvineného. Čo je možné považovať za extrémny prípad je potrebné posudzovať od prípadu k prípadu s poukazom na jednotlivé aspekty trestného stíhania, ako aj vzhľadom na preventívnu funkciu trestného práva. Ak trestné stíhanie už trvá viac ako desať rokov, je to prvý aspekt, ktorý je potrebné vziať do úvahy. Extrémnym prípadom bude tiež situácia, ak po dlhší čas bezdôvodne neboli vykonávané v trestnom konaní procesné úkony, napríklad vyšetrovanie prakticky nepokračuje, alebo úsek od skončenia vyšetrovania do podania obžaloby, či nariadenia hlavného pojednávania je neprimeraný, či už z objektívnych alebo subjektívnych dôvodov. Extrémnym prípadom podľa nášho názoru je tiež, ak súd vo veci nenariaďuje pojednávania, hoci má aj enormný nával spisovej agendy, alebo z dôvodu zmeny obsadenia senátu, či

19 § 215 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku

20 Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky I Tost 12/2012

pracovnej neschopnosti členov senátu. Je potrebné uviesť, že nečinnosť štátnych orgánov z vyššie uvedených dôvodov nemôže byť na ťarchu osobe, voči ktorej sa trestné stíhanie vedie, navyše, ak Trestný poriadok ako základný procesnoprávny kódex obsahuje inštitúty štátneho donútenia umožňujúce vykonať trestné konanie bez zbytočných prieťahov. Za extrémny prípad tiež považujeme situáciu, ak je napríklad trestné stíhanie na dlhú dobu, napríklad viac ako desať rokov, prerušené najmä z dôvodu, že nemožno pre neprítomnosť obvineného alebo svedka vec náležite objasniť. Toto tiež podľa nášho názoru nemôže byť dôvodom na porušenie práva prejednať vec v primeranej lehote. Komplexne to, či ide o extrémny prípad, je možné vyvodiť z času, ktorý ubehol od spáchania skutku, z času od vznesenia obvinenia, zo závažnosti protiprávneho konania, zo správania sa obvineného od momentu spáchania trestného činu, najmä či viedol riadny život a komplexne aj z ust. § 34 ods. 1 a 34 ods. 4 Trestného zákona.

4. Formálny spôsob zastavenia trestného stíhania

V aplikačnej praxi sa vyskytli rozhodnutia, ktorými boli trestné stíhanie právoplatne zastavené pre neprimeranú dĺžku trestného konania a prieťahy v konaní,²¹ ale bolo možné postrehnúť aj ojedinelú snahu okresných súdov pre uvedený postup, ktoré však nenadobudli v konečnom dôsledku právoplatnosť.²² Trestné stíhanie bolo zastavené s poukazom na ust. § 215 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku, podľa ktorého prokurátor zastaví trestné stíhanie, ak je trestné stíhanie neprípustné podľa ust. § 9 Trestného poriadku. Podľa ust. § 9 ods. 1 písm. g) Trestného poriadku, trestné stíhanie nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené ak tak ustanovuje vyhlásená medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná. Tou medzinárodnou zmluvou je práve Dohovor o ochrane ĽP a ZS a konkrétne jeho čl. 6. ods. 1.

Vyskytujú sa aj názory, že vyššie uvedený formálny postup nie je správny a že trestné stíhanie je možné zastaviť priamo s poukazom na čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ĽP a ZS vzhľadom na charakter tejto medzinárodnej zmluvy, jej právnu silu a prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky.

Podľa nášho názoru otázka formálneho spôsobu zastavenia trestného stíhania by nemala byť tou primárnou otázkou. Tou primárnou otázkou je, či vôbec je takýto postup možný v prípade neprimeranej dĺžky trestného stíhania. Prípustnosť tohto postupu sme sa pokúsili racionálne a logicky zdôvodniť v stati 3. tohto článku. Na druhej strane je v právnom štáte rozumné požadovať, že aj rozhodnutia orgánov činných v trestnom konaní a súdu musia mať svoj presvedčivý právny výrokový základ, a preto táto otázka je na mieste. Vzhľadom na vnútroštátny charakter trest-

21 Napríklad Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 3 Tost 13/2008

22 Uznesenie Okresného súdu Košice I 2T 85/2005

ného práva a potrebu procesný postup podložiť ustanoveniami Trestného poriadku sa nazdávame, že formálne by malo byť trestné stíhanie v rozoberaných prípadoch zastavené s poukazom na ust. §§ 215 ods. 1 písm. d) a 9 ods. 1 písm. g) Trestného poriadku.

Záver

Účelom tohto príspevku bolo pomocou právnej argumentácie a analýzy posúdiť možnosť zastaviť trestné stíhanie v prípade jeho neprimeraného trvania a prietáhov v konaní. Sme toho názoru, že takáto možnosť podľa účinnej právnej úpravy v kontexte medzinárodných zmlúv prípustná je. Nestotožňujeme sa s názormi, ktoré takýto postup odmietajú a považujú už v minulosti takýto postup zvolený aj Najvyšším súdom Slovenskej republiky za judikatúrou a ustálenou rozhodovacou praxou za prekonaný. Inšpiráciou by nám mohli byť právne poriadky a judikatúra iných členských štátov Európskej únie, ktoré takúto formu kompenzácie za prietahy a neprimeranú dĺžku súdneho konania pripúšťajú. V tejto súvislosti poukazujeme na na čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ĽP a ZS a svoj názor opierame práve o túto normu. Je však zrejmé, že zastaviť trestné stíhanie nebude možné v každom jednom prípade, ale len v prípade extrémnom, pričom ochrana verejného záujmu nebude prevyšovať právom chránené záujmy obvineného.

Literatúra:

- ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX. 2015. ISBN 978-80-8155-057-7
- GÁBRIŠ, T.-JÁGER, R.: Trestné činy proti životu a zdraviu v predcyrilometodskom a cyrilometodskom práve. In *Trestné činy proti životu a zdraviu včera a dnes*. Ostrava : Key Publishing, 2015. s. 34-46. ISBN 978-80-7418-248-8
- MOLEK, P.: *Právo na spravodlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-8-7357-748-3
- REPA, O.: *Prietahy v trestnom konaní a ich kompenzácia*. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a542-prietahy-v-trestnom-konani-a-ich-kompenzacia>
- TUROŠÍK, M.: *Roman Law*. Banská bystrica : Univerzita Mateja Bela. ISBN 978-80-557-0556-9
- ZÁHORA, J.: Nepeňažné prostriedky nápravy neprimeranej dĺžky trestného konania. *Justičná revue*, 66, 2014, č. 6-7, s. 78-804
- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
- Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp.zn. IV. ÚS 380/09
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej SR, sp.zn. III Tost 12/08
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp.zn. I Tost 12/2012
- Rozhodnutie I.ÚS 236/11

- Rozhodnutie II. ÚS 26/95
- Rozhodnutie I. ÚS 3/00
- Ústava č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
- Uznesenie Okresného súdu Košice I, sp.zn. 2T 85/2005
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp.zn. 3 Tost 13/2008
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

Summary: Termination of criminal prosecution as such as the consequence of excessive duration of criminal proceeding

The purpose of this paper was to analyze the possibility of terminating criminal prosecution in the event of its excessive duration and delays in criminal proceedings. We believe that such an option is acceptable according to international law treaties. We do not agree with opinions that refuse such a procedure. We could find inspiration in the law and jurisprudence of other member states of the European Union that allow such a form of compensation for delays and excessive duration of criminal proceedings. We point out to article 6 (1) of the European Convention on Human Rights and our opinion is based on this convention. However, it is clear that terminating of prosecution is not possible in any excessive proceeding, but only in the extreme case, while the protection of the public interest will not exceed the legitimate interests of the accused.

JUDr. Lukáš Michal'ov, PhD.
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Právnická fakulta, Katedra trestného práva
Kováčska 26, 040 75 Košice
lukas.michalov@upjs.sk

JUDr. Martin Baločko
Okresný súd Košice I
Štúrova 29, 041 60 Košice
martin.balocko@justice.sk

Uplatnenie nároku za škodu spôsobenú štatutárnym orgánom obchodnej spoločnosti zo strany veriteľa

Jitka Mlynarčíková *

Abstrakt:

MLYNARČÍKOVÁ, Jitka: *Uplatnenie nároku za škodu spôsobenú štatutárnym orgánom obchodnej spoločnosti zo strany veriteľa*. Príspevok sa zameriava na právnu úpravu uplatňovania nárokov zo zodpovednosti štatutárnych orgánov za škodu spôsobenú obchodnej spoločnosti pri výkone ich pôsobnosti zo strany tretích subjektov, a to veriteľov. Na podklade analýzy právnej úpravy autorka identifikuje nutnosť legislatívnej zmeny v záujme rozšírenia zodpovednosti štatutárnych orgánov vo vzťahu k veriteľom za ich škodlivé konanie v rozpore s odbornou starostlivosťou, ako i v záujme reálnej uplatniteľnosti tejto zodpovednosti v praxi zo strany veriteľov.

Kľúčové slová:

zodpovednosť štatutárneho orgánu, škoda, veriteľ, vymožiteľnosť pohľadávky.

Creditor's Claims for Damage Caused by a Statutory Body

Abstract:

MLYNARČÍKOVÁ, Jitka: *Creditor's Claims for Damage Caused by a Statutory Body*. This article focuses on legal regulation of the satisfying creditors' claims against statutory bodies from their professional liability. On the grounds of analysis, the author identifies the need to change the legislation in order to extend the specific professional responsibility of statutory bodies for damage caused to company and to encourage the applicability of the rules on liability from the third parties (creditors).

Key words:

the responsibility of statutory body, damage, creditor, enforceable claims.

Úvod

Konateľom a členom predstavenstva ako štatutárnym orgánom kapitálových spoločností (ďalej pre účely článku aj „štatutárny orgán“), ktorými sú spoločnosť s ručením obmedzeným, akciová spoločnosť a jednoduchá spoločnosť na akcie, zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len

* JUDr. Ing. Jitka Mlynarčíková, LL.M., externá doktorandka Fakulty sociálnych vied UCM v Trnave.

„ObZ“) ukladá viaceré povinnosti viažuce sa k výkonu ich funkcie. Členovia štatutárnych orgánov sú povinní svoju funkciu vykonávať s odbornou starostlivosťou a v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej spoločníkov, resp. akcionárov. Dôraz na odbornú starostlivosť sa vzťahuje na všetky zákonné povinnosti, ako aj povinnosti uložené spoločenskou zmluvou, stanovami alebo rozhodnutím valného zhromaždenia. Neraz ObZ predpokladá sankcie za ich porušenie, ako napr. odvolanie z funkcie, náhradu spôsobenej škody alebo zmluvnú pokutu. V dôsledku konania štatutárov, ktoré nie vždy je v súlade s odbornou starostlivosťou, dobrou vierou či záujmami spoločnosti, môže vzniknúť na strane spoločnosti škoda. Poznanie problematiky zodpovednosti za škodu štatutárnych orgánov je dôležité a vždy aktuálne, a to nielen v záujme samotných štatutárnych orgánov, ktorí samotní majú významný podiel na riadení a výsledkoch jednotlivých spomenutých kapitálových obchodných spoločností, ale i pre ochranu záujmov spoločníkov/akcionárov a najmä, čo pre účely článku považujem za najpodstatnejšie, aj pre ochranu veriteľov týchto obchodných spoločností.

1. Vzťah medzi štatutárnym orgánom a obchodnou spoločnosťou

Je nesporné, že pri výkone funkcie štatutárneho orgánu ide o obchodnoprávny vzťah medzi štatutárnym orgánom a spoločnosťou.¹ V dôsledku uvedeného je vylúčená možnosť podriadenia vzťahu medzi štatutárnym orgánom a spoločnosťou pod režim Zákonníka práce. Štatutárny orgán vykonáva svoju pôsobnosť zväčša tak, že má s obchodnou spoločnosťou uzatvorenú zmluvu o výkone funkcie, prípadne má uzatvorenú mandátnu zmluvu. Druhou možnosťou je situácia, keď štatutárny orgán nemá uzatvorenú žiadnu zmluvu a na vzťah medzi ním a spoločnosťou sa primerane uplatnia ustanovenia ObZ o mandátnej zmluve.² Štatutárny orgán teda má povinnosti mandatára; pre úplnosť treba dodať, že novela ObZ uskutočnená zákonom č. 264/2017 Z. z. tieto povinnosti ukladá i osobe fakticky vykonávajúcej pôsobnosť štatutárneho orgánu bez toho, aby bola do takejto funkcie štatutárneho orgánu vymenovaná alebo ustanovená (§ 66 ods. 7 ObZ).

Zásadnou požiadavkou výkonu funkcie štatutárneho orgánu, i vrátane faktického výkonu nevymenovanou/neustanovenou osobou, je povinnosť konať s odbornou starostlivosťou. Možno sa stretnúť i s pomenovaním dodržiavania pravidla podnikateľského úsudku, ktoré pochádza z anglosaskej oblasti („business judgement

1 Novelizácia ObZ, ktorá prebehla zákonom č. 500/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa ObZ, sa okrem iného zamerala práve aj na otázku režimu vzťahu medzi členom orgánu obchodnej spoločnosti a spoločnosťou. V § 261 ods. 3 písm. a) ObZ sa okrem iného doplnilo, že ObZ sa spravujú aj vzťahy medzi štatutárnym orgánom alebo členom štatutárnych a dozorných orgánov spoločnosti a obchodnou spoločnosťou.

2 GRABAN, A.: Konateľ spoločnosti s ručením obmedzením. 2. časť. In: *Bulletin Slovenskej advokácie* 6/2006. Bratislava. ASPI ID: LIT34035SK, 1 s.

rule“) a znamená, že člen štatutárneho orgánu má jednať vždy s potrebnou mierou znalostí a v dobrej viere, že koná v prospech spoločnosti. Povinnosť odbornej starostlivosti, resp. povinnosť konať so starostlivosťou riadneho hospodára, je koncipovaná zväčša ako povinnosť náležitej starostlivosti („duty of care“) a lojálnosti („duty of loyalty“),³ t.j. konať informovane v obhájiteľnom záujme spoločnosti bez uprednostňovania svojich vlastných záujmov, či záujmov blízkych alebo tretích osôb. Obchodnoprávny charakter vzťahu štatutára a spoločnosti je rozhodujúci i pre určenie zodpovednosti štatutárneho orgánu za porušenie povinnosti pri výkone jeho funkcie, teda i za porušenie povinnosti konať s odbornou starostlivosťou. Podľa § 757 ObZ totiž platí, že pre zodpovednosť za škodu spôsobenú porušením povinností ustanovených ObZ, a teda aj v prípade škody spôsobenej štatutárnym orgánom v dôsledku konania v rozpore s odbornou starostlivosťou, dobrou vierou a záujmami spoločnosti sa uplatnia ustanovenia § 373 a nasl. ObZ, upravujúce zodpovednosť za škodu.⁴

2. Odborná starostlivosť štatutárneho orgánu a rozšírenie jeho zodpovednosti za škodu spôsobenú spoločnosti vo vzťahu k veriteľom

ObZ výslovne neustanovuje požiadavky na výkon funkcie konateľa či člena predstavenstva. Podľa zákona o živnostenskom podnikaní však platí, že musia mať 18 rokov, spôsobilosť na právne úkony a musia byť bezúhonní. Uvedený výpočet však ešte nezaručuje riadny, profesionálny a lojálny výkon funkcie štatutárneho orgánu. Spôsob výkonu pôsobnosti štatutárnych orgánov kapitálových spoločností je v právnom poriadku Slovenskej republiky vymedzený v § 135a a § 194 ObZ. Hoci odborná starostlivosť nie je v ObZ definovaná, možno ňou chápať ako už bolo naznačené vyššie všeobecné znalosti a skúsenosti potrebné pre výkon určitej funkcie, s prihliadnutím na predmet podnikania, resp. činnosti. V ObZ možno nájsť príkladný výpočet krokov, ktoré by zo strany členov štatutárnych orgánov mali byť zachované, aby sa naplnila litera konania člena štatutárneho orgánu s odbornou starostlivosťou, resp. s náležitou starostlivosťou v prípade akciovej spoločnosti, ktorá zahŕňa v sebe i povinnosť vykonávať ju s odbornou starostlivosťou. Pod povinnosťou výkonu pôsobnosti zo strany štatutárnych orgánov s odbornou starostlivosťou, v súlade so záujmami spoločnosti, spoločníkov/akcionárov možno subsumovať najmä povinnosť štatutárnych orgánov zaobstarat' si a pri rozhodovaní zohľadniť všetky dostupné informácie týkajúce sa predmetu rozhodnutia, zachovávať mlčanlivosť o dôverných informáciách a skutočnostiach, ktorých prezradenie tretím oso-

3 ŠTENGLOVÁ, I. a spol.: *Zákon o obchodných korporáciách*. Praha: C.H.BECK, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7400-540-4, s. 150-151.

4 ŽITŇANSKÁ, L.: *Zodpovednosť členov orgánov vo vzťahu k spoločnosti v novele Obchodného zákonníka*. In: *Právo a podnikání* 12/2001. Praha. ISSN 1211-1120, s. 23.

bám by mohlo spoločnosti spôsobiť škodu alebo ohroziť jej záujmy alebo záujmy jej spoločníkov (akcionárov), ako i zákaz uprednostňovať svoje záujmy, záujmy len niektorých spoločníkov (akcionárov) alebo záujmy tretích osôb pred záujmami spoločnosti. Štatutárne orgány by teda mali jednoznačne konať so starostlivosťou primeranou funkcii alebo postaveniu konajúcej osoby po zohľadnení všetkých dostupných informácií, ktoré sa týkajú alebo môžu mať vplyv na jej konanie.⁵ Požiadavka odbornej starostlivosti štatutárneho orgánu pri výkone jeho pôsobnosti smeruje i k tomu, že štatutárny orgán by mal byť schopný predchádzať vzniku škodám, a to bez prihliadania na subjektívne, osobnostné predpoklady štatutárneho orgánu, ale s poukazom na objektívnu všeobecne požadovanú odbornú starostlivosť vyžadovanú na ten ktorý určitý druh úkonu či rozhodnutia.⁶ V súvislosti so zodpovednosťou štatutárneho orgánu za prípadnú škodu je však potrebné chápať povinnosť odbornej starostlivosti ako kumulatívne vymedzenú povinnosť, keďže štatutárny orgán musí ďalej byť i v dobrej viere, že koná v záujme spoločnosti, pričom na splnenie tejto podmienky je nutné, aby štatutárny orgán najskôr vynaložil isté primerané úsilie na to, aby záujmy spoločnosti, spoločníkov/akcionárov spoznal a vychádzajúc z tohto poznania potom následne s odbornou starostlivosťou posúdil ako má konať. ObZ nepredpokladá, že by osoba pôsobiaca ako štatutárny orgán nemala záujem na riadnom výkone tejto funkcie a na riadnom plnení si svojich povinností. Prax však býva iná s tým, že v dôsledku „nedbalého“ konania štatutárneho orgánu môže vzniknúť spoločnosti škoda. Z dôvodu zachovania práv spoločnosti na náhradu škody voči konateľom, resp. členom predstavenstva, obsahuje ObZ úpravu inštitútov, ktoré umožňujú uspokojenie nároku spoločnosti voči štatutárnym orgánom. Tieto inštitúty⁷ rozširujú zodpovednosť štatutárnych orgánov nie len vo vzťahu ku spoločnosti a ku spoločníkom/akcionárom, ale aj vo vzťahu k tretím osobám – veriteľom. Osobitným právnym inštitútom pre veriteľov je žaloba podľa § 135a ods. 5 a § 194 ods. 9 ObZ.⁸ Základným predpokladom uplatňovania takéhoto nároku v súdnom

5 ĎURAČINSKÁ, J.: *Povinnosť starostlivosti riadneho hospodára alebo povinnosť odbornej starostlivosti z hľadiska právnej komparatistiky*. [online]. Dostupné z https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/Bermudskytrojuhelnik/DuracinskaJana.pdf

6 PATAKYOVÁ, M.: *Obchodný zákonník. Komentár. 4. vydanie*. Bratislava: C.H. BECK. 2013. ISBN 978-80-89603-12-1, s. 572-574.

7 Napr. podľa § 122 ods. 3 ObZ pri spoločnosti s ručením obmedzeným, § 182 ods. 1 písm. e) ObZ pri akciovej spoločnosti.

8 Ust. § 135a ods. 5 ObZ.: „Nároky spoločnosti na náhradu škody voči konateľom môže uplatniť vo svojom mene a na vlastný účet veriteľ spoločnosti, ak nemôže uspokojiť svoju pohľadávku z majetku spoločnosti. Ustanovenia odsekov 1 až 3 sa použijú primerane. Nároky veriteľov spoločnosti voči konateľom nezanikajú, ak sa spoločnosť vzdá nárokov na náhradu škody alebo s nimi uzatvorí dohodu o urovnaní. Ak je na majetok spoločnosti vyhlásený konkurz, uplatňuje nároky veriteľov spoločnosti voči konateľom správca konkurznej podstaty.“ Ust. § 194 ods. 9 ObZ.: „Nároky spoločnosti na náhradu škody voči členom predstavenstva môže uplatniť vo svojom mene a na vlastný účet veriteľ spoločnosti, ak nemôže uspokojiť svoju pohľadávku z majetku

konaní je existencia pohľadávky veriteľa, ktorá smeruje voči spoločnosti, v ktorej je daný konateľ, resp. člen predstavenstva štatutárnym orgánom. Ďalším predpokladom je nemožnosť uspokojenia pohľadávky veriteľa z majetku spoločnosti, keď až po kumulatívnom splnení týchto dvoch predpokladov môže aj veriteľ spoločnosti vo vlastnom mene a na vlastný účet uplatniť, a to aj súdnou žalobou, nárok spoločnosti na náhradu škody voči štatutárnemu orgánu. Podanie takejto žaloby je však kvantitatívne obmedzené do výšky veriteľovej pohľadávky s príslušenstvom voči spoločnosti a i značne komplikované.

3. Predpoklady vzniku zodpovednosti štatutárneho orgánu

Medzi subjekty oprávnené v prípade spoločnosti s ručením obmedzeným uplatňovať náhradu škody vzniknutej tejto spoločnosti proti jednému alebo všetkým členom štatutárneho orgánu,⁹ sa zaraďuje samotná spoločnosť konajúca prostredníctvom konateľa/konateľov, spoločník, a tiež veriteľ spoločnosti, ktorý koná vo svojom mene a na vlastný účet. V mene akciovej spoločnosti môže uplatniť nároky voči členom predstavenstva dozorná rada, resp. menšinoví akcionári, ktorí majú akcie, ktorých menovitá hodnota dosahuje menej ako 5% základného imania spoločnosti, ak dozorná rada nesplní žiadosť týchto akcionárov na uplatnenie nárokov na náhradu škody, a tiež aj veriteľ akciovej spoločnosti vo svojom mene a na vlastný účet. Na jednoduchú spoločnosť na akcie sa primerane použijú ustanovenia ObZ o akciovej spoločnosti. Štatutárne orgány nesmú byť zbavené zodpovednosti, resp. ich zodpovednosť nesmie byť obmedzená. Zodpovednosť štatutárneho orgánu s ohľadom na majetok je neobmedzená, nakoľko v prípade vzniku škody je povinný uhradiť celú náhradu škody, a to zo svojho súkromného majetku. Okrem toho vyššie spomenuté premietnutie črt mandátu do úpravy kapitálových obchodných spoločností novelou v podobe zákona č. 500/2001 Z. z. prinieslo i dôležitý fakt, a to prenesenie dôkazného bremena o neporušení povinnosti konať s odbornou starostlivosťou pri výkone funkcie štatutárneho orgánu na samotný štatutárny orgán. Porušenie povinnosti štatutárnym orgánom konať s odbornou starostlivosťou sa preto zo zákona „ex lege“ prezumuje a jedná sa teda o objektívnu zodpovednosť, ktorú nie je možné vylúčiť ani zmluvou o výkone funkcie. Pokiaľ by aj osoby v postavení štatutárnych orgánov mali uzatvorené napr. pracovné zmluvy na výkon funkcie riaditeľov a podobne, tieto by boli v rozsahu, v akom sa prekrývajú s povinnosťami štatutárnych orgánov, neplatné.

spoločnosti. Ustanovenia odsekov 6 až 8 sa použijú primerane. Nároky veriteľov spoločnosti voči členom predstavenstva nezanikajú, ak sa spoločnosť vzdá nárokov na náhradu škody alebo s nimi uzatvorí dohodu o urovnaní. Ak je na majetok spoločnosti vyhlásený konkurz, uplatňuje nároky veriteľov spoločnosti voči členom predstavenstva správca konkurznej podstaty.“

9 V prípade plurality členov štatutárneho orgánu zodpovedajú spoločne a nerozdielne.

Na samotný vznik zodpovednosti štatutárneho orgánu za škodu sa vyžaduje kumulatívne naplnenie troch základných predpokladov, ako je vznik škody, porušenie zákonnej povinnosti a príčinná súvislosť medzi porušením povinnosti a vznikom škody, vrátane neexistencie okolností vylučujúcich zodpovednosť. Subjekty oprávnené uplatňovať nárok na náhradu škody voči štatutárnemu orgánu tak budú síce preukazovať vznik škody spôsobenej porušením povinnosti štatutárneho orgánu a príčinnú súvislosť medzi vznikom škody a porušením povinnosti štatutárneho orgánu, avšak dôkaz o tom, že štatutárny orgán konal s odbornou starostlivosťou a v dobrej viere, v súlade so záujmami spoločnosti, spoločníkov/akcionárov, musí produkovať sám štatutárny orgán.⁶ I napriek spomenutej objektívnej zodpovednosti v ďalšom texte uvediem úskalia popísaného inštitútu podľa § 135a ods. 5 a § 194 ods. 9 ObZ. ObZ tiež zaviedol osobitný predpoklad, pri preukázaní ktorého štatutárny orgán nezodpovedá za škodu, resp. sa zbavuje svojej zodpovednosti, a to síce, keď štatutárny orgán vykonával uznesenie valného zhromaždenia. Uvedený liberačný dôvod však neplatí, ak je uznesenie valného zhromaždenia v rozpore s právnymi predpismi, spoločenskou zmluvou alebo stanovami alebo ak ide o povinnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu. Napriek snahe mnohých členov štatutárnych orgánov vyhnúť sa svojej zodpovednosti za škodu tvrdením, že konali v súlade s uznesením valného zhromaždenia, nie je možné prijať bez ďalšieho záver, že škodlivé konanie uskutočnené podľa pokynov/rozhodnutia valného zhromaždenia je automaticky vyňaté spod zodpovednostného režimu štatutára. Napriek tomu, že štatutárny orgán je v zásade povinný spravovať sa uznesením valného zhromaždenia, nikto ho nemôže nútiť k tomu, aby konal protiprávne, a to ani valné zhromaždenie. Ak by sa štatutár takýmto protiprávnym uznesením valného zhromaždenia spravoval, bol by zodpovedný za následky svojho konania, keďže je povinný v rámci odbornej starostlivosti podľa môjho názoru skúmať vhodnosť pokynov valného zhromaždenia, vrátane ich prípadného konfliktu so zásadou zneužitia práva (§ 56a ObZ).¹⁰

4. Vybrané aplikačné problémy uplatňovania zodpovednosti za škodu vzniknutú voči štatutárnemu orgánu veriteľom

Realita a prax ukazujú, že ako členovia štatutárnych orgánov kapitálových spoločností často pôsobia osoby, ktoré žiadnu odbornú starostlivosť nedodržiavajú, nakoľko ide len o formálnych štatutárov, často s rôznym sociálnym statusom (napr. bezdomovci), ktorí zväčša ani nemajú žiaden postihnuteľný majetok. Keďže tieto osoby tzv. „biele kone“ sa nemusia obávať majetkových dopadov, hoci by aj boli

¹⁰ Ust. § 56a ObZ: „Zneužitie práv spoločníka, najmä zneužitie väčšiny alebo menšiny hlasov v spoločnosti, sa zakazuje. Akékoľvek konanie, ktoré znevýhodňuje niektorého zo spoločníkov zneužívajúcim spôsobom, sa zakazuje.“

na náhradu škody v prípade úspechu veriteľa v súdnom spore zaviazané, pôsobia v obchodných spoločnostiach práve predovšetkým proti záujmom veriteľov týchto spoločností. Nie je ničím ojedinelým že vznikajú situácie, keď obchodná spoločnosť platobne neschopná a výrazne zadlžená, odpredáva majetok po „odobrení“ zo strany valného zhromaždenia za nižšie ceny, než za aké by bolo možné tento majetok predať, a teda zinkasovať vyšší výnos do majetku obchodnej spoločnosti, čo by bolo pri jej platobnej situácii v jej záujme a predovšetkým v záujme uspokojenia pohľadávok jej veriteľov. Predaj „pod cenu“ býva zdôvodňovaný napríklad tým, že majetok mal údajné vady, v dôsledku čoho je nižšia cena opodstatnená a pod. Situácie a „*modus operandi*“ v škodlivom konaní štatutárov využívané za účelom dosiahnutia stavu nemajetnosti spoločnosti, a teda nevykonalnosti pohľadávok veriteľov obchodnej spoločnosti, či za účelom zbavenia sa majetku spoločnosti, z ktorého by mohlo dôjsť k uspokojeniu pohľadávky veriteľa, výsledkom čoho je opäť nevykonalná pohľadávka pre veriteľa, sú viaceré a neustále sa inovujú. Už na prvý pohľad je každému zrejmé, že spomenuté postupy sa nijako nesúbia s odbornou starostlivosťou s akou má štatutár vždy podľa ObZ konať, pričom poškodzujú samotnú právnickú osobu – obchodnú spoločnosť, ale predovšetkým vzniknutý dôsledok takéhoto škodlivého konania v podobe nemajetnosti spoločnosti je nepriaznivý a v niektorých prípadoch až likvidačný pre veriteľov. Navyše v právnej úprave absentujú efektívne spôsoby ochrany veriteľov kapitálových obchodných spoločností za účelom reálnej možnosti vymôcť náhradu škody spôsobenej spoločnosťou od samotných štatutárov, v dôsledku ktorých konania v rozpore s odbornou starostlivosťou ku škodlivému dôsledku došlo. Legálne uplatňovanie nároku veriteľa zo zodpovednosti za škodu voči štatutárnemu orgánu kapitálovej obchodnej spoločnosti vo svojom mene a na vlastný účet je pri súčasnej platnej právnej úprave obsiahnutej v ust. § 135a ods. 5 a § 194 ods. 9 ObZ značne obmedzené. Uvedené spôsobuje oslabenie postavenia veriteľských subjektov napriek skutočnosti, že práve oni sú subjektmi vo vzťahu, ku ktorým si obchodná spoločnosť nesplnila svoju povinnosť uhradiť pohľadávku. V rozoberanom ustanovení § 135a ods. 5 a § 194 ods. 9 ObZ, je síce upravený spôsob nepriameho uplatňovania nárokov zo zodpovednosti za škodu, avšak tento povolený vstup veriteľa do vzťahu medzi spoločnosťou a jej štatutárnym orgánom je pomerne komplikovaný. Uvedené spôsobuje, že jeho reálna uplatniteľnosť zo strany veriteľov a efektívnosť je minimálna. Zložitosť nepriameho uplatnenia nárokov zo zodpovednosti za škodu veriteľom spočíva najmä v tom, že zákonodarcu vytvoril výrazný tlak na veriteľa, aby tento uniesol značne náročné dôkazné bremeno o viacerých právnych vzťahoch. Aby veriteľ mohol vôbec začať uvažovať o uplatňovaní predmetného nároku, musí mať vlastnú existujúcu, splatnú a nevykonalnú pohľadávku, keď v zásade sa prijíma prax, že na pohľadávku by mal mať veriteľ exekučný titul,¹¹ a teda veriteľ musí naj-

11 Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Obo/125/08 z 16.03.2009, dostupné na: http://www.supcourt.gov.sk/data/att/13698_subor.pdf.

prv vynaložiť svoje vlastné finančné prostriedky na to, aby sa napr. súdnou cestou dopracoval k právoplatnému a vykonateľnému platobnému rozkazu alebo rozsudku zaväzujúceho spoločnosť na plnenie. Ako problematické možno vnímať i to, že ObZ nedefinuje, kedy možno mať za to, že pohľadávka spĺňa kritérium nevymožiteľnosti, a či takýto charakter pohľadávky je spojený len so štádiom konkurzného konania, reštrukturalizácie, prípadne ich začatím,¹² alebo aj so štádiom exekučného konania, či blokováním peňažných prostriedkov na bankovom účte spoločnosti. V rozhodovacej praxi súdov sa možno stretnúť i s takou argumentáciou smerujúcou v neprospech uplatňovania nároku veriteľom inštitútom podľa § 135a ods. 5 ObZ či podľa § 194 ods. 9 ObZ, keď je podľa súdu vylúčené, aby navrhovateľ ako veriteľ obchodnej spoločnosti požadoval v súdnom konaní podľa spomenutých ustanovení ObZ svoj nárok na náhradu škody voči štatutárovi, ak samotná „poškodená“ obchodná spoločnosť neeviduje voči štatutárovi žiaden nárok na náhradu škody.¹³ Uvedené skutočnosti možno ponímať ako negatívum právnej úpravy, keď dôkazné bremeno o nedostatku majetku spoločnosti na uspokojenie veriteľovej pohľadávky je na samotnom veriteľovi s obmedzenými možnosťami byť v dokazovaní úspešný, a tiež sa nestotožňujem s tým, že neevidovanie škody voči štatutárovi zo strany spoločnosti automaticky rovná sa neexistencia škody ako takej, keďže spoločnosť nemusí mať záujem na uplatňovaní a teda aj evidovaní akejkoľvek škody voči svojmu štatutárnemu orgánu. Nedostatok majetku veriteľa v procesnom postavení navrhovateľov v súdnom spore preukazujú v konaní len veľmi ťažko napr. zastavením exekučného konania pre nedostatok majetku, zastavením konkurzného konania pre nedostatok majetku, prípadne inými zákonnými dôvodmi o tom, že spoločnosť fakticky a právne majetok nemá.¹⁴ Uvedený nedostatok majetku by vedel veriteľ preukazovať napr. prostredníctvom účtovníctva, ktoré však žalujúci veriteľ k dispozícii nemá a na judikovanie pohľadávky súdom a jej následné bezúspešné vymáhanie prostredníctvom súdneho exekútora musí ako už bolo spomenuté vynaložiť nemalé finančné prostriedky a čas s tým, že úspešnosť ich návratnosti je viac než otázná. Už teda samotné preukázanie základného hmotnoprávneho predpokladu tohto modifikovaného nároku spoločnosti na náhradu škody voči štatutárnemu orgánu, ktorý uplatňuje veriteľ vo svojom mene a na vlastný účet, je pre veriteľa obtiažne. O nič ľahšie v prospech veriteľov však nevyznieva ani preukázanie predpokladov zodpovednosti štatutárneho orgánu za škodu, t.j. preukázanie vzniku škody, porušenia povinnosti a príčinnej súvislosti medzi porušením povinnosti a vznikom škody. Je

12 UŠIAKOVÁ, L.: Uplatňovanie nárokov zo zodpovednosti za škodu spôsobenú štatutárnym orgánom kapitálovej spoločnosti pri výkone funkcie tretími osobami vo svojom mene a na vlastný účet – vybrané problémy. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, 4/2012. Brno, ISSN 1210-9126, s. 363.

13 Rozsudok Krajského súdu Žilina, sp. zn. 6Co/83/2014 z 30.07.2014. Dostupné z <http://merit.slv.cz/KSZA/6Co/83/2014>.

14 Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5Obdo/3/2009 z 27.02.2009, dostupné na: http://www.supcourt.gov.sk/data/att/8178_subor.pdf.

nepriaznivé, že ObZ myslí sice na veriteľa ako na aktívne legitimovaný subjekt, ktorý môže uplatňovať škodu spôsobenú škodným konaním štatutárneho orgánu spoločnosti na vlastný účet a vo svojom mene s limitáciou do výšky jeho vlastnej pohľadávky, avšak dôkazná pozícia, v ktorej sa takýto veriteľ nachádza, keďže ide o osobu stojacu mimo obchodnú spoločnosť bez prístupu k účtovníctvu spoločnosti a k informáciám o spoločnosti, je veľmi náročná, ba až od počiatku nepriaznivá s mizivou šancou na úspech v spore. Vzhľadom na tieto skutočnosti je tento inštitút zodpovednosti štatutárneho orgánu vo vzťahu k tretím osobám (veriteľom) využívaný v praxi ojedinele a napriek jeho formálnemu zakotveniu v ObZ je možné o jeho efektívite a účelnosti polemizovať.

Pre porovnanie uvediem český právny poriadok, kde od 01.01.2014 platí zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (ďalej len „OZ ČR“) ako aj zákon č. 90/2012 Sb o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (ďalej len „ZOK“). Česká právná úprava v OZ ČR zadefinovala priamu zodpovednosť členov akéhokoľvek voleného orgánu, teda aj štatutárneho orgánu, keď stanovila, že členovia ručia za záväzky spoločnosti veriteľom svojim majetkom v rozsahu, v akom nenahradili právnickej osobe škodu, ktorú jej spôsobili porušením povinnosti pri výkone svojej funkcie.¹⁵ ZOK zas stanovil povinnosť vydať prospech zo strany osoby, vrátane štatutárneho orgánu, ktorý porušil povinnosť konať so starostlivosťou riadneho hospodára a ktorý v súvislosti s takýmto jednaním získal.¹⁶ Ďalším prípadom, kedy štatutárnemu orgánu obchodnej spoločnosti vzniká, resp. môže vzniknúť, zákonné ručenie za splnenie povinností obchodnej spoločnosti možno identifikovať v ust. § 68 ods. 1 ZOK, ktoré sankcionuje štatutárny orgán za porušenie starostlivosti riadneho hospodára a nevykonanie, neprijatie racionálnych opatrení na to, aby došlo k odvráteniu úpadku spoločnosti, resp. sankcionuje také konanie štatutárneho orgánu, keď v rozpore so starostlivosťou riadneho hospodára sám spoločnosť do úpadku priviedol.¹⁷ Česká právná úprava teda ako je vidno značne sprísnila zodpovednosť člena štatutárneho orgánu v prípadoch, keď ich konanie vedie až k úpadku spoločnosti a položila legislatívny základ ochrany

15 Ust. § 159 ods. 3 OZ ČR: „Nenahradil-li člen voleného orgánu právnické osobě škodu, kterou jí způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, ručí věřiteli právnické osoby za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na právnické osobě nemůže domoci.“

16 Ust. § 53 ods. 1 ZOK: „Osoba, která porušila povinnost péče řádného hospodáře, vydá obchodní korporaci prospěch, který v souvislosti s takovým svým jednáním získala. Není-li vydání prospěchu možné, nahradí ho povinná osoba obchodní korporaci v penězích.“

17 Ust. § 68 ods. 1 ZOK: „Soud může na návrh insolvenčního správce nebo věřitele obchodní korporace rozhodnout, že člen nebo bývalý člen jejího statutárního orgánu ručí za splnění jejích povinností, jestliže a) bylo rozhodnuto, že obchodní korporace je v úpadku, a b) člen nebo bývalý člen statutárního orgánu obchodní korporace věděli nebo měli a mohli vědět, že je obchodní korporace v hrozícím úpadku podle jiného právního předpisu, a v rozporu s péčí řádného hospodáře neučinili za účelem jeho odvrácení vše potřebné a rozumně předpokladatelné.“

veriteľov a sankcie pre štatutárov za situácie, keď títo nekonajú s odbornou starostlivosťou v dôsledku čoho hrozí spoločnosti úpadok, resp. sa už v úpadku nachádza, alebo spoločnosti vznikla škoda. Pre účely zlepšenia postavenia veriteľov sa už uskutočnili viaceré pozitívne legislatívne zmeny i v podmienkach Slovenskej republiky, čo nemožno nijako rozporovať. Možno ako príklad uviesť zmeny ObZ v oblasti zamedzenia nepoctivých fúzií, a to nastavením zákonných podmienok, len za výlučného splnenia ktorých je možné splynutie, zlúčenie alebo rozdelenie spoločnosti s tým, že v prípade predpokladu o nenaplnení týchto podmienok sú členovia orgánov spoločnosti, vrátane štatutárneho orgánu, povinní zdržať sa ďalších úkonov, nakoľko v opačnom prípade zodpovedajú veriteľom za škodu, ktorú im porušením povinnosti spôsobia. Rovnako možno v ObZ nájsť úpravu priamej zodpovednosti ovládanej osoby vo vzťahu k veriteľom za škodu spôsobenú úpadkom ovládanej osoby, ak svojím konaním podstatne prispela k úpadku ovládanej osoby. Osobitnú úpravu priamej zodpovednosti za škodu spôsobenú nepodaním návrhu na vyhlásenie konkurzu možno nájsť i v ust. § 11a zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZKR“).¹⁸

Nemožno si však nevšimnúť, že napriek skutočnosti, že zákonodarca pomerne často realizuje novelizácie ObZ, ktorými sa snaží reagovať na aplikačné problémy v praxi a posilňovať zodpovednosť štatutárnych orgánov obchodných spoločností, v prípadoch, kedy tieto orgány uskutočňujú úkony poškodzujúce spoločnosť, problematické praktické aspekty ust. § 135 ods. 5 ObZ, či § 194 ods. 9 ObZ sú naďalej opomínané a nedochádza k žiadnemu legislatívnemu posunu v oblasti hľadania prijateľných legislatívnych riešení, ktoré by pozíciu veriteľského subjektu pri inštitúte nepriameho uplatňovania nárokov zo zodpovednosti za škodu uľahčili, resp. ju nahradili právnou úpravou priamej zodpovednosti, keď inšpiráciou sa môže stať nielen susedná právna úprava v Českej republike, ale aj najmä už zakotvené osobitné právne úpravy priamej zodpovednosti, ktoré pozná slovenský právny poriadok.

Záver

Hoci veritelia zastávajú pozíciu slabšieho subjektu a vytváranie priaznivejšej právnej úpravy s cieľom pomôcť aktívnejšiemu uplatňovaniu a bráneniu ich práv sa stáva hlavným motívom takmer všetkých novelizácií ObZ zo strany zákonodarcu, inštitút nepriameho uplatňovania nárokov zo zodpovednosti štatutárneho orgánu za škodu spôsobenú pri výkone jeho funkcie veriteľom podľa § 135a ods. 5 a § 194 ods. 9 ObZ sa už niekoľko rokov nijako nemení. K žiadnemu legislatívnemu posu-

¹⁸ Ust. § 11a ods. 1 ZKR: „Osoba povinná podať návrh na vyhlásenie konkurzu v mene dlžníka podľa § 11 ods. 2 zodpovedá za škodu spôsobenú veriteľom dlžníka porušením povinnosti podať návrh na vyhlásenie konkurzu včas.“

nu za účelom vylepšenia značne komplikovanej dôkaznej pozície, v ktorej sa takýto veriteľ majúci záujem o využitie predmetného zákonného inštitútu, nedochádza. Zákonodarca nereaguje na aplikačné problémy v tejto oblasti a na skutočnosť, že uvedený inštitút je skôr len formálnym, než reálne v praxi uplatniteľným a efektívnym prvkom ochrany práv veriteľov. Napriek existencii osobitných úprav priamej zodpovednosti štatutárneho orgánu za škodu spôsobenú tretím osobám napr. v ZKR alebo v ObZ v prípade ovládanej osoby, vo vzťahu k inštitútu podľa § 135a ods. 5 a § 194 ods. 9 ObZ neevidujem legislatívne snahy o prelomenie zaužívaného pravidla, že priama zodpovednosť štatutárneho orgánu za škodu spôsobenú tretej osobe (veriteľovi) nastupuje ojedinele a výnimočne, čo v konečnom dôsledku vedie k tomu, že iniciovanie súdnych sporov zo strany veriteľov na takto koncipovanom právnom základe je minimálne.

Literatúra:

- ĎURÁČINSKÁ, Jana: *Povinnosť starostlivosti riadneho hospodára alebo povinnosť odbornej starostlivosti z hľadiska právnej komparatistiky*. [online]. Dostupné z https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/Bermudskytrojuhelnik/DuracinskaJana.pdf
- GRABAN, Adrián: Konateľ spoločnosti s ručením obmedzením. 2. časť. In: *Bulletin Slovenskej advokácie*, 6/2006. Bratislava. ASPI ID: LIT34035SK
- HEJDA, Jan a kol.: *Zákon o obchodních korporacích. Výklad jednotlivých ustanovení včetně jejich návaznosti na české a evropské předpisy*. Praha: Linde Praha, a.s., 2013. ISBN 978-80-7201-917-5
- PATAKYOVÁ, Mária: *Obchodný zákonník. Komentár. 4. vydanie*. Bratislava: C.H. BECK. 2013. ISBN 978-80-89603-12-1
- PATAKYOVÁ, Mária: Vzťah člena orgánu spoločnosti k spoločnosti po novele Obchodného zákonníka. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 5-6/2003, Bratislava. ISSN 1335-1079
- Rozsudok Krajského súdu Žilina, sp. zn. 6Co/83/2014 z 30.07.2014. Dostupné z <http://merit.slv.cz/KSZA/6Co/83/2014>
- Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Obo/125/08 z 16.03.2009, dostupné na: http://www.supcourt.gov.sk/data/att/13698_subor.pdf
- Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Obo/125/08 z 16.03.2009, dostupné na: http://www.supcourt.gov.sk/data/att/13698_subor.pdf
- ŠTENGLOVÁ, Ivana a spol.: *Zákon o obchodních korporacích*. Praha: C.H.BECK, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7400-540-4
- UŠIAKOVÁ, Lenka: Uplatňovanie nárokov zo zodpovednosti za škodu spôsobenú štatutárnym orgánom kapitálovej spoločnosti pri výkone funkcie tretími osobami vo svojom mene a na vlastný účet – vybrané problémy. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, 4/2012, Brno. ISSN 1210-9126.

- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5Obdo/3/2009 z 27.02.2009, dostupné na: http://www.supcourt.gov.sk/data/att/8178_subor.pdf
- ŽITŇANSKÁ, Lucia: Zodpovednosť členov orgánov vo vzťahu k spoločnosti v novele Obchodného zákonníka. In: *Právo a podnikání*, 12/2001, Praha. ISSN 1211-1120

Summary: Creditor's Claims for Damage Caused by a Statutory Body

This article is dedicated to analysis of the legal regulation of the satisfying creditors' claims against statutory bodies from their professional liability. The author has confronted the knowledge of Slovak legal regulation with the current practice. After analysing she has identified the major frequent difficulties creditors have in legal proceedings. The author also underlines that those barriers can be removed by relying on direct accountability of statutory bodies and emphasises that the development of new legislation in this area is necessary for the protection of creditors.

JUDr. Ing. Jitka Mlynarčíková, LL.M.
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Fakulta sociálnych vied
Bučianska 4/A
917 01 Trnava
Slovenská republika
jitka.mlynarcikova@gmail.com

Recenzie

GÁBRIŠ, Tomáš – JÁGER, Róbert: *Najstaršie právo na Slovensku? Pokus o rekonštrukciu predcyrilometodského normatívneho systému*. Bratislava: Wolters Kluwer v spolupráci s Právnickou fakultou UK v Bratislave, 2016, 311 strán, ISBN: 978-80-8168-507-1, ISBN: 978-80-7160-416-7.

Představená práce si klade za cíl poodhalit roušku tajemství zakrývajících předcyrilometodějské právo pomocí historicko-lingvistické analýzy právních pojmů, které jsou přítomny v právních textech Velké Moravy. Ambicí knihy je vyplnit mezery vývoje nejstarší právní terminologie užívané na území dnešního Slovenska, ovšem nikoli pouze ze sémantického hlediska, ale též s ohledem na jejich dobový význam.

Monografie je členěna (vyjma obilgatorního úvodu a závěru) na dva základní díly, tj. všeobecnou a osobitou část. Ve všeobecné části se autoři zabývají stavem poznání v oblasti slovanského práva a dějin, včetně pramenů poznání práva, narativní a liturgické prameny nevyjímaje, zejména pak cestopisy arabských a byzantských cestovatelů, kteří zavítali na území Velké Moravy. Speciální pozornost je pak věnována Zákonu sudnyj ljudem, přičemž autoři kladou velký důraz na komparaci znění tohoto normativního textu s Eklogou, která sloužila Cyrilu a Metodějovi jako předloha, zejména pak její 17. titul. Následuje shrnutí výsledků této komparace zejména se zaměřením na ustanovení, která oproti Ekloze v Zákonu sudnyj ljudem absentují, zřejmě z důvodu jejich nepoužitelnosti pro dobové poměry velkomoravské společnosti (např. ustanovení potírající penězokazectví). To samo o sobě svědčí o tvůrčí adaptaci byzantské předlohy potřebám a prostředí Velké Moravy. Následuje rozbor dalších pramenných textů jako Záповědi svatých otců, Nomokánonu a Anonymních

homilií, tedy těch literárních památek, jenž obsahují největší množství dobové právní terminologie. Autoři rovněž neopomínají vzít při hodnocení pramenů práva v úvahu polemiku vztahující se k autenticitě těchto normativních textů jakožto dobového práva, které bylo státem vynucováno. Nepodceňují ani možné změny, ke kterým muselo nutně docházet při jejich opisech od doby jejich vzniku až do dnešní doby.

Podstatný prostor všeobecné části je věnován metodologii, která je užitá při rekonstrukci archaického práva, zejména s ohledem na teoretická východiska historicko-lingvistické analýzy. Autoři se v této části museli vypořádat se složitou otázkou použitelnosti aplikace lingvisticko-historické metody pro účely právní historie. Na tomto místě především vyzdvihují význam jazykovědy pro historický výzkum, což představuje fenomén, ze kterého vzešla historická sémantika a historická etymologie. Jádro jejich výzkumu ovšem tkví v teorii sémantické motivace (sledující významové proměny) a teorii lingvistické stability právních pojmů, která vychází z předpokladu, že existoval-li v předcyrilometodějské době jev, pro který máme slovanský výraz, který se vyskytoval i v křesťanském období středověku, a to s přibližně stejným významem, můžeme předpokládat, že mohl mít obdobný význam i v pohanském, tedy předcyrilometodějském, období. Právní terminologie užívaná před příchodem Cyrila a Metoděje se dle tohoto paradigmatu musela nutně promítnout i

do normativních textů sestavených těmito věrozvěsty nebo jejich současníky, a to už jen z důvodu srozumitelnosti pro tehdejší adresáty práva. Autoři se v této souvislosti zaměřují na právní výrazy a terminologii, která je předmětem analýzy v osobité části monografie. Upozorňují ovšem i na dva problémy, se kterými se setkali při svém výzkumu, a to zejména v podobě neautentičnosti velkomoravských památek (dochovaly se pouze v podobě pozdějších opisů) a jazyka, kterým byly napsané (obyvatelé Velké Moravy zřejmě nemluvili ani nepsali tzv. staroslověninou).

V úvodu osobité části se autoři zabývají závislostí archaického práva na státu, tedy zda může právo existovat v kmenové předstátní společnosti. Přiklání se k závěru, že právo na státu není závislé, resp. pro účely svého výzkumu předpokládají jeho existenci i v kmenových a protostátních společnostech. Největší prostor této části je ovšem věnován historicko-lingvistickému rozboru konkrétních právních pojmů, které vykazují v historických pramenech po obsahové stránce prvek stability v průběhu dějinného vývoje. Zkoumanou terminologii tematicky člení do šesti podkapitol, v návaznosti na jejich významovou souvislost, popřípadě právní sféru, do které spadají (Předcyrilometodějské právo, Vnitřní organizace předcyrilometodějské společnosti, Struktura obyvatelstva, osobní a rodinný status, Vlastnictví a majetkové vztahy, Rozhodování sporů a Delikty a jejich trestání). Každá podkapitola obsahuje dílčí závěr, ve kterém autoři shrnují výsledky rekonstrukce předcyrilometodějského práva z pohledu zkoumaných termínů dané podkapitoly.

Jedinečnost této monografie spočívá v užití metodologii, která je pro účely výzkumu v oblasti právní historie inova-

tivní. Autoři nezastírají její užití v rámci poznání dějin jiných právních systémů, např. germánského práva, ovšem v oblasti studia velkomoravských právních památek se jedná (můžeme-li věřit autorům) o první počín takového rozsahu. Při své analýze přitom z výsledků výzkumu a prací jiných autorů, zejména pak K. Škrubej, která provedla podobnou analýzu jazykového materiálu alpských Slovanů na území dnešního Slovinska a V. Procházky, který se zaměřil na analýzu slovanských písemných památek pro účely právních dějin, ovšem svou práci již nestačil kvůli úmrtí dokončit. Multidisciplinární analýza právních památek Velké Moravy umožňuje dospět k závěrům, kterých by jinak, s ohledem na současný stav poznání předcyrilometodějského práva, mohlo být jen stěží dosaženo.

Autorům se tedy podařilo s využitím vytyčené metodologie přiblížit právní terminologii před příchodem cyrilometodějské mise na Velkou Moravu, a to i navzdory absenci literárních nebo právních památek z tohoto období. Monografie představuje významný a do jisté míry i novátorský počín v oblasti studia právních dějin, jelikož provedená historicko-lingvistická analýza normativních textů pocházejících z Velké Moravy naznačuje, že právní terminologie (mnohdy užívaná ve stejném či obdobném významu dodnes) má svůj původ v období starším a v mnohých případech sahá k nejstarším dějinám všech Slovanů. Rovněž i na tomto příkladu je možné poukázat na přínos multidisciplinárního přístupu, který se zejména v oblasti právních dějin jeví jako velice profitabilní. Tento přístup naznačil cestu pro další studium právních dějin zvláště v těch oblastech, jež mohou vykazovat dlouhodobou stagnaci z důvodu mnohaletého výzkumu tradičními

metodami, které již zřídka přináší nové výsledky, a proto je třeba využívat podobných inovativních přístupů.

JUDr. Pavel Zális
Masarykova univerzita v Brně
Právnická fakulta